

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Alternativní tresty v platné právní úpravě

Marek Šedivý

Plzeň, 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Marek ŠEDIVÝ**
Osobní číslo: **R16M0266P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Alternativní tresty v platné právní úpravě**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod – pojem trestu, jeho smysl a teorie trestání
2. Restorativní a retributivní justice
3. Jednotlivé druhy trestů v zákoně 40/2009 Sb.
4. Alternativy k trestu odnětí svobody (podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, ostatní alternativní tresty)
5. Úloha Probační a mediační služby ČR
6. Alternativní tresty de lege ferenda

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

1. Literatura:

- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017.
- JELÍNEK, Jiří. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Vydání první. Praha: Leges, 2019.
- GŘIVNA, Tomáš. *Kriminologie*. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014.
- SCHEINOST, Miroslav. *Sankční politika pohledem praxe*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 176 s. Studie. ISBN 978-80-7338-144-8.
- VAN ZYL SMIT, Dirk. *Příručka základních principů a slibné praxe v oblasti alternativních opatření k uvoznění*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 70 s. Prameny.
- Zdroj: Národní knihovna České Republiky
- MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. Vydání první. V Praze: C.H. Beck, 2019, 236 s.
- KARABEC, Zdeněk, ed. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 143 s. Studie.
- ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editorka Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ, editorka Dagmar DOUBRAVOVÁ. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. 2 sv. Velké komentáře.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Petr Škvain, Ph.D.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **19. března 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Alternativní tresty v platné právní úpravě“ vypracoval samostatně a za použití odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu použitých zdrojů, který je součástí předkládané práce.

Ve Vědomicích dne 27. 3. 2021

Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu, JUDr. Petru Škvainovi, Ph.D., za cenné rady a připomínky. Dále bych chtěl poděkovat zejména svým rodičům, celé rodině a všem mým blízkým, kteří mi byli v průběhu studia vždy oporou.

OBSAH

ÚVOD	1
1 POJEM TRESTU, JEHO SMYSL A TEORIE TRESTÁNÍ.....	3
1.1 Pojetí trestu v českém trestním právu.....	5
2 RESTORATIVNÍ A RETRIBUTIVNÍ JUSTICE	9
2.1 Restorativní prvky v trestním zákoníku.....	10
3 JEDNOTLIVÉ DRUHY TRESTŮ V ZÁKONĚ č. 40/2009 Sb.	13
3.1 Vývoj a koncepce trestního práva po listopadu 1989.....	13
3.2 Cíle nové kodifikace	14
3.3 Změna filosofie ukládání sankcí.....	15
3.4 Jednotlivé druhy trestů v trestním zákoníku a jejich třídění.....	16
4 ALTERNATIVY K TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY	20
4.1 Negativa spojená s nepodmíněným trestem odnětí svobody.....	20
4.2 Alternativní trest	21
4.3 Jednotlivé alternativní tresty v zákoně	22
4.4 Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.....	23
4.4.1 Podmíněné odsouzení.....	23
4.4.1.1 Obecná charakteristika	23
4.4.1.2 Podmínky pro uložení	26
4.4.1.3 Výkon.....	30
4.4.2 Podmíněné odsouzení s dohledem	33
4.4.2.1 Pojem dohledu.....	35
4.4.3 Srovnání se slovenskou právní úpravou	36
4.5 Domácí vězení	37
4.5.1 Obecná charakteristika	37
4.5.2 Podmínky pro uložení	40
4.5.3 Výkon	45

4.5.4	Srovnání se slovenskou právní úpravou	49
4.6	Obecně prospěšné práce	51
4.6.1	Obecná charakteristika	51
4.6.2	Podmínky pro uložení	53
4.6.3	Výkon	57
4.6.4	Přeměna trestu	60
4.6.5	Srovnání se slovenskou právní úpravou	63
4.7	Peněžitý trest.....	64
4.7.1	Obecná charakteristika	64
4.7.2	Podmínky pro uložení	67
4.7.3	Výkon	71
4.7.4	Přeměna trestu	73
4.7.5	Srovnání se slovenskou právní úpravou	74
4.8	Ostatní alternativní tresty.....	76
5	ÚLOHA PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY ČR.....	79
6	NÁVRHY DE LEGE FERENDA	82
6.1	Podmíněné odsouzení-	82
6.2	Trest domácího vězení	82
6.3	Obecně prospěšné práce	84
6.4	Peněžitý trest.....	84
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	88
	SEZNAM PŘÍLOH	96
	RESUMÉ	98

ÚVOD

Jak už z názvu předkládané práce vyplývá, jejím tématem jsou alternativní tresty z pohledu platné právní úpravy. Problematiku alternativních trestů hodnotím jako neustále aktuální, byť byl systém alternativních trestů naposledy rozšířen o trest domácího vězení před více jak deseti lety (novela provedená zákonem č. 114/2020 Sb. sice zavedla, spolu s dalšími změnami, nový druh trestu v podobě zákazu držení a chovu zvířat, ten však nepatří mezi alternativní tresty v užším pojetí). I přes dlouhotrvající snahy o snižování vězeňské populace problém v podobě přeplněných věznic neustále přetrvává.¹ Nejen z toho důvodu se alternativní tresty jeví jako ideální řešení.

Za vhodné považuji na úvod zařadit několik teoretických kapitol, které budou představovat základ pro další výklad zabývající se samotnou problematikou alternativních trestů. Bude to předně kapitola zabývající se pojmem trestu, jeho smyslem a teorií trestání a kapitola zabývající se jednotlivými druhy trestů v zákoně. Ve druhé zmíněné kapitole bude pojednáno především o systematické a řazení jednotlivých trestů v trestním zákoníku.

Cílem druhé kapitoly zabývající se restorativní justicí nebude obšírná právně-filozofická analýza toho, co restorativní justice je, ale spíše přiblížení jiné než tradiční koncepce justice, jejíž prvky pronikají v posledních desetiletích i do systému našeho trestního práva. Krátce představím její podstatu a základní myšlenky a uvedu konkrétní projevy zásad restorativní justice v našem trestním zákoníku.

Jako hlavní cíl této diplomové práce si kladu za úkol přiblížit čtenáři platnou právní úpravu alternativních trestů, jejichž analýzu provedu v kapitole čtvrté. Ta bude představovat její stěžejní část, a bude jí věnována největší pozornost. Práce ponechá stranou alternativy procesní (odklony) a alternativy k potrestání (upuštění od potrestání) a bude se plně věnovat alternativním opatřením hmotněprávním, tj. alternativním trestům. Zmíněnou problematiku proberu ve vztahu k dospělým pachatelům. Práce tedy nechá stranou ukládání alternativních trestů mladistvým a právníkům osobám, neboť se domnívám,

---

¹ K 31. 12. 2019 činil počet vězněných osob 21 048, což představuje naplnění vězeňských kapacit na 103,37% viz statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2019. Dostupné na: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statisticka-rocenka-Veze%C5%88sk%C3%A9-sluzby-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-za-rok-2019.pdf>

že takto zpracovávaná problematika je již sama o sobě dosti rozsáhlá. Jednotlivé tresty budou představeny v pořadí, v jakém jsou uvedeny v ustanovení § 52 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. V úvodu každé podkapitoly týkající se konkrétního druhu trestu bude podán obecný výklad zahrnující i stručný historický exkurz. V následující části budou rozebrány podmínky, které jsou předpokladem uložení takového trestu. Třetí část výkladu, týkající se konkrétního trestu, bude věnována úpravě jeho výkonu, kontrole, popř. přeměně. Na vhodných místech bude zároveň aktuální úprava doplněna výkladem zabývajícím se vývojem daného institutu. Na závěr každé podkapitoly upozorním na některé konkrétní rozdíly mezi naší a slovenskou právní úpravou.

Práce bude pojednávat především o podmíněném odsouzení včetně varianty s dohledem, o trestu domácího vězení, obecně prospěšných prací a peněžitém trestu. Pouze velmi okrajově budou zmíněny ostatní alternativní tresty, tedy alternativní tresty v širším pojetí.

Kapitola pátá krátce přiblíží činnost Probační a mediační služby České republiky, která hraje ve vztahu k alternativním trestům nenahraditelnou úlohu.

V poslední kapitole, na základě zhodnocení aktuální právní úpravy a jejího vývoje, rozeberu své vlastní představy a návrhy, jakým směrem by se úprava alternativních trestů mohla v příštích letech ubírat.

1 POJEM TRESTU, JEHO SMYSL A TEORIE TRESTÁNÍ

S něčím takovým, jako je trest, se setkáváme již od útlého věku a každý z nás si s pojmem trest dovede spojit konkrétní životní situaci. Mnozí si jistě vzpomenou, jak byli sami trestáni svými rodiči za své neslušné chování, učiteli za neplnění studijních povinností nebo nadřízenými za opožděné vypracování zadaného pracovního úkolu.

Jelikož právo můžeme chápat jako obraz společnosti, tak ani jeho pojetí trestu nemůže být odtrženo od všeobecné představy významu tohoto slova. „*Trestem rozumíme zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání.*“² Takto definuje pojem trestu profesor Jelínek ve své učebnici. Primárním úkolem trestního práva však není samotné trestání, ale spíše jeho výsledek, tedy cíl, kterého chce cestou uložení trestu dosáhnout. V historii pojetí účelu trestu se nám vyvinulo pět teorií:

Teorie odplatná, neboli retributivní. Teorie odplaty je zastávána tvz. klasickou školou trestního práva. Jejím základem je myšlenka, že pachatel se naprosto vědomě dopouští spáchání trestného činu. Činí tak svobodně a je srozuměn s následkem, tudíž mlčky přijímá trest, který bude za takové jednání zákonitě následovat. Trest je uložen pro nezákonnost jednání, a jeho cílem je odplata za spáchaný trestný čin. Intenzita trestu musí odpovídat spáchanému činu, neboť jen tak může být obnoven rovnovážný stav.³ Protiprávní čin a trest jsou navzájem propojeny a můžeme je tedy chápat jako dvě misky vah, které musí být v dokonalé rovnováze.

V poslední době mezi laickou, a nutno dodat i odbornou veřejností, sílí hlasy zastávající tuto teorii. Je to zřejmě způsobeno nedůvěrou v novější resocializační a rehabilitační metody trestního řízení a nárůstem kriminality a přibývajících případů recidivy.⁴

Teorie odstrašení. Základem teorie odstrašení je, jak už z názvu vyplývá, odradit potenciální pachatele od páchání trestné činnosti. V tomto směru

---

² JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3. s. 381

³ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3. s. 384

⁴ GRIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 180

hovoříme o tzv. generální prevenci. Tresty by měly přesvědčit potenciální pachatele o tom, že trestná činnost se nevyplácí. K tomu, jak docílit výsledného efektu, má zákonodárce několik nástrojů. Předně jde o formování trestu tak, že pachatele připraví o výhody, jež nabyl svou trestnou činností např. zbavení majetkového prospěchu. Další metodou může být využití tzv. exemplárních trestů, tedy výjimečně přísného potrestání pachatele. Svou roli může hrát i medializace trestního řízení, zvýšená negativní publicita a následně sociální znevýhodnění způsobené stigmatem kriminálního. V úvahu přichází i trest v podobě „šokujícího zážitku“, zejména pak pro mladistvé pachatele. Jejich trest spočívá v krátkém pobytu ve vězení (několik dnů). Tento, byť krátký kontakt může být velmi silným zážitkem s pozitivním vlivem na mladistvého delikventa. Negativní vlivy plynoucí přirozeně z vězeňského prostředí jsou však prakticky eliminovány.⁵

Teorie nápravná, neboli rehabilitační. Teorie nápravná pojímá trest jako nástroj nápravy pachatele. Říká, že pachatel jedná pod vlivem mnoha faktorů, kterými může být např. sociální prostředí, rodinné zázemí, aktuální finanční situace, psychologické dispozice apod. Jedná tedy do jisté míry nesvobodně. Rehabilitační teorie dosáhla svého vrcholu v 60. letech minulého století ve Spojených státech amerických, odkud se v následujících letech začala šířit do Evropy. To mělo za následek vznik zcela nových programů zaměřených na převýchovu pachatelů, především pachatelů závislých na návykových látkách. Došlo ke změnám struktur věznic. Nastala situace měla za následek zvýšení nároků na personál účastnící se těchto programů, především psychology, pedagogy a sociální pracovníky. Soudy musí tresty nebo jiná opatření ukládat na základě komplexního obrazu osoby pachatele. Z tohoto důvodu je kladen zvýšený důraz na aplikaci zásady individualizace trestu. Tato teorie otevírá dveře širšímu uplatnění alternativních trestů a opatření.⁶

Teorie vylučovací, neboli eliminační. Jak již z názvu můžeme snadno vyčíst, tato teorie chrání společnost před negativními jevy trestné činnosti. Toho docílí tak, že původce těchto jevů od společnosti izoluje. Historický základ můžeme sledovat už v pravěku, kdy vyhnanstvím byla trestána zvláště závažná porušení pravidel dané komunity. Pokud vezmeme v potaz tehdejší podmínky,

---

⁵ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 181

⁶ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 181-182

jednalo se prakticky o trest smrti. Později může mít vyhnanství podobu nuceného pobytu na určitém místě, např. na Sibiři. V 17. a 18. stol. byla řada vězňů nucena vykonávat svůj trest v odlehlých koloniích. Vylučovací teorie tímto sleduje dva cíle. Prvním z nich je zamezit pachateli v negativním působení na společnost, druhým potom uložit trest, který funguje jako citelný postih za toto dřívější jednání. Uvěznění pachatele je z hlediska prevence páčání kriminality jistě velmi účinné, avšak může se jednat o krátkozraké řešení aktuálního problému. Každý trest (vyjma toho doživotního) jednoho dne pomine a společnost se stejným problémem bude muset zabývat znovu. V úvahu je třeba také brát negativní vliv kriminálního prostředí, který může jistě pobyt ve věznici způsobit. V neposlední řadě musí být brán ohled na finanční aspekt věznění, neboť se jedná o záležitost velmi nákladnou.⁷

Teorie kompenzační, neboli restituční. Teorie kompenzační si jako hlavní cíl klade nápravu způsobených škod. Její podstatnou součástí je jednání mezi pachatelem a poškozeným (především prostřednictvím mediátora) ohledně nápravy způsobené škody. Současně také obsahuje další funkce trestu např. rehabilitační. Specifickou, a do jisté míry samostatnou, formou kompenzační teorie je tzv. restorativní justice,⁸ které však bude věnována samostatná kapitola této práce.

1.1 Pojetí trestu v českém trestním právu

Jako většina teorií ani tyto výše uvedené neexistují samostatně, aniž by se navzájem neprolínaly nebo alespoň neovlivňovaly. Proto můžeme spíše sledovat určitou dominanci jejich jednotlivých částí v návaznosti na současné trendy ve společnosti.

České trestní právo chápe trest jako donucovací prostředek státní moci užívaný k ochraně zákonem chráněných zájmů, a tedy i k ochraně společnosti. Trestem způsobená újma může odsouzeného zasáhnout v rovině osobní svobody, na majetku nebo i na jiných právech. Český trestní zákoník pracuje se dvěma termíny pro ukládané sankce. Je to projevem tzv. dualismu trestních sankcí,

---

⁷ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 182-183

⁸ GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 182-184

kdy vedle trestů pracuje zákon s termínem ochranná opatření.⁹ O vině a trestu za trestné činy rozhoduje pouze soud.¹⁰ Trestání samozřejmě podléhá určité regulaci ze strany Listiny základních práv a svobod (dále jen „LZPS“), kdy dle čl. 7 odst. 2 LZPS se zakazuje kruté, nelidské nebo ponižující zacházení nebo trest. Na toto ustanovení dále navazuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v ustanovení § 37 odst. 2 a § 24 odst. 2 zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“), kde se tento výčet dále rozšiřuje o zákaz uložení nepřiměřených sankcí a že výkonem sankcí nesmí být ponížena lidská důstojnost.¹¹

Co se týče vymezení pojmu „účelu trestu“, současná právní úprava nám neposkytuje zákonnou definici.¹² Ta byla obsažena v ustanovení § 23 trestního zákona účinného do 31. 12. 2009. Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník (dále jen „tr. zákoník“) namísto toho obsahuje výčet obecných zásad pro ukládání sankcí (§ 36 až § 38 tr. zákoníku) a speciálních zásad vztahujících se přímo k ukládání konkrétních trestů (§ 39 až § 45 tr. zákoníku) a ochranných opatření (§ 96 až § 99 tr. zákoníku).¹³

Jsou to zejména tyto základní zásady užívané při ukládání trestů a ochranných opatření:

- **Zásada zákonnosti.** Základem zásady zákonnosti je, že nelze uložit sankci (trest nebo opatření) bez zákonného základu, uplatňuje se tedy zásada *nulla poena sine lege*.
- **Zásada přiměřenosti.** Sankce musí odpovídat spáchanému trestnému činu (§ 38 odst. 1 tr. zákoníku), kdy kritériem je spáchaný trestný čin. Tato zásada je platná jen pro ukládání trestů, nikoli ochranných opatření. U ochranných opatření lze uplatnit

---

⁹ VÁLKOVÁ, Helena. Trest. In: HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.

¹⁰ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Čl. 40 (1) dále také: Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Čl. 90

¹¹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3. s. 386

¹² Toto je kritizováno např. Rozhodnutím Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12

¹³ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 185

pouze tzv. negativní vymezení, kdy zákon stanoví podmínky, za kterých nelze opatření uložit.

- **Zásada individualizace použitých sankcí.** Při ukládání sankce (jejího druhu i výměry) musí soud brát v potaz veškeré relevantní okolnosti vztahující se k trestnému činu. Zejména polehčující a přitěžující okolnosti (téměř výlučně u trestných činů), dále pak možnosti sociální reintegrace pachatele a jeho osobní poměry (zejména u ochranných opatření). V konečném důsledku musí soud také přihlídnout k přiměřené satisfakci poškozených osob
- **Zásada personality sankce.** Sankce (trest i ochranné opatření) by v zásadě měla postihovat výhradně pachatele trestného činu, přičemž by měl být minimalizován vliv na jeho okolí (zejména rodinu)
- **Zásada neslučitelnosti určitých druhů sankcí u téhož pachatele.** Zákaz ukládání sankcí shodné věcné povahy u jednoho pachatele.
- **Zásada humanity sankcí.** Zákaz ukládání kruté a nepřiměřené sankce ve vztahu ke konkrétnímu pachateli. Dále tato zásada obsahuje požadavek, aby docházelo k ukládání mírnějších sankcí, a to za předpokladu, že je možné touto cestou dospět ke stejnému výsledku jako při ukládání sankcí přísnějších, které však mívají negativní vliv na okolí.¹⁴

Co se týče účelu trestu, české trestní právo vychází ze smíšené teorie trestání, tedy z výše uvedených teorií spojuje ochranné, nápravné, generálně prevenční a do jisté míry i odstrašující prvky. Účelem trestu je tedy předně ochrana společnosti před pachateli trestných činů spočívající v ochraně práv a svobod jednotlivců. K zabránění pachateli v další trestné činnosti je možné fyzickým znemožněním jeho jednání nebo kladením překážek takovému jednání. K takovým zábránám slouží např. nepodmíněný trest odnětí svobody, kdy dochází k úplné izolaci pachatele od společnosti nebo zákaz činnosti, kdy sice nedochází k izolaci pachatele, ale k eliminaci výkonu určitého jednání, v souvislosti s kterým byl spáchán trestný čin. Co se týče snahy o nápravu pachatele, jedná se o velmi

---

¹⁴ Blíže k zásadám pro ukládání trestů a ochranných opatření viz např. ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523587.

důležitou, avšak velmi náročnou činnost často s nedostatečnými výsledky. K docílení nápravy nám zákonodárce poskytuje různé prostředky. Buďto opatření směřující přímo k výchovnému cíli, jako např. podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, upuštění od potrestání, podmíněné zastavení trestního stíhání, nebo práce s odsouzenými přímo ve výkonu trestu odnětí svobody. Nutno dodat, že velkou část pachatelů tvoří recidivisté.¹⁵ To může být způsobeno tím, že osoby ve výkonu trestu odnětí svobody jsou vystaveny výrazně kriminogennímu prostředí. Má-li být náprava úspěšná, je třeba aktivní účasti ze strany pachatele. Generální prevence, tedy výchovné působení na ostatní členy společnosti, je uskutečňována prostřednictvím prevence individuální, tj. působení na konkrétního pachatele a zabránění v páchání další trestné činnosti. Ruku v ruce jde s individuální prevencí tedy i prevence generální (výchovné působení na ostatní členy společnosti) a to především formou zveřejňování informací o trestních procesech. Tato publicita je v některých případech ukotvena přímo zákonem, např. veřejnost trestního řízení v § 199 a násl. zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „tr. řád“).¹⁶

---

¹⁵ Dle statistické ročenky Vězeňské služby České republiky za rok 2019 byl podíl recidivistů na celkovém počtu odsouzených 63,68%. Dostupné na: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-sl%C5%BEby-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-za-rok-2019.pdf>

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3 s. 389-390

2 RESTORATIVNÍ A RETRIBUTIVNÍ JUSTICE

Společenská situace v posledních desetiletích minulého století opět vyvolala vášnivou debatu ohledně směřování trestní justice, a to především v západním světě. Nárůst kriminality a s ním spojený růst vězeňské populace měly za následek zesílení hlasů volajících po přehodnocení tradičních principů trestní justice. Ta je totiž založena na principech tzv. retributivní justice, jejímž základním cílem je vyhledat pachatele a náležitě jej potrestat. Trest, především trest odnětí svobody, je přitom chápán jako přirozená reakce na porušení zákona. Vystala zásadní otázka, zda klasické pojetí trestní justice je schopné zajistit obětem trestných činů a jejich právům dostatečnou ochranu, jakož i satisfakci za způsobenou újmu a nejen pouze potrestat pachatele. Výkon trestu odnětí svobody je při tom doprovázen řadou negativních jevů, jako je např. přerušení sociálních a rodinných vazeb, ztráta zaměstnání, narušení osobnosti odsouzeného, stigmatizace atd. Nebezpečné je také přílišné adaptování odsouzeného na vězeňský život, který může vést až ke ztrátě způsobilosti života na svobodě. Na pozadí těchto událostí se začíná formovat koncept restorativní justice, která se snaží reflektovat i potřeby obětí trestných činů.¹⁷

Pokud bychom hledali jednotnou všepojímající definici toho, co restorativní justice je, nebudeme příliš úspěšní. Restorativní justice, byť se její hlavní myšlenka může zdát poměrně jasná a srozumitelná, je předmětem nekončících akademických debat.¹⁸ Ty se zpočátku odehrávaly v rovině maximalisticko-puristických disputací, kdy zastánci prvního tábora kladly důraz na náhradu újmy vzniklé trestným činem, kdežto puristé viděli restorativní justici především jako proces, do kterého musí být zapojeny všechny zúčastněné strany.¹⁹ Určité překlenutí mezi pojetím dvou výše zmíněných směrů nabízí definice H. Zehra, který chápe restorativní justici takto: „*Restorativní justice je proces, během kterého jsou v co nejvyšší možné míře zapojeni všichni ti, kterých se konkrétní čin dotkl. Restorativní justice usiluje o co nejvyšší míru uzdravení a nápravu stavu a vztahů před spácháním trestného činu a za tímto účelem*

---

¹⁷ KARABEC, Zdeněk. Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8. s. 5-6 Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>

¹⁸ K možným definicím restorativní justice srov. dále např. STRÉMY, Tomáš, Lucia KURILOVSKÁ a Miroslava VRÁBLOVÁ. Restorativna justícia. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-075-8. s. 21 a násl.

¹⁹ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074007569. s. 9-10

*umožňuje účastníkům společně identifikovat újmu způsobenou činem, potřeby, které vznikly jako následek činu, a s nimi související povinnosti a závazky.*²⁰

Z výše uvedené definice můžeme vidět, jak autor propojuje hodnotové a procesní definiční roviny. Klade důraz na účast zúčastněných stran, které mají společnými silami najít vhodnou cestu směřující k nápravě vzniklého závadného stavu. Zásadní dokument týkající se restorativní justice vyšel v roce 2006 v rámci činnosti Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu, kterým je Handbook on Restorative Justice Programmes. Ten obsahuje, kromě mnoha jiného, také výčet prvků typických pro restorativní justici bez ohledu na konkrétní definici. Jsou to tyto následující:

- *zaměření na újmu způsobenou kriminálním chováním*
- *dobrovolná účast těch, kdož jsou trestným činem nejvíce postiženi, jako je oběť, pachatel a v některých případech členové rodiny, zájmové komunity a odborníci*
- *příprava stran a jejich nápomoc v rámci restorativních procesů školeným odborníkem*
- *vedení dialogu mezi stranami s cílem dospět k porozumění a shodě na tom, co se stalo a jak by se mělo dále postupovat*
- *výsledky restorativního procesu mohou být různé, může se jednat o vyjádření lítosti, o uznání odpovědnosti za spáchaný čin nebo závazek podniknout kroky k nápravě závadného stavu*
- *nabídka pomoci oběti při obnově závadného stavu a nabídka pomoci pachateli znovu se začlenit do společnosti*²¹

2.1 Restorativní prvky v trestním zákoníku

Dle zastánců restorativní justice již nejsou tradiční retributivní přístupy schopny zabránit růstu kriminality. Zvyšování trestních sazeb a zpřísnování trestů se jeví jako neúčinné a kontraproduktivní. Oproti tomu lze zastáncům retributivní justice oponovat, že společnost není zdaleka připravena kompletně opustit principy tradiční retributivní justice. Dle mého názoru, na to připravena zřejmě nikdy nebude a osobně vidím budoucnost spíše v postupném posilování

---

²⁰ Zehr, H., Gohar, A. The Little Book of Restorative Justice, PA: Good Books, 2002, s. 40

²¹ United Nations Office on Drugs and Crime Handbook on Restorative Justice Programmes second edition. United Nations: Vienna, 2020, s. 4, https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf [cit. 2020-01-11]

restorativních prvků a v pozvolném zavádění nových restorativních institutů do systému našeho trestního práva.

Pokud se podíváme na náš tr. zákoník a budeme hledat principy a instituty, které lze považovat za restorativní, dojdeme k závěru, že restorativnost lze za určitých podmínek sledovat v těchto třech oblastech:

- a) zohlednění zájmu poškozeného,
- b) možnost širokého užívání alternativních trestů,
- c) chápání trestu odnětí svobody jako *ultima ratio*.

Ad a) můžeme řadit povinnost soudu přihlídnout k právem chráněným zájmům poškozeného, která je obsažena v ustanovení § 38 odst. 3 trestního zákoníku. Toto ustanovení se vztahuje především k náhradě škody. Náhrada škody, jakožto možnost jak dojít k nápravě závadného stavu, je ústřední myšlenkou restorativního přístupu. Nutno však dodat, že pojem náhrady škody je v pojetí restorativní justice daleko širší, než jak s ním pracuje v současné době tr. zákoník. Cílem restorativního procesu je tedy náhrada škody v co nejširším pojetí. Tr. zákoník však pouze konstatuje, že se při ukládání trestních sankcí přihlídnou k zájmům poškozeného, nicméně jeho hlavním cílem je konstatovat vinu a uložit trest. Další zohlednění zájmů poškozeného je možné uskutečnit v rámci možnosti soudu uložit přiměřenou povinnost. Tato možnost je dána soudu např. v případě podmíněného upuštění od potrestání s dohledem (§ 48 odst. 3 tr. zákoníku), podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 82 odst. 2 tr. zákoníku) nebo podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (§ 89 odst. 2 tr. zákoníku).²²

Ad b) užívání alternativních trestů zcela koresponduje s myšlenkami restorativní justice. Z pohledu restorativní justice je však důležité, jakým způsobem dochází k ukládání takových trestů. Významnou skutečností je, zda k jejich ukládání dochází v důsledku konsenzu zúčastněných stran (byť následně potvrzeném soudem), nebo zda se jedná o produkt autoritativní moci soudu. Za restorativní můžeme považovat alternativní trest jen tehdy, pokud dojde u pachatele k vnitřnímu přijetí odpovědnosti za svůj čin a pokud je ochoten dobrovolně se podílet na nápravě závadného stavu. Do jisté míry lze tyto prvky spatřovat v úpravě trestu domácího vězení (§ 60 odst. 5 tr. zákoníku) nebo u trestu

---

²² MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074007569. s. 38-40

obecně prospěšných prací (§ 63 odst. 2 tr. zákoníku.) Nutno dodat, že za restorativní lze alternativní tresty považovat, pouze pokud jsou ukládány v souladu s principy a cíli restorativní justice. Ze současné právní úpravy toto však výslovně nevyčteme.²³

Ad c), co se týče pojetí trestu odnětí svobody, jakožto prostředku *ultima ratio*, lze říci, že má-li být chápán v kontextu restorativní justice, musí pro něj platit obdobná pravidla jako pro ukládání alternativních trestů, jak je psáno výše. Trest je tedy až druhotným produktem dialogu mezi stranami. Důraz je kladen na proces a okolnosti jeho přijetí, vnitřní ztotožnění s trestem ze strany pachatele a jeho snaha o nápravu závadného stavu a nahrazení újmy. Závěrem lze ale říci, že pojetí trestu odnětí svobody, jakožto prostředku *ultima ratio*, plně odpovídá myšlenkám restorativní justice.²⁴

Na závěr této kapitoly bych rád krátce přiblížil projekt *Restorative Justice: Strategies for Change*, který v současné době probíhá. Jeho základem se stalo doporučení Rady Evropy o restorativní justici v trestních věcech²⁵ z podzimu 2018. Samotný projekt vznikl jako společný prostor Evropského fóra pro restorativní justici a devíti evropských států, včetně České republiky. Cílem projektu je v horizontu pěti let podporovat rozvoj restorativní justice, sdílet mezi zúčastněnými státy užitečné informace a vypracovat národní strategii pro rozvoj restorativní justice v daném státě. Jednou z aktivit tohoto projektu je také vytvoření strategického dokumentu doporučující povahy, jehož cílem bude odpovědět na dvě základní otázky týkající se restorativní justice v České republice, a to jaké překážky stojí v cestě rozvoji restorativní justice a jak může každý zúčastněný na procesu restorativní justice osobně přispět k jejímu dalšímu rozvoji. Dokument by měl být sestaven a představen na jaře 2021.²⁶

---

²³ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justici vlastně jde? (zaměřeno na aktuální otázky české sankční politiky). *Trestněprávní revue*. 2016, č. 11-12, s. 258-263

²⁴ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074007569. s. 41-42

²⁵ Dostupné na https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808e35f3

²⁶ *Probační a mediační služba České republiky*, 2020 [online]. PMSČR. [cit. 2020-02-11]. Dostupné na: <https://www.pmscr.cz/restorative-justice-strategies-for-change/>

3 JEDNOTLIVÉ DRUHY TRESTŮ V ZÁKONĚ č. 40/2009 Sb.

3.1 Vývoj a koncepce trestního práva po listopadu 1989

Abychom dostatečně pochopili systematiku trestů obsaženou v tr. zákoníku, bude třeba si nejprve přiblížit historické pozadí, na němž současná právní úprava vznikala. Situace po listopadu 1989 si žádala řadu změn prakticky ve všech oblastech života. To samozřejmě vedlo i k potřebám přizpůsobit trestní právo novým poměrům. Vzhledem k situaci a naléhavé potřebě provádět zásadní změny napříč základními právními předpisy nebylo v silách legislativního aparátu vydat se cestou komplexních rekodifikací. Ke změnám proto docházelo formou dílčích novelizací stávajícího zákona č. 140/1961 Sb. (dále jen „trestní zákon“). K tomu však mnohokrát docházelo bez širšího koncepčního zadání a hlubšího jednotícího teoretického základu.²⁷

První velkou novelizaci přinesl zákon č. 175/1990 Sb., který např. zrušil trest smrti a nahradil ho trestem odnětí svobody na doživotí. Tím došlo ke změně výjimečného trestu. Dále došlo ke zvýšení sazeb při ukládání peněžitého trestu z 500 – 50 000 Kč na 2 000 – 1 000 000 Kč. V další novele trestního zákona provedené zákonem č. 290/1993 Sb. došlo opět k úpravě horní hranice při ukládání peněžitého trestu, a to na pětinasobek. Podstatnou změnou bylo zároveň rozšíření okruhu činností, jež lze postihnout trestem zákazu činnosti. Výraznou změnou byla nová úprava diferenciací věznic na čtyři typy a stanovení přesných kritérií pro umístování vězňů do jednotlivých typů. Následující novela provedená zákonem č. 152/1995 Sb. zavedla alternativní trest obecně prospěšných prací. K zavedení institutů podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a podmíněného odsouzení s dohledem došlo novelizací provedenou zákonem č. 253/1997 Sb.²⁸

V dalších letech následovala celá řada dílčích novel, které měly za následek nepřehlednost právní úpravy. Kvůli tomu začaly sílit hlasy volající po úplné rekodifikaci trestního práva hmotného, ke které došlo po dlouhých diskuzích přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník účinného od 1. 1. 2010.

---

²⁷ Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz

²⁸ KALVODOVÁ, Věra. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 8021030259. s. 35-39

3.2 Cíle nové kodifikace

Mezi hlavní cíle, které se snaží tr. zákoník plnit, můžeme dle důvodové zprávy a odborné literatury řadit následující:

- *plně zajistit ochranu občanských práv a svobod a dalších hodnot garantovaných Ústavou a Listinou základních práv a svobod, jakož i vynutitelnost důležitých příkazů a zákazů prostředky trestního práva, byť jde o nejzazší řešení („ultima ratio“), nicméně však řešení v některých směrech nepominutelné;*
- *zajišťovat realizaci trestní politiky demokratické společnosti založené na principu humanismu, směřující k sociální reintegraci pachatelů a zajišťující přiměřenou satisfakci obětem trestných činů;*
- *prohloubení diferenciací a individualizace trestní odpovědnosti fyzických osob a právních následků této odpovědnosti;*
- *dosažení komplexní právní úpravy ochrany mládeže tím, že trestní právo mládeže bude provázáno s právní úpravou z dalších relevantních oblastí našeho právního řádu na základě vědeckých poznatků nejen z oblasti trestního práva a kriminologie, ale i pedagogiky, sociologie, pedopsychologie a pedopsychiatrie;*
- *změna celkové filosofie ukládání sankcí, kdy je třeba především změnit hierarchii sankcí, v rámci níž by byl trest odnětí svobody chápán jako „ultima ratio“ a byl by kladen důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí předpokládající širokou možnost využití alternativních sankcí k zajištění pozitivní motivace pachatele;*

- *důsledné oproštění od všech relikvů nedemokratického pojmání funkcí a účelu trestního zákona a přihlášení se k ideové diskontinuitě s právním řádem z totalitního období; - dosažení srovnatelné úrovně s trestním právem moderního evropského standardu, při respektování mezinárodních závazků České republiky a požadavků vyplývajících z evropských integračních procesů.*²⁹

3.3 Změna filosofie ukládání sankcí

Zásadním rozdílem oproti předchozímu trestnímu zákonu je pojetí nepodmíněného trestu odnětí svobody. Ten je v platném tr. zákoníku pojímán jako trest *ultima ratio* a je s ním spojeno využívání alternativních trestů a postupů. Tato ústřední myšlenka tr. zákoníku je dále akcentována v řadě jeho jednotlivých ustanovení. Výše zmíněný princip je dobře patrný zejména při řešení ukládání trestních sankcí za přečiny, tedy trestné činy „nižší kategorie“, kterými jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let (§ 14 odst. 2 tr. zákoníku). Další trend, který můžeme v tr. zákoníku sledovat, je zpřísnování postihu (zásada asperační) zejména co se týče mnohosti trestných činů. V případě vícečinného souběhu je soudu dána možnost zvýšit horní hranici trestní sazby za čin nejpřísněji trestaný až o jednu třetinu. Jako další výraz asperační zásady můžeme uvést zvýšení obecné maximální možné výměry trestu odnětí svobody, z patnácti na dvacet let. Ke zvyšování sazeb dochází i u řady trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku. Na druhou stranu na mnoha místech trestního zákoníku můžeme sledovat trend opačný, tedy snižování trestních sazeb. Jedná se o projev tzv. depenalizace. V poslední době se jedná např. o novelu provedenou zákonem č. 278/2018 Sb., která znamenala snížení trestních sazeb u některých trestných činů. To mělo dokonce za následek posun některých trestných činů z kategorie zločinu do kategorie přečinu, nebo dokonce z kategorie zvlášť závažného zločinu do kategorie přečinu. Jako příklad lze uvést trestný čin křivého obvinění (§ 356 odst. 3 a odst. 4 tr. zákoníku) nebo křivého tlumočení (§ 347 odst. 3 tr. zákoníku).³⁰

²⁹ Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz

³⁰ KALVODOVÁ, V. Filozofie trestání deset let od přijetí trestního zákoníku. In JELÍNEK, Jiří. Deset let od přijetí českého trestního zákoníku. Vydání první. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-354-4. s. 166-174

3.4 Jednotlivé druhy trestů v trestním zákoníku a jejich třídění

Zcela v souladu se zásadou *nulla poena sine lege*³¹ nám tr. zákoník předkládá taxativní výčet trestů, kterými lze sankcionovat jednotlivé trestné činy. Nejedná se však o pouhý holý výčet, nýbrž o ucelený systém s vnitřní strukturou a hierarchií.

Dle tr. zákoníku můžeme systém trestů rozdělit na dvě základní množiny, a to na tresty pravidelné (§ 52 tr. zákoníku) a tresty výjimečné (§ 54 tr. zákoníku). Toto základní dělení spočívá v potřebě trestního práva disponovat vedle standardních prostředků i určitými prostředky speciálními, které jsou s to účinně postihovat trestné činy vymykající se svou povahou, popř. společenskou škodlivostí, z běžného rámce kriminality. To ovšem neznamená, že by ukládání výjimečných trestů probíhalo v nesouladu se základními principy a zásadami trestního práva, ba naopak tato skutečnost vyžaduje jejich důslednou aplikaci.³²

Kromě základního dělení na tresty pravidelné a výjimečné, vyplývajícího přímo ze zákona, lze tresty dále třídit podle různých kritérií. Pokud je možné trest uložit samostatně, jedná se o trest hlavní (např. trest odnětí svobody, trest domácího vězení, trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest atd.), vedle trestů hlavních lze ukládat i tresty vedlejší, jejichž samostatné uložení tr. zákoník nepřipouští (ztráta čestných titulů a vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti). Dalším možným dělením je rozdělení na tresty s náhradou a tresty bez náhrady. Toto dělení spočívá v tom, že existují tresty pro které tr. zákoník stanovuje jako formu záruky splnění povinnosti jiný trest (např. odnětí svobody v případě nevykonaného peněžitého trestu). Podle převládající povahy trestů je možné použít dělení na tresty výchovné a tresty represivní. Převažuje-li individuálně preventivní charakter trestu, můžeme ho označit za výchovný (např. podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody). Převažuje-li individuálně represivní charakter trestu, řadíme jej k trestům represivním. Velmi časté dělení užívané napříč odbornou literaturou je dělení na základě povahy postihovaného zájmu. Takto můžeme rozlišovat tresty postihující rovinu majetkovou (např. peněžitý trest) a nemajetkovou (sem řadíme ostatní tresty nespojené s postihem v majetkové sféře). Dělení na tresty postihující svobodu (např. trest odnětí svobody, obecně prospěšné práce, zákaz pobytu, zákaz držení a chovu zvířat atd.)

---

³¹ Není trestu bez zákona.

³² KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s. 555-556

a na tresty, které nejsou spojeny s odnětím nebo postihem v rovině svobody. Podle osoby odsouzeného lze uvést dělení na tresty dospělých a trestní opatření mladistvých, nebo též podle toho, zda lze tresty uložit všeobecně každému odsouzenému, nebo jen zúženému okruhu odsouzených (např. trest vyhoštění není možné uložit občanům ČR, ztráta čestných titulů a vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti lze uložit pouze tomu, kdo je jejich nositel). Dalším kritériem dělení trestů je také určitost a neurčitost trestní sankce. Takto dělíme tresty na relativně určité, přičemž zákon stanoví horní a dolní hranici, v níž se musí soud aplikující dané ustanovení při ukládání trestu pohybovat (např. trest odnětí svobody nad 20 až do 30 let, zákaz držení a chovu zvířat až na deset let) a tresty absolutně určité (odnětí svobody na doživotí a v našem právním řádu již zrušený a nepřípustný trest smrti).³³

Jak bylo popsáno výše systém trestů je tvořen taxativním výčtem trestů uvedeným v § 52 tr. zákoníku a je následující:

- a) odnětí svobody,
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz držení a chovu zvířat,³⁴
- i) zákaz pobytu,
- j) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- k) ztráta čestných titulů a vyznamenání,
- l) ztráta vojenské hodnosti,
- m) vyhoštění.

Zákon dále stanoví, že trestem odnětí svobody se rozumí, pokud zákon nestanoví jinak, nepodmíněný trest odnětí svobody a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody společně s variantou uložení dohledu (§ 52 odst. 2 tr. zákoníku). Za zvláštní typ trestu je považován výjimečný trest (uvedený v § 54 tr. zákoníku).

---

³³ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s. 556-557

³⁴ K zavedení tohoto nového druhu trestu došlo zákonem č. 114/2020 Sb.

Tuto systematiku však nelze považovat za zcela vhodnou, neboť neodráží principy restorativní justice a pojetí trestu odnětí svobody jako prostředku *ultima ratio* tak, jak se k nim hlásí tr. zákoník ve své důvodové zprávě.³⁵

V důsledku toho navrhuje profesor Kratochvíl ve své učebnici systematiku druhů trestů tak, aby odpovídala základním principům a zásadám, ke kterým se tr. zákoník hlásí. Jím navrhovaná systematika vypadá následovně:

- a) *domácí vězení,*
- b) *peněžitý trest,*
- c) *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,*
- d) *podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem,*
- e) *propadnutí věci,*
- f) *propadnutí majetku,*
- g) *zákaz činnosti,³⁶*
- h) *obecně prospěšné práce,*
- i) *zákaz pobytu,*
- j) *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- k) *vyhoštění,*
- l) *nepodmíněný trest odnětí svobody,*
- m) *ztráta čestných titulů a vyznamenání a ztráta vojenské hodnosti.³⁷*

Takové systematice více odpovídá například výčet trestních opatření uvedených v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Systematika trestních opatření v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže je následující:

- a) *obecně prospěšné práce,*
- b) *peněžité opatření,*
- c) *peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,*
- d) *propadnutí věci,*
- e) *zákaz činnosti,*
- f) *zákaz držení a chovu zvířat,*

---

³⁵ KALVODOVÁ, Věra. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 8021030259. s. 249

³⁶ Nutno dodat, že ve výčtu trestů schází trest zákazu držení a chovu zvířat, který byl do systému trestů zařazen až zákonem č. 114/2020 Sb. Ze systematiky prof. Kratochvíla lze usuzovat, že by byl nejspíše řazen za trest zákazu činnosti.

³⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s. 558

- g) vyhoštění,
- h) domácí vězení,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- k) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- l) odnětí svobody nepodmíněné.

Z takového uspořádání trestních sankcí jasně vyplývá pojetí nepodmíněného trestu odnětí svobody jako prostředku *ultima ratio*.

4 ALTERNATIVY K TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

4.1 Negativa spojená s nepodmíněným trestem odnětí svobody

Současná právní úprava pracuje s nepodmíněným trestem odnětí svobody (upravený v ustanovení § 55 až § 59 tr. zákoníku) jako s trestem univerzálním a jako s prostředkem *ultima ratio*, tedy jako s trestem nejpřísnějším. Univerzálnost nepodmíněného trestu odnětí svobody lze spatřovat v tom, že jej lze uložit za každý trestný čin. Jedná se tak o trest uvedený v každé skutkové podstatě zvláštní části tr. zákoníku. Tento trest lze také uložit kterémukoli pachateli za předpokladu dodržení obecných pravidel (§ 53 tr. zákoníku). Za nejpřísnější je označován z toho důvodu, že se jedná o nejcitelnější zásah do celé řady základních práv a svobod.³⁸ Odsouzený je zbaven osobní svobody a je nucen podrobit se režimu stanoveným výkonem trestu.³⁹

Z výše uvedeného můžeme dojít k závěru, že nepodmíněný trest je v našem právním řádu trestem základním a do jisté míry nezastupitelným. Ostatní druhy trestů jsou s nepodmíněným trestem odnětí spojovány především prostřednictvím přeměn v případě, kdy nedojde k jejich řádnému vykonání.

Ze samotné podstaty nepodmíněného trestu odnětí svobody ovšem plyne celá řada negativ. Docent Ščerba tato negativa spatřuje zejména v těchto čtyřech oblastech:

- a) *Vytržení odsouzeného z jeho přirozeného sociálního prostředí,*
- b) *Pobyt odsouzeného ve výrazně kriminogenním prostředí,*
- c) *Nepodmíněné odnětí svobody výrazně zvyšuje efekt stigmatizace,*
- d) *Výkon trestu odnětí svobody se realizuje v nepřirozeném a mnohých ohledech škodlivém sociálním prostředí.⁴⁰*

Ad a) tento první bod sám o sobě nese prvky jak pozitivní, tak negativní. V případě výrazně kriminogenního sociálního prostředí odsouzeného jedince dojde uložením nepodmíněného trestu odnětí svobody k eliminaci těchto

---

³⁸ Viz § 27 zákona č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů

³⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s. 589

⁴⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 20-21

v možnosti soudu volit mezi dvěma a více možnými způsoby potrestání.⁴⁶ V užším smyslu slova chápeme jako alternativní takové tresty, které, ač nejsou spojeny s trestem odnětí svobody, dokáží na pachatele působit stejným výchovným způsobem jako výkon trestu odnětí svobody, a to navíc bez vedlejších negativních vlivů.⁴⁷

Alternativní tresty představují prostředek, jakým lze bojovat s narůstající kriminalitou, a zároveň nevytvářejí nové problémy v podobě přeplněných věznic, nedostatečné převýchovy uvězněných osob a vysoké finanční náročnosti. V 70. letech se stále více ozývají hlasy volající po změně směřující k rozšíření množiny trestů nespojených s odnětím svobody. Hlavními důvody je řada nesporných výhod spočívajících zejména v:

- ekonomické nenáročnosti (náklady na výkon alternativních trestů jsou zaručeně nižší než ty spojené s výkonem trestu odnětí svobody),
- eliminaci nežádoucích vlivů vězeňského prostředí,
- vyšší šanci na náhradu škody a uspokojení potřeb oběti,
- trestněpolitické rovině (alternativní tresty odpovídají trendu dekriminlizace a depenalizace, ke kterému se tr. zákoník hlásí).⁴⁸

4.3 Jednotlivé alternativní tresty v zákoně

Výčet jednotlivých trestů, které lze pachateli uložit, obsahuje ustanovení § 52 tr. zákoníku. Za alternativní tresty, tak jak jsou chápány v užším pojetí, označujeme tyto následující:

- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody,
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- peněžitý trest.

V širším pojetí řadíme mezi alternativní tresty i ty, které lze ukládat vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo které lze s takovým trestem jakkoli kombinovat. Výčet takových trestů zahrnuje mimo výše uvedené navíc tyto tresty:

---

⁴⁶ STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK. Alternativne tresty. Bratislava: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5. s. 35

⁴⁷ REPÍK, B. Trestné sankce. Justičná Revue, 1991, č. 1, s. 12

⁴⁸ GRÍVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 187-188

- propadnutí majetku,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz držení a chovu zvířat,
- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztráta čestných titulů a vyznamenání,
- ztráta vojenské hodnosti,
- vyhoštění.

Následující kapitoly budou zaměřeny především na problematiku první skupiny, tedy na alternativní tresty v užším pojetí.

4.4 Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

4.4.1 Podmíněné odsouzení

4.4.1.1 Obecná charakteristika

S podmíněným odsouzením se poprvé začínáme setkávat ve druhé polovině 19. století, kdy dochází k postupnému přechodu od tradičního chápání trestu, jakožto odplaty, k pojetí zahrnujícím více sociální účelnost. Historicky došlo v této oblasti k vývoji tří typů podmíněného odsouzení. Prvním z nich je tzv. angloamerická probace, jejíž podstatou je odložení výroku o trestu, nebo odkladu výroku o vině a trestu. Nepominutelnou součástí je také dozor uskutečňovaný zvláštními orgány. Druhým typem rozšiřujícím se zejména v Evropě na základě inspirace typem předchozím je typ označovaný jako francouzsko-belgický. Ten se lišil od angloamerické probace zejména tím, že docházelo k odložení pouze výkonu trestu. Navíc zde absentoval dozor. Osvědčil-li se odsouzený, hledělo se na něj, jako by nebyl nikdy odsouzen. Posledním, třetím typem, je model severský. Stejně jako u předchozího typu počítá s odložením výkonu trestu, avšak dochází ke vzniku fikce, že pokud se odsouzený osvědčí, hledí se na něj, jako by trest byl vykonán.⁴⁹

---

⁴⁹ SOLNARĚ, Vladimír. Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 98-99

Poprvé se s podmíněným odsouzením setkáváme v našem právním řádu po vzniku Československé republiky, a to v roce 1919, kdy byl přijat zákon č. 562/1919 Sb. z. a n., o podmíněném odsouzení a podmíněném propuštění. Ten byl ve své době velmi pokrokovou úpravou, na které kladně hodnotíme např. široké možnosti usměrňování odsouzeného během zkušební doby (např. povinnost nahradit škodu, nepáchat další trestné činy, zdržet se zahálčivého a nemravného života, nezřízeného pití a hráčství).⁵⁰ Tato specifikace schází trestnímu zákonu z roku 1950⁵¹. Ten se omezuje pouze na konstatování, že by omezení měla vést odsouzeného k vedení „řádného života pracujícího člověka“. Úprava obsažená v zákoně č. 140/1961 Sb. nevykazuje větší změny od úpravy předchozí.⁵²

Podstatnou změnu přinesla novelizace provedená zákonem č. 253/1997 Sb., která zaváděla variantu podmíněného odsouzení s dohledem. Své místo si podmíněné odsouzení našlo i po rekodifikaci v roce 2009, po které došlo k několika dílčím úpravám.

Právní povaha podmíněného odsouzení je předmětem sporů, neboť není zcela jednoznačná. Problém tkví v tom, zda je možné podmíněné odsouzení chápat jako samostatný druh trestu, či nikoli. Pro variantu, že se nejedná o samostatný druh trestu, hovoří např. fakt, že samotná právní úprava obsažená v ustanovení § 52 odst. 2 tr. zákoníku hovoří o tom, že se jedná jen o poddruh trestu odnětí svobody. Stejný názor je zastáván i v důvodové zprávě k tr. zákoníku.⁵³ Argument podporující mínění, že se jedná o samostatný druh trestu, představuje např. fakt, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže uvádí podmíněné odsouzení (popř. i variantu s dohledem) jako samostatný druh trestního opatření. [konkrétně v ustanovení § 24 odst. 1 písm. i) a j)].

Aktuální právní úprava podmíněného odsouzení je obsažena v ustanovení § 81 až § 87 tr. zákoníku. Podmíněné odsouzení můžeme dále dělit na podmíněné odsouzení, při kterém není ukládán dohled (jedná se o tzv. „prosté“ podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody upravené v ustanovení § 81 až § 83 tr. zákoníku) a při kterém je zároveň vysloven dohled nad pachatelem (podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem upravené v ustanovení § 84 až § 85 tr. zákoníku.) Smyslem podmíněného odsouzení je, že soud, který

---

⁵⁰ Podrobněji viz § 4 a § 6 zákona č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a o podmíněném propuštění.

⁵¹ Zákon č. 86/1950 Sb.

⁵² SOLNAŘ, Vladimír. Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 101-103

⁵³ Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz

vysloví vinu a uloží trest odnětí svobody jeho výkon „odloží (přesněji řečeno výkon trestu odnětí svobody promine) pod podmínkou, že odsouzený ve stanovené zkušební době povede řádný život a vyhoví dalším uloženým podmínkám. Podmíněné odsouzení vychází z předpokladu, že už odhalení trestného činu, trestní stíhání pachatele, negativní zhodnocení jeho osoby a jeho činu rozsudkem, hrozba budoucího eventuálního výkonu trestu a podmínky (nutnost vedení řádného života, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti) týkající se chování odsouzeného ve zkušební době (resp. též působení dohledu podle § 84) mohou mít samy o sobě z hlediska individuální i generální prevence stejné účinky, které by jinak měl jen výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Podmíněným odsouzením se poskytuje pachateli důvěra i možnost, aby bez izolace od společnosti svým chováním ve zkušební době odčinil spáchaný trestný čin, přičemž se mu tím dává možnost dosáhnout toho, že výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody nebude nařízen a že se na pachatele bude hledět, jako kdyby odsouzen nebyl.“⁵⁴ Jedná se tedy o vstřícný krok soudu, který tímto poskytuje pachateli prostor dokázat, že dovede vést řádný život i bez uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Závěrem můžeme říci, že většina uznávaných odborníků⁵⁵ zastává názor, že podmíněné odsouzení představuje samostatný druh trestu a že se nejedná pouze o podmnožinu trestu odnětí svobody. Tento názor je založen především na faktu, že důsledky uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a podmíněného odsouzení jsou ve zcela zásadním nepoměru. Uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody je zásadně zasaženo do práv odsouzeného tím, že mu vzniká povinnost pobytu ve vězení. Na druhou stranu podmíněné odsouzení není tak zásadním zásahem do osobních práv odsouzeného, když omezení spočívá pouze v povinnosti vést řádný život popř. dodržovat uložená omezující opatření a podmínky dohledu probačního úředníka.⁵⁶ To, že podmíněné odsouzení je pro pachatele vždy příznivější, potvrzuje i judikatura, která např. uvádí, že není

---

⁵⁴ PÚRY, František. § 81 [Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRÍVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1009.

⁵⁵ Viz např. JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3. s. 404, ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 226 - 227., SOLNAR, Vladimír. Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 104-105

⁵⁶ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 226

porušením zásady zákazu *reformationis in peius*, pokud soud uloží podmíněný trest v delším trvání, než nepodmíněný trest odnětí svobody, který uložil soud v prvním stupni.⁵⁷

4.4.1.2 Podmínky pro uložení

Zákonnou právní úpravu prostého podmíněného odsouzení (tzn. bez současného vyslovení dohledu) obsahují ustanovení § 81 až § 83 tr. zákoníku. V prvním odstavci ustanovení § 81 jsou vyjádřeny dvě základní podmínky, které musí být kumulativně splněny, aby mohlo dojít k uložení podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody. Takovými podmínkami jsou:

- a) konkrétní výměra trestu odnětí svobody, která nesmí přesahovat tři roky⁵⁸ a která dostatečně odráží závažnost spáchaného činu,
- b) soud má důvodně za to, že vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu, prostředí, ve kterém žije a pracuje, k okolnostem případu a k působení na pachatele, aby vedl řádný život, nebude třeba výkonu trestu.

První z těchto dvou podmínek představuje v rámci alternativních trestů určitou výjimku, neboť podmíněné odsouzení není vázáno na konkrétní kategorii trestných činů, určené horní hranicí trestní sazby.⁵⁹ Soud vychází z konkrétní závažnosti spáchaného trestného činu a z něj odvozené konkrétní výměry trestu odnětí svobody, který sice ukládá, ale jeho výkon nepovažuje za nutný. Skutečnost, že možnost uložení podmíněného trestu odnětí svobody závisí na konkrétní výměře trestu, má významný vliv na okruh deliktů, za které lze tento alternativní trest uložit. Tímto se z něj stává alternativní trest, který lze, v porovnání s ostatními alternativními tresty, uložit za nejširší okruh spáchaných deliktů. Okruh případů, kdy lze uložit podmíněný trest odnětí svobody, ještě rozšiřuje institut mimořádného snížení trestu odnětí svobody upravený v ustanovení § 58 tr. zákoníku ve spojitosti s § 40 odst. 2 tr. zákoníku. Soud zde za splnění daných podmínek může, a v některých případech dokonce musí, přistoupit k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody. Z toho vyplývá, že podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody je teoreticky možné aplikovat na

---

⁵⁷ Viz např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5. 9. 1966, sp. zn. Pls 8/66

⁵⁸ Především právní úprava umožňovala uložit podmíněné odsouzení, pokud konkrétní výměra nepřesahovala dva roky (§ 58 trestního zákona účinného do 1. 1. 2010).

⁵⁹ K tomu srov. § 60 odst. 1 ve spojení s § 14 odst. 2 tr. zákoníku.

všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části tr. zákoníku. U nejzávažnějších činů se však skutečně jedná spíše jen o teoretickou možnost.⁶⁰

Druhou uvedenou podmínkou je vyjádřeno materiální hledisko podmíněného odsouzení. Soud zde musí zhodnotit veškeré relevantní skutečnosti, za kterých není třeba výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody a za kterých k nápravě stačí uložení pouze trestu podmíněného. Vychází při tom zejména z obecných kritérií pro ukládání trestů, která jsou obsažena v ustanovení § 39 tr. zákoníku. Ustanovení § 81 odst. 1 tr. zákoníku představuje určitou specifikaci a akcentaci těchto obecných kritérií.

Prvním zkoumaným hlediskem je osoba pachatele, kdy soud musí zhodnotit jeho osobní profil, zejména pak jeho povahové rysy, charakterové vlastnosti, vztah ke společnosti atd.⁶¹ Tyto vlastnosti se posuzují zejména ve vztahu ke konkrétnímu chování pachatele v souvislosti s daným trestným činem. Osobnost pachatele také významným způsobem ovlivňuje prostředí, ve kterém se nachází, pracuje a vyrůstá, a proto je také dalším kritériem při vytváření pachatelova osobního profilu. Významnou okolností charakterizující osobu pachatele je i jeho psychický stav v době spáchání činu. V neposlední řadě je třeba vzít v potaz skutečnost, zda dosud pachatel vedl řádný život, přičemž soud tento fakt zkoumá ve vztahu k přiměřené době před spácháním činu. Soud by se neměl omezovat pouze na dobu, která bezprostředně předcházela spáchání konkrétního činu, ale zároveň by neměl přihlížet k okolnostem příliš vzdáleným. Významné je také pachatelovo chování spadající do období po spáchání činu.⁶²

Významnou okolností při sestavování osobního profilu pachatele hraje existence recidivy. Ta ovšem nebude znamenat obecně nemožnost uložení podmíněného odsouzení, neboť se může jednat např. o případ, kdy od spáchání daného činu uběhla dlouhá doba. V takovém případě je ponecháno na soudu, aby určil, zda má taková skutečnost vliv na hodnocení osobního profilu pachatele. Nutné je také vzít v potaz povahu a závažnost daného trestného činu. Z povahy věci vyplývá, že recidiva způsobí nemožnost uložení podmíněného trestu v případech, kdy dojde k mimořádnému zvýšení trestu odnětí svobody dle

---

⁶⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 228

⁶¹ Ke konkrétním okolnostem pachatelovi osoby srov. např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 25. 6. 1970, sp. zn. 2 Tz 8/70

⁶² PŮRY, František. § 81 [Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1009.

ustanovení § 59 tr. zákoníku. Soudní praxe však nevyloučila uložení podmíněného odsouzení ani např. v případě, kdy došlo u pachatele k majetkové trestné činnosti, pro kterou byl dříve odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, za spáchání obdobného činu krátce po propuštění z výkonu trestu.⁶³ V dnešní době však již existují i jiné alternativy, jako je např. trest domácího vězení nebo obecně prospěšných prací. Soud by tedy měl v případě recidivy vzít primárně v potaz, zda nebude vhodné uložit spíše tyto tresty.⁶⁴

Právní rámec podmíněného odsouzení je vymezen zkušební dobou, kterou soud stanoví ve svém rozhodnutí. Délka trvání zkušební doby je stanovena minimální a maximální hranicí, konkrétně od jednoho roku do pěti let (ustanovení § 82 odst. 1 tr. zákoníku), přičemž začíná běžet právní mocí rozsudku.⁶⁵ Soud při určování konkrétní délky zkušební doby používá stejná kritéria jako při určování druhu a výměry trestu (ustanovení § 39 odst. 1 tr. zákoníku). Během zkušební doby má pachatel osvědčit, že k nápravě není třeba pobytu ve vězení, a že nezklamal důvěru danou mu soudem.⁶⁶ Délka zkušební doby, která nemusí být určena na celá léta, by měla v zásadě odpovídat přibližně délce uloženého trestu odnětí svobody. Stanovení dlouhé zkušební doby i při uložení krátkého trestu odnětí svobody by mělo být spíše výjimkou. Může to být ale odůvodněno např. požadavkem na zvýšenou potřebu sledování pachatele ve zkušební době.⁶⁷ Po právní moci rozsudku, kterým byla určena zkušební doba, není možné takovou dobu zkrátit, zastavit, nebo přerušit. Za určitých okolností je však možné ji prodloužit [ustanovení § 83 odst. 1 písm. b)]⁶⁸

Ve zkušební době může soud odsouzenému uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, která mají odsouzeného vést k vedení řádného života. Demonstrativní výčet nacházíme v ustanovení § 48 odst. 4 tr. zákoníku, kde jsou uvedeny jako příklad tato omezení a povinnosti:

a) podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,

---

⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. 10. 1988, sp. zn. 8 Tz 79/88

⁶⁴ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 231

⁶⁵ Viz § 139 tr. řádu

⁶⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2. s. 571

⁶⁷ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 232

⁶⁸ PŮRY, František. § 82 [Zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1021

- b) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,
- c) podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona,
- d) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,
- e) zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
- f) zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,
- g) zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,
- h) zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,
- i) uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,
- j) veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo
- k) poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

Výše uvedená přiměřená omezení a povinnosti můžeme rozdělit na ty, která jsou formulována jako příkazy k určitému jednání [písm. a) až d) a i) až k)] a ty, která jsou formulována jako zákazy [písm. e) až h)]. Při ukládání přiměřených omezení a povinností, zejména těch uvedených pod prvními třemi body, je důležitý kladný postoj pachatele. Jen tak mohou být plně účinná a vést k pozitivním výsledkům. Také proto hraje významnou roli práce Probační a mediační služby, která zprostředkovává výkon zmíněných povinností, a také kladně působí na pachatele a na jeho vztah k těmto povinnostem. Vedle přiměřených omezení a povinností uvedených v ustanovení § 48 odst. 4 tr. zákoníku lze uložit i další povinnosti jako např. zákaz rušit noční klid, nahradit způsobenou škodu atd. Obsahem těchto přiměřených omezení a povinností však nesmí být činnost, kterou by šlo postihnout jiným druhem trestu.⁶⁹ Nesmí jimi být také nahrazován nedostatek zákonných podmínek pro uložení ochranného léčení.⁷⁰ Dodržování přiměřených omezení a povinností, jakož i vedení řádného života během zkušební doby zjišťuje soud, a to v pravidelných intervalech, nejpozději jednou za 6 měsíců

⁶⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1094/2012

(ustanovení § 329 odst. 2 tr. řádu). Soud může vzhledem k okolnostem případu kontrolou odsouzeného pověřit úředníka Probační a mediační služby.⁷¹

4.4.1.3 Výkon

Výkon podmíněného odsouzení spočívá především v povinnosti odsouzeného vést ve zkušební době řádný život, případně dodržovat přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, pokud byly soudem uloženy. Právní úprava výkonu je obsažena v ustanovení § 329 až § 330 tr. řádu.

Jak již bylo stručně nastíněno výše, kontrola může být prováděna dvěma subjekty, buď předsedou senátu soudu prvního stupně, který ve věci rozhodl,⁷² nebo prostřednictvím pověřeného probačního úředníka.⁷³ Zákon nejprve uvádí možnost výkonu kontroly pověřeným probačním úředníkem. Předseda senátu po uvážení, zda je to vzhledem k povaze uložených omezení a způsobu kontroly podmíněně odsouzeného zapotřebí, zašle ihned po právní moci rozsudku, kterým se ukládá podmíněný trest odnětí svobody, opis tohoto rozsudku úředníkovi Probační a mediační služby. Současně s tím jej požádá, aby mu v pravidelných termínech, které zároveň stanoví, podával zprávy o způsobu života odsouzeného a pro případ, že by došel ke zjištění důvodů, které by vedly k nařízení výkonu trestu, aby je ihned oznámil soudu. Výkon této kontroly může provádět i probační úředník působící mimo obvod daného soudu na základě dožádání.

Zákonodárce zde uvádí možnost výkonu kontroly prostřednictvím probačního úředníka na prvním místě, z čehož můžeme usuzovat, že takový výkon kontroly pokládá za vhodnější, než ten vykonávaný předsedou senátu. Tento závěr je zcela logický, neboť Probační a mediační služba je specializovaným orgánem zaměřeným na kontrolu chování odsouzených. S tímto souhlasí i docent Ščerba, který navíc předestírá myšlenku, zda by zákonodárce ne zvolil tuto možnost v budoucnu jako jedinou. Zároveň však vyslovuje obavu, zda by nedošlo k přetížení aparátu Probační a mediační služby, neboť jejím primárním úkolem je provádění mediace, výkon dohledu a dalších činností, při kterých je její role v podstatě nenahraditelná. Z těchto důvodů má za to, že nelze

---

⁷¹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRÍVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523587. s.

⁷² Viz § 329 odst. 2 ve spojení s § 315 tr. řádu.

⁷³ Viz § 329 odst. 1 tr. řádu

po úřednicích Probační a mediační služby spravedlivě požadovat provádění kontroly ve všech případech podmíněného odsouzení.⁷⁴

Na druhém místě zákon uvádí možnost výkonu kontroly podmíněně odsouzeného předsedou senátu.⁷⁵ Ten, pokud nevyužije možnost pověření probačního úředníka, vykonává kontrolu sám a to tak, že v pravidelných termínech (nejpozději jednou za šest měsíců) zjišťuje, zda odsouzený vede řádný život a dodržuje případná omezení. Zákon také předpokládá možnost výchovného působení zájmového sdružení občanů, které nabídlo záruku za převýchovu odsouzeného.⁷⁶

Stěžejním bodem výkonu podmíněného odsouzení je skutečnost, zda odsouzený vedl ve zkušební době řádný život (§ 83 odst. 1 tr. zákoníku). Na rozdíl od nepodmíněného trestu odnětí svobody nemůže podmíněné odsouzení zajistit ochranu společnosti prostřednictvím izolace pachatele. Disponuje však hrozbou takové izolace pro případy, kdy by odsouzený nevedl řádný život. Primární podmínkou vedení řádného života je skutečnost, že se odsouzený nedopustí spáchání dalšího trestného činu. Nutno však dodat, že ne vždy bude mít spáchání trestného činu za následek rozhodnutí o vykonání trestu (viz dále). Vedení řádného života předpokládá, že se pachatel zdrží i jiného protiprávního jednání. Nedopustí se např. přestupku nebo jiného správního deliktu, který by byl stejného druhu jako spáchaný trestný čin, za který došlo k odsouzení k podmíněnému trestu. Judikatura se pokouší definovat neurčitý právní pojem „řádný život“ např. takto:

V současném demokratickém právním státě s respektem ke svobodě člověka je možné řádný život definovat dvěma základními způsoby. První představuje minimální limit řádného života, který společnost požaduje od všech občanů. Jde zejména o respektování právních předpisů, což se projevuje zejména v požadavku nepáchat trestnou činnost. Druhý přístup k definici řádného života je možné definovat jako takový životní styl, který odpovídá převládajícím hodnotám

---

⁷⁴ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 237

⁷⁵ V praxi zpravidla vykonává činnosti spojené s kontrolou pověřený zaměstnanec dle § 64 odst. 3 Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, č. 1/2002 SIS

⁷⁶ Viz § 229 odst. 3 tr. řádu.

*ve společnosti či převládajícím představám o řádném životě v dnešní společnosti.*⁷⁷

Obsahem vedení řádného života bude zajisté i řádné plnění vyživovací povinnosti a jistě také povinnost nahradit poškozenému škodu, byla-li mu trestným činem spáchaným pachatelem způsobena. Dále by také mělo dojít k odstranění patogenních vlivů, jejichž působení mělo za následek spáchání trestného činu. Pokud soud zjistí konkrétní kriminogenní faktory, měl by je eliminovat pomocí uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností (viz výše). Soud může též přistoupit k uložení podmíněného odsouzení s dohledem, pokud předpokládá, že je třeba zvýšeného výchovného působení na pachatele.

Soud rozhodne o splnění povinností odsouzeného na základě zjištěných skutečností jedním ze tří rozhodnutí uvedených v ustanovení § 83 odst. 1 tr. zákoníku tak, že:

- 1) vysloví, že se odsouzený ve zkušební době osvědčil (vedl řádný život a vyhověl všem uloženým podmínkám),
- 2) rozhodne, že se podmíněně odložený trest vykoná (takto může rozhodnout i během zkušební doby),
- 3) ponechá podmíněné odsouzení v platnosti (výjimečně vzhledem k okolnostem a osobě odsouzeného).

Ad 1) takto rozhodne soud v ideálním případě, tedy pokud odsouzený vedl řádný život a splnil i ostatní povinnosti a omezení, pokud došlo k jejich uložení. Soud tedy ve veřejném zasedání vysloví, že se odsouzený osvědčil, a to formou usnesení. Tak může učinit až po uplynutí celé zkušební doby.⁷⁸ Právní mocí tohoto rozhodnutí dochází k prekluzi práva státu na potrestání, tj. na nařízení výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Na pachatele se dále hledí, jako by nebyl odsouzen (vznik fikce neodsouzení)⁷⁹

Ad 2) v případě, že odsouzený nesplní uložené povinnosti a prokáže-li soud, že nevedl řádný život, rozhodne soud ve veřejném zasedání tak, že trest, který byl odsouzenému podmíněně odložen, se vykoná. Současně soud rozhodne o způsobu výkonu trestu (§ 83 odst. 5 tr. zákoníku). Soudu je přitom umožněno,

---

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17

⁷⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64

⁷⁹ § 83 odst. 4 tr. zákoníku

aby takové rozhodnutí učinil i v průběhu zkušební doby. To zajišťuje možnost pružného reagování na fakt, že odsouzený zavdal soudu svým chováním příčinu pro nařízení výkonu trestu.

Ad 3) soud může výjimečně ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, a to i za předpokladu, že odsouzený zavdal svým chováním soudu záminku pro rozhodnutí o nařízení výkonu trestu. Pokud soud přikročí k této variantě, může další trvání podmíněného odsouzení „zostřit“ užitím ustanovení, která se nachází v § 83 odst. 1 pod písm. a) až c) tr. zákoníku. Jedná se o variantu, která má pomoci odstranit „tvrdość zákona“. V některých specifických případech (např. pokud se jedná o mírnější vychýlení z pravidel vedení řádného života) by totiž nařízení výkonu nepodmíněného trestu mohlo být příliš přísné a z hlediska snahy o nápravu odsouzeného kontraproduktivní.

Pokud soud ve lhůtě jednoho roku od konce zkušební doby neučiní žádné z výše uvedených rozhodnutí, a pokud na tom nenese vinu odsouzený, má se za to, že se odsouzený osvědčil (§ 83 odst. 3 tr. zákoníku). S touto fikcí jsou spojeny stejné důsledky jako s vyslovením osvědčení odsouzeného dle ustanovení § 83 odst. 4 tr. zákoníku.

4.4.2 Podmíněné odsouzení s dohledem

Kromě prostého podmíněného odsouzení zná náš právní řád ještě druhou variantu tohoto trestu. Je jí podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Dohled představuje zostřující prvek, jehož uložení je odůvodněno potřebou větší míry kontroly odsouzeného. Z podstaty podmíněného odsouzení s dohledem tedy vyplývá, že je určeno především pro odsouzené, jejichž osobnost je výrazněji narušena a jejichž resocializace je z tohoto důvodu ztížena. Dohled umožňuje silněji výchovně působit na odsouzeného.⁸⁰

Podmínky pro uložení podmíněného odsouzení s dohledem jsou shodné jako pro prosté podmíněné odsouzení (§ 81 tr. zákoníku). Soud tedy může uložit trest odnětí svobody v maximální výši tří let, přičemž bude zároveň toho názoru, že vzhledem k osobě, poměrům pachatele a vzhledem k okolnostem případu nebude třeba trest vykonat. Zároveň soud vysloví potřebu dohledu nad odsouzeným, a to z toho důvodu, že bude třeba výrazněji kontrolovat chování

---

⁸⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 241

odsouzeného (§ 84 tr. zákoníku).⁸¹ Dohled by neměl být chápán jako jakýsi šikanózní prvek, nýbrž jako nabídnutá pomocná ruka, která pomůže odsouzenému znovu se začlenit do společnosti a stát se její plnohodnotnou součástí.

Zkušební doba činí u podmíněného odsouzení s dohledem jeden rok až pět let, tedy shodně jako u prostého podmíněného odsouzení (§ 85 odst. 1 tr. zákoníku). Stejná je také možnost soudu uložit odsouzenému přiměřená omezení a povinnosti (§ 48 odst. 4 tr. zákoníku). Shodné je též ustanovení upravující povinnost odsouzeného podle svých schopností nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu (§ 85 odst. 2 tr. zákoníku).

Co se týče rozhodování soudu o podmíněném odsouzení s dohledem, má soud stejné možnosti jak rozhodnout jako v případě prostého podmíněného odsouzení, tedy:

- a) vyslovit, že se odsouzený osvědčil,
- b) rozhodnout, že se trest vykoná a
- c) ponechat podmíněné odsouzení s dohledem v platnosti.

Pokud soud ponechá podmíněné odsouzení v platnosti i přes to, že odsouzený svým chováním zavedl příčinu pro nařízení výkonu trestu, zpřísní soud odsouzenému dosavadní režim některým z následujících prostředků:

- a) stanoví odsouzenému další povinnosti v rámci dohledu,
- b) přistoupí k přiměřenému prodloužení zkušební doby, nejvíce však o dva roky (soud je však stále vázán maximální přípustnou dobou trvání zkušební doby uvedené v ustanovení § 85 odst. 1 tr. zákoníku),
- c) stanoví dosud neuložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti dle ustanovení § 48 odst. 4 tr. zákoníku.

Ustanovení o fikci neodsouzení a vyslovení osvědčení se má stejné následky jako u prostého podmíněného odsouzení, tzn. na pachatele se hledí, jako by nebyl odsouzen.

---

⁸¹ PÚRY, František. § 84 [Podmíněný odklad výkonu trestu odnětí svobody s dohledem]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1054

4.4.2.1 Pojem dohledu

Dohledem zákon rozumí pravidelný osobní kontakt mezi osobou pachatele a mezi úředníkem Probační a mediační služby, jakož i spolupráci při tvorbě a realizaci probačního plánu dohledu a kontrolu zákonných nebo soudem uložených podmínek (§ 49 až § 51 tr. zákoníku).

Zákon předkládá legální definici účelu dohledu v ustanovení § 49 odst. 2 tr. zákoníku. Z té můžeme vyčíst, že dohled je tvořen dvěma složkami, které musí být ve vzájemné rovnováze. Takovými složkami jsou sledování a kontrola pachatele na jedné straně a odborné vedení a pomoc poskytovaná pachateli úředníkem Probační a mediační služby na straně druhé.

Obsahem dohledu jsou práva a povinnosti pachatele⁸² a práva a povinnosti probačního úředníka.⁸³

Pachatel je především povinen stanoveným způsobem spolupracovat s probačním úředníkem a plnit probační plán. Je také jeho povinností dostavovat se ve stanovených lhůtách k probačnímu úředníkovi a informovat ho o místě svého pobytu, jakož i o zdrojích své obživy a zaměstnání. Musí dodržovat soudem stanovená přiměřená omezení a povinnosti, o jejichž plnění je povinen zpravovat probačního úředníka, kterého má také povinnost do obydlí, ve kterém se zdržuje, vpustit.

Povinností probačního úředníka je výkon dohledu nad pachatelem v souladu s probačním plánem a vedení pachatele k řádnému životu. Probační úředník se při výkonu dohledu řídí pokyny předsedy senátu, kterému také nejméně jednou za šest měsíců (pokud předseda senátu neurčí jinak) předkládá zprávu o průběhu dohledu. Mimo to je povinen informovat předsedu senátu o závažném nebo opakovaném porušení podmínek dohledu nebo ostatních povinností. V případě méně závažného porušení upozorní obviněného na možné negativní důsledky jeho jednání.

Rozdílem od prostého podmíněného odsouzení je, že zde zákon nedává možnost volby, zda bude kontrolu nad chováním odsouzeného provádět probační úředník nebo soud. Výkon dohledu tak provádí pouze probační úředník.⁸⁴

---

⁸² Viz § 50 tr. zákoníku

⁸³ Viz § 51 tr. zákoníku

⁸⁴ Viz § 330a odst. 1 tr. řádu

4.4.3 Srovnání se slovenskou právní úpravou

Slovenská právní úprava podmíněného odsouzení je velice blízká úpravě naší. Je to však logické vzhledem k faktu, že naše právní řády vychází ze společné dlouholeté historie, především v podobě společné právní úpravy (trestní zákon č. 140/1961 Sb.). V některých ustanoveních se však od české úpravy liší. Na tyto odlišnosti bude zaměřena následující část.

Slovenská úprava podmíněného odsouzení je upravena v zákoně č. 300/2005 Z. z., trestný zákon (dále jen „slov. tr. zákon“), konkrétně v ustanovení § 49 a následujících. Obdobně jako v naší úpravě není ani v té slovenské uvedeno podmíněné odsouzení jako samostatný druh trestu, avšak vzhledem k jeho specifikům a četnosti ukládání je odbornou veřejností za samostatný trest pokládán.⁸⁵ Slovenská právní úprava také rozlišuje dvě formy podmíněného odsouzení tj. prosté (§ 49 a § 50 slov. tr. zákona) a s probačním dohledem (§ 51 a §52 slov. tr. zákona).

Podstatné rozdíly se objevují v podmínkách aplikace podmíněného odsouzení. Prvním z nich je ten, že podmíněně odložit lze pouze trest nepřesahující dva roky⁸⁶ (prosté podmíněné odsouzení) a při vyslovení probačního dohledu nepřevyšující roky tři.⁸⁷ Jedná se tedy o shodnou úpravu, jaká platila v České republice do 31. 12. 2009. Druhý rozdíl je stále přetrvávající možnost určité osoby poskytnout záruku za nápravu pachatele, přičemž se může jednat o jakoukoli osobu mající pozitivní vliv na pachatele.⁸⁸ Od české úpravy platné do 31. 12. 2001 se ta slovenská liší tedy tím, že se nemusí jednat o zájmové sdružení občanů. Třetím rozdílem je výslovný zákaz uložení podmíněného odsouzení v případě, že se pachatel ve zkušební době dopustil úmyslného trestného činu.⁸⁹ Tím však není dotčena možnost uložit podmíněné odsouzení v případě, že se pachatel dopustil trestného činu z nedbalosti.⁹⁰

---

⁸⁵ MAŠEANYOVÁ, Darina. Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť. 2., aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2016. Slovenské učebnice. ISBN 978-80-7380-618-7. s. 154

⁸⁶ § 49 odst. 1 slov. tr. zákona

⁸⁷ § 51 odst. 1 slov. tr. zákona

⁸⁸ § 49 odst. 1 písm. b) slov. tr. zákona

⁸⁹ § 49 odst. 2 slov. tr. zákona

⁹⁰ NOVOCKÝ, Juraj. § 49 [Podmienečný odklad výkonu trestu odňatia slobody]. In: ČENTĚŠ, Jozef a kolektiv : Trestný zákon, Veľký komentár. 5. Aktualizované vydanie. Žilina. september 2020, Eurokodex s. 108

Ve zkušební době, jejíž úprava se shoduje s úpravou naší, je opět hlavní podmínkou povinnost vést řádný život.⁹¹ V jejím průběhu je také u prostého podmíněného odsouzení stanovena povinnost řádně vykonávat i další uložené sankce. Tato povinnost však není uvedena u podmíněného odsouzení s dohledem, což lze pokládat za omyl zákonodárce.⁹²

Rozdílná je také úprava přiměřených omezení a přiměřených povinností, která mají pachatele vést k vedení řádného života. První rozdíl spočívá už v samotném výčtu, který je sice též demonstrativní, ale obsahuje některé specifické povinnosti a omezení, která česká úprava neuvádí.⁹³ Druhým rozdílem je povinnost uložit přiměřená omezení a povinnosti při ukládání podmíněného odsouzení s dohledem. Slovenský trestný zákon totiž výslovně nedefinuje probační dohled. Obsahem tohoto probačního dohledu jsou tedy přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v ustanovení § 51 odst. 4 slov tr. zákona.

Výkon kontroly nad chováním podmíněně odsouzeného je vždy prováděn probačním úředníkem. Slovenská úprava tedy nepřipouští možnost, že by takovou kontrolu vykonával soud resp. předseda senátu.⁹⁴

4.5 Domácí vězení

4.5.1 Obecná charakteristika

Trest domácího vězení je spojen se systémem sankcí již odnepaměti. Nutno však dodat, že v průběhu doby prošel značným vývojem, neboť z počátku se jednalo především o institut zabezpečující pouze izolaci odsouzeného od zbytku společnosti a nebyla zde snaha o jeho resocializaci. Z toho důvodu můžeme považovat za první zmínku o domácím vězení věznění apoštola Pavla. V domácím vězení byl v roce 1633 držen také Galileo Galilei. Potřeba zamezení kontaktu s veřejností a zamezení šíření nevhodných myšlenek a názorů vedla i k uvěznění Napoleona Bonaparta. Z novodobější historie stojí za zmínku věznění ruské carské rodiny až do její likvidace bolševiky v červenci 1918. Dalšími známými osobami, které byly drženy v domácím vězení, byly např. bývalý první tajemník Ústředního výboru KSSS⁹⁵ Nikita Chruščov, argentinský diktátor Rafael

---

⁹¹ § 50 odst. a § 52 odst. 1 slov. tr. zákona

⁹² ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 246

⁹³ Viz § 51 odst. 4 slov. tr. zákona

⁹⁴ § 418 odst. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

⁹⁵ Komunistické strany Sovětského svazu

Videla nebo kambodžský Pol Pot. Ve výše uvedených případech však nešlo o trestání zločinců v pravém slova smyslu, nýbrž o způsob eliminace politických oponentů.⁹⁶

V podobě jakou známe dnes, se trest domácího vězení začal výrazněji objevovat od 80. let 20. století ve Spojených státech amerických. Odtud se společně s myšlenkami restorativní justice šířil do Evropy, kde se uchytil v řadě právních řádů. Své místo si našel např. ve Francii, Velké Británii, Belgii, Nizozemsku nebo třeba ve Švédsku. Ve většině těchto zemí se však nejedná o samostatný trest představující alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nýbrž o jednu z podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.⁹⁷

Do českého právního řádu byl trest domácího vězení zaveden společně s rekodifikací trestního práva hmotného, tedy přijetím trestního zákoníku v roce 2009 s účinností od 1. 1. 2010. Nutno však dodat, že se nejedná o institut našemu právnímu řádu neznámý. Již zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích uváděl, že „*může se místo vězení prvního stupně uložit vězení domácí, když trestanec jest člověk bezúhonné pověsti, a kdyžby, vzdálen jsa od svého příbytku, hleděti nemohl svého úřadu, svého zaměstnání, nebo své výživy.*“⁹⁸ V této podobě byl trest domácího vězení součástí našeho právního řádu až do přijetí zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, který ho zrušil.

Přijetí úpravy domácího vězení bylo motivováno především jeho nespornými výhodami, mezi které patří např. nižší finanční náročnost výkonu trestu.⁹⁹ Kupříkladu v roce 2019 činila výše průměrného denního výdaje na jednoho vězně 1 492 Kč.¹⁰⁰ Oproti tomu jsou náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení podstatně nižší.¹⁰¹ Mezi dalšími výhodami můžeme jmenovat zachování rodinných vazeb a sociálních kontaktů odsouzeného. Nutno dodat, že někteří odborníci poslední zmiňovanou skutečnost zpochybňují. Argumentem

---

⁹⁶ STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK. Alternativne tresty. Bratislava: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5. s. 61-62

⁹⁷ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 331

⁹⁸ Viz § 262 Zákona trestního o zločinech, přečinech a přestupcích pro císařství Rakouské vydaný dne 27. května 1852, č. 117. říš. zák.

⁹⁹ Viz Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz

¹⁰⁰ Viz Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2019. Dostupné na: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/Statistick%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-republiky-za-2019.pdf>

¹⁰¹ Vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 458/2009 Sb. je navíc stanovena náhrada, kterou musí odsouzený za výkon trestu domácího vězení uhradit. Tato náhrada činí 50 Kč za den.

jim je fakt, že zákonná úprava nebere zřetel na stanovisko osob ve společné domácnosti.¹⁰² Oproti nepodmíněnému trestu odnětí svobody je dozajisté výhodou zachování pracovních vazeb, neboť výkon trestu domácího vězení se přizpůsobí pracovním povinnostem odsouzeného. To je výhodné jak pro odsouzeného, tak pro stát, kterému mu klesají náklady spojené s resocializačními programy, v rámci kterých je třeba často osobám propuštěným z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody hledat nové zaměstnání. Snižuje se také riziko, že osoba, která v důsledku výkonu nepodmíněného trestu přišla o způsob obživy, se opět uchýlí k páčání trestné činnosti. V neposlední řadě při výkonu trestu domácího vězení není odsouzený vystaven kriminogenním vlivů tak, jak je tomu ve vězeňském prostředí.

Trest domácího vězení je označován za nejpřísnější alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Tato úvaha je odůvodněna faktem, že při uložení tohoto trestu dochází k zásahu do soukromí nejen odsouzeného, ale i jeho rodiny a osob ve společné domácnosti. To podporuje i fakt, že v zákoně je tento trest uveden ve výčtu hned za trestem odnětí svobody. Domácí vězení je trestem určeným především pro pachatele, které je třeba bezprostředně postihnout na osobní svobodě, ale intenzita tohoto postihu není vyžadována v takové míře, jako je tomu u nepodmíněného trestu odnětí svobody. Z toho plyne, že trest domácího vězení by měl představovat hlavní alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody tam, kde nepostačí uložení mírnějších alternativ v podobě peněžitého trestu, obecně prospěšných prací atd.¹⁰³

Uložení trestu domácího vězení znamená pro odsouzeného uložení povinnosti zdržovat se ve stanoveném čase v určeném obydlí nebo v jeho části. Podrobnosti musí určit soud. Výjimkou z této povinnosti představují důležité důvody, jejichž demonstrativní výčet je obsažen v ustanovení § 60 odst. 3 tr. zákoníku. Mezi tyto důvody patří zejména výkon zaměstnání či povolání nebo nutnost poskytnutí zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení z důvodu nemoci nebo úrazu odsouzeného. Důležité je zdůraznit, že se jedná o překážky, které brání řádnému výkonu uloženého trestu, a které nastaly až po rozhodnutí soudu, kterým trest domácího vězení uložil. Důležitými důvody, které

---

¹⁰² Viz JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 8. vydání. Praha: Leges, [2020] s. 114

¹⁰³ PŮRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. § 60 [Domácí vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 815.

nejdou výslovně uvedeny v zákoně, budou zajisté také závažné rodinné okolnosti, např. spojené s výkonem rodičovské péče apod.¹⁰⁴

4.5.2 Podmínky pro uložení

Podmínky pro uložení trestu domácího vězení jsou upraveny v ustanovení § 60 odst. 1 tr. zákoníku. Z tohoto ustanovení vyplývá, že trest domácího vězení lze uložit za splnění následujících třech podmínek, které musí být splněny kumulativně.

- a) K trestu domácího vězení může soud odsoudit pouze pachatele přečinu.
- b) Vzhledem k povaze a závažnosti takového činu a osobě pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení trestu domácího vězení, a to i za předpokladu, že dojde k uložení vedle jiného trestu. Kumulace s jinými tresty je však omezena ustanovením § 53 odst. 1 tr. zákoníku.¹⁰⁵
- c) Pachatel dá písemný slib, ve kterém se zaváže, že se ve stanovenou dobu bude zdržovat v určeném obydlí, a že při výkonu kontroly plnění jeho povinností poskytne potřebnou součinnost.

Ad a) primární podmínkou umožňující uložení trestu domácího vězení je tedy skutečnost, že se pachatel dopustil činu spadajícího do kategorie přečinů.¹⁰⁶ Lze jím tedy postihnout stejnou množinu deliktů jako v případě trestu obecně prospěšných prací¹⁰⁷ nebo upuštění od potrestání¹⁰⁸ či odklonů.¹⁰⁹ Tato skutečnost umožňuje široké využití trestu domácího vězení. Do této zákonné definice nám totiž kromě méně společensky škodlivých činů spadají i trestné činy, jejichž míra společenské škodlivosti je značně vysoká. Při určování míry společenské škodlivosti vycházíme z jejího vyjádření ve formě rozpětí trestní sazby odnětí svobody, která je uvedena u jednotlivých trestných činů. Docent Ščerba tento fakt obhajuje tím, že trest domácího vězení má zvláštní postavení v systému alternativních trestů. Vychází z faktu, že trest domácího vězení je nejpřísnější alternativní sankcí, neboť představuje

---

¹⁰⁴ PÚRY, František, VÁLKOVÁ, Helena. § 60 [Domácí vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 815.

¹⁰⁵ Trest domácího vězení nelze uložit vedle trestu odnětí svobody (ať už podmíněného nebo nepodmíněného) a vedle trestu obecně prospěšných prací.

¹⁰⁶ Dělení trestných činů viz § 14 tr. zákoníku.

¹⁰⁷ § 62 odst. 1 tr. zákoníku

¹⁰⁸ § 46 odst. 1 tr. zákoníku

¹⁰⁹ Zvláštní způsob trestního řízení viz § 307 odst. 1 a § 309 odst. 1 tr. řádu.

nejcitelnější zásah do sféry osobní svobody odsouzeného. Z toho důvodu by neměl být ukládán pouze v případech nejméně závažné kriminality. Zároveň však vyslovuje názor, že by nemělo docházet k ukládání domácího vězení v případech těch nejzávažnějších nedbalostních deliktů, které sice formálně spadají do kategorie přečinů, avšak lze pochybovat o dosažení účelu takového trestu.¹¹⁰

Ad b) druhou podmínkou vyjádřenou v ustanovení § 60 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku je, že soud činí své rozhodnutí s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného činu. Soud tedy individuálně přihlédne ke konkrétním okolnostem spáchaného činu a posoudí, zda postačí uložení trestu domácího vězení, popřípadě zda je třeba vedle domácího vězení uložit i další trest. Některé okolnosti spáchání činu vylučují možnost uložení trestu domácího vězení. Jedná se o případy, kdy byl trestný čin spáchán z domova (např. prostřednictvím internetu) nebo pokud se jedná o případy domácího násilí. Soud také přihlédne k přitěžujícím a polehčujícím okolnostem.¹¹¹ V ustanovení § 39 tr. zákoníku jsou stanovena obecná kritéria pro stanovení povahy a závažnosti trestného činu, která soud užije při svém rozhodování.¹¹²

Zároveň soud přihlédne k osobě a poměrům pachatele. Z tohoto pohledu jsou především významné poměry rodinné a poměry týkající se bydlení. Z povahy trestu domácího vězení vyplývá, že ho není možné uložit někomu, kdo jej není schopen řádně vykonávat z důvodu absence patričního zázemí. Význam hraje také předpokládaný efekt, který bude uložení trestu mít. V neposlední řadě hrají svou roli i okolnosti týkající se zdravotního stavu a věku pachatele.¹¹³

Ad c) třetí zákonnou podmínkou, kterou je třeba splnit, aby mohlo dojít k uložení trestu domácího vězení je písemný slib pachatele. Pokud není takový slib dobrovolně dán, soud nemůže přistoupit k uložení trestu domácího vězení. V rámci platného právního řádu České republiky se tak jedná o jediný trest, který nelze uložit pachateli proti jeho vůli. Fakt, že pachatel vyslovil

---

¹¹⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 331

¹¹¹ § 41 a § 42 tr. zákoníku

¹¹² ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 333-334

¹¹³ BOLEDOVIČOVÁ, Lucie. Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. Trestněprávní revue, 2013, č. 3, s. 63-67

s uložením takového trestu souhlas, má především vyjádřit jeho účinnou snahu po nápravě. Představuje tedy prostředek posílení resocializačního účinku trestu. V neposlední řadě jím pachatel deklaruje, že bude trest řádně vykonávat a že poskytne potřebnou spolupráci při výkonu kontroly. Tato spolupráce bude jistě spočívat v umožnění vstupu do obydlí pachatele za účelem jeho kontroly nebo za účelem údržby nebo instalace elektronického monitorovacího systému.¹¹⁴ Do jisté míry se také tímto slibem eliminuje rozpor mezi právem odsouzeného na nedotknutelnost obydlí (čl. 12 LZPS.)¹¹⁵

Problémem však bylo, pokud pachatel sice písemný souhlas udělil, ale následně jej porušil. Porušení mohlo spočívat v nevpuštění pracovníka Probační a mediační služby do obydlí, nedovolení umístění zařízení pro elektronickou monitoraci na těle odsouzeného nebo v jiném sabotování kontroly. Tr. zákoník nedisponoval žádným přímým prostředkem, jak na takové chování pachatele reagovat. Jedinou přípustnou možností bylo považovat toto jednání za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání.¹¹⁶ Tato situace byla vyřešena přijetím novely č. 330/2011 Sb., která nabyla účinnosti 1. 12. 2011. Ta konkretizovala způsoby, jakými může dojít k porušení podmínek trestu domácího vězení, a upřesnila důvody přeměny na nepodmíněný trest odnětí svobody. Ustanovení § 61 tr. zákoníku od této chvíle uvádí jako důvod přeměny trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody jednání pachatele, kterým *jinak maří výkon tohoto trestu*. Judikatura uvedla, že pokud existuje speciální ustanovení, podle kterého má dojít k takové přeměně, nemůže být již takové jednání posuzováno jako trestný čin maření úředního rozhodnutí a vykázání.¹¹⁷

Soud může trest domácího vězení uložit až na dvě léta (§ 60 odst. 1 tr. zákoníku). V případě ukládání trestu domácího vězení trestním příkazem [§ 314e odst. 2 písm. b) tr. řádu] je soud limitován horní hranicí jednoho roku. Zákon však uvádí jeden případ, kdy může být pachateli, lépe řečeno odsouzenému, stanoven trest domácího vězení ve výměře přesahující dva roky. Dle ustanovení § 57a tr. zákoníku může soud za stanovených podmínek (pachatel byl odsouzen za přečin, vykonal polovinu

---

¹¹⁴ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 335

¹¹⁵ KRAHL, Matthias. Elektronicky hlídané domácí vězení. Právní rozhledy, 1998, č. 5, s. 229 - 233

¹¹⁶ Viz § 337 odst. 1 písm. f) tr. zákoníku (ve znění účinném do 31. 5. 2020)

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013

trestu odnětí svobody, po právní moci rozsudku a zejména ve výkonu trestu prokázal svým chováním polepšení a může se od něj očekávat, že povede řádný život) přeměnit zbytek nepodmíněného trestu odnětí svobody na trest domácího vězení, a to v poměru 1:1, tedy za každý nevykonaný den trestu odnětí svobody uloží jeden den trestu domácího vězení. Zároveň ustanovení § 57a tr. zákoníku ve své poslední větě výslovně uvádí, že nejvyšší možnou výměrou trestu domácího vězení stanovenou v ustanovení § 60 odst. 1 tr. zákoníku není soud vázán. Reálně tak může nastat situace, že např. dojde k odsouzení pachatele za znásilnění dle ustanovení § 185 odst. 1 tr. zákoníku, přičemž mu bude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na samé horní hranici trestní sazby, tj. pět let. Při splnění výše zmíněných podmínek mu může být po odpykání poloviny trestu zbytek přeměněn na trest domácího vězení.

Základní povinností odsouzeného plynoucí z uloženého trestu domácího vězení je zdržovat se v soudem stanoveném čase v soudem určeném obydlí, nebo jeho části, pokud mu v tom nebrání důležité důvody. Obydlím pro účely tr. zákoníku se rozumí „*dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející*“.¹¹⁸ Takové definování obydlí je jistě důležité zejména pro výklad spojený s trestným činem porušování domovní svobody (§ 178 tr. zákoníku),¹¹⁹ nicméně je třeba jej užít i při výkladu ustanovení o trestu domácího vězení. Soud nestanovuje obydlí, ve kterém se má odsouzený zdržovat v odsuzujícím rozsudku, ale až následně v rámci nařízení výkonu trestu.¹²⁰ Při ukládání odsuzujícího rozsudku, ve kterém ukládá trest domácího vězení, by však soud měl vycházet z dříve zjištěných informací týkajících se poměrů bydlení pachatele. Trest domácího vězení by v žádném případě neměl být ukládán pachateli bez skutečného bydliště na území České republiky, nebo pokud nemá odpovídající zázemí v podobě vhodného bydliště.¹²¹

Trest domácího vězení v maximální výši jednoho roku může také uložit samosoudce formou trestního příkazu.¹²² Pro tyto případy je nutné, aby měl

---

¹¹⁸ § 133 tr. zákoníku

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 8. vydání. Praha: Leges, [2020] s. 204

¹²⁰ Viz § 334a tr. řádu

¹²¹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 339

¹²² Viz § 314e odst. 2 písm. b) tr. řádu

samosoudce před vydáním trestního příkazu podstatné informace, na základě kterých může případně uložit takový trest. Novela provedená zákonem č. 193/2012 Sb. zakotvila do ustanovení § 314e odst. 4 tr. řádu povinnost samosoudce vyžádat si zprávu probačního úředníka, ve které budou uvedeny potřebné informace o možnosti výkonu trestu domácího vězení a zároveň stanovisko obviněného k takovému trestu. Samosoudce pak rozhodne s přihlédnutím k takové zprávě.

Co se týče doby, v níž je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí, poskytovalo původní znění § 60 odst. 3 tr. zákoníku určité vodítko pro její určení. Původní formulace uváděla, že pokud soud nestanoví jinak, *trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna po celý den a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05.00 hodin.*¹²³ Zákon tak vyjadřoval rámcovou představu o tom, jak vysokou újmu má trest domácího vězení představovat, tj. po jak dlouhou dobu by se měl odsouzený zdržovat doma. Novelizací tr. zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb. byla formulace specifikující dobu od 20:00 do 05:00 vypuštěna, neboť se zákonodárce domníval, že byla pro soudy až příliš návodná.¹²⁴ Od 1. 12. 2011 je tedy nutné, aby soud vždy v rozsudku vymezil stanovenou dobu, po kterou se odsouzený musí zdržovat v obydlí.

Při stanovení doby soud přihlédne ke kritériím, která byla rovněž stanovena posledně zmiňovanou novelou, a jsou obsažena v ustanovení § 60 odst. 4 tr. zákoníku. Dle těchto kritérií soud přihlédne při určování doby, po kterou je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí k jeho pracovní době, době potřebné pro cestu do zaměstnání a k době nutné k péči o nezletilé děti a k vyřizování jeho nutných osobních a rodinných záležitostí. Při tom by měl být postih způsobený určenou dobou přiměřený.

Problém však může nastat při posuzování posledního zmíněného kritéria, tedy zohlednění nutného vyřizování osobních a rodinných věcí. Docent Ščerba je toho názoru, že by soud měl při samotném ukládání trestu domácího vězení přihlížet jen k těm skutečnostem, které se objevují pravidelně nebo alespoň opakovaně. Nahodilé a výjimečné případy, za kterých může odsouzený opustit

---

¹²³ § 60 odst. 3 tr. zákoníku ve znění účinném do 30. 11. 2011

¹²⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, č. 330/2011 Dz

obydlí, jsou totiž předvídaný již ustanovením § 60 odst. 3 tr. zákoníku. Mezi vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí tak můžeme řadit např. studium, rekvalifikační kurzy, zabezpečování péče o dlouhodobě nemocného člena rodiny atd.¹²⁵

Soud také může společně s povinnostmi zdržovat se ve stanovenou dobu v určeném obydlí přistoupit k uložení přiměřených povinností nebo přiměřených omezení uváděných v ustanovení § 48 odst. 4 tr. zákoníku. V zásadě také zároveň uloží povinnost pachateli, aby podle svých sil nahradil škodu, odčinil nemajetkovou újmu nebo vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Tyto povinnosti a omezení mají vést k tomu, aby pachatel vedl řádný život. Vedení řádného života však není podmínkou pro řádné vykonání trestu. Porušení stanovených povinností a omezení by však mělo zpravidla za následek přeměnu trestu domácího vězení dle ustanovení § 61 tr. zákoníku.

4.5.3 Výkon

Výkon trestu domácího vězení je upraven v ustanoveních § 334a až 334h tr. řádu. S výkonem tohoto trestu také přímo souvisí vyhlášky č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení a č. 458/2009 Sb., upravující denní sazbu nákladů za výkon trestu domácího vězení a způsob její úhrady.

Předseda senátu nařídí výkon trestu domácího vězení ihned po tom, co nabyde rozhodnutí, kterým byl trest uložen, vykonatelnosti. Nařízení výkonu se zasílá současně odsouzenému a příslušnému středisku Probační a mediační služby. V něm předseda senátu také určí počátek a místo výkonu trestu.¹²⁶

Zákonná formulace určení počátku výkonu trestu, že předseda senátu ho určí tak, „*aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti,*“¹²⁷ je sama o sobě dosti vágní. Docent Ščerba uvádí, že se bude zpravidla jednat o dobu cca 14 dnů, v odůvodněných případech i delší.¹²⁸ Na základě analogie lze poukázat na lhůtu 1 měsíce, kterou jako nejzazší pro obstarání osobních věcí

---

¹²⁵ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 341-342

¹²⁶ § 334a odst. 1 tr. řádu

¹²⁷ § 334a odst. 2 tr. řádu

¹²⁸ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 353

v případě odsouzeného k trestu odnětí svobody stanovuje ustanovení § 321 odst. 2 tr. řádu.

Místo výkonu určí předseda senátu dle podmínek stanovených v ustanovení § 334a odst. 3 tr. řádu. Mělo by jím být obydlí odsouzeného, které je místem trvalého pobytu, nebo místem, kde se odsouzený zdržuje. Současně předseda senátu přihlédně k osobním a majetkovým poměrům odsouzeného. Pokud by nastala situace, že soud uložil trest domácího vězení a následně zjistil nevyhovující podmínky pro jeho výkon, může takovou situaci řešit prostřednictvím odkladu výkonu trestu,¹²⁹ neboť takovou skutečnost je možné pokládat za důležitý důvod. Takový postup by však byl vhodný jen za předpokladu, že existuje reálná šance, že se situace ohledně obydlí odsouzeného v blízké době zlepší.

Důležitým prvkem zajišťující řádný průběh trestu domácího vězení je kontrola. Tu upravuje ustanovení § 334b tr. řádu. Dle tohoto ustanovení je kontrola svěřena Probační a Mediační službě, která ji uskutečňuje dvěma způsoby:

- a) Prostřednictvím tzv. elektronického monitoringu
- b) Formou namátkových kontrol prováděnou probačními úředníky

Ad a) elektronický monitoring představuje velmi efektivní způsob kontroly pohybu odsouzené osoby. V zákoně s ním bylo počítáno již v původním znění tr. zákoníku. Avšak k jeho plnému uplatnění došlo až v září roku 2018. Došlo zde ke stejným obtížím, jako v případě zavedení trestu obecně prospěšných prací v roce 1995. V té době ještě neexistovala Probační a mediační služba a právní úprava byla nezralá a vyžádala si několik novelizací. Zákonodárce ve snaze držet tempo s moderními trendy přijal do právního řádu institut, na který nebyla trestní justice řádně připravena.¹³⁰

Původní plán Ministerstva spravedlnosti počítal s aplikací elektronického monitoringu ve třech krocích. V prvním kroku měla kontrolu vykonávat Probační a mediační služba čistě prostřednictvím namátkových kontrol. Ve druhém kroku, plánovaném na rok 2011 mělo dojít k výběrovému řízení na poskytovatele služby

---

¹²⁹ § 334d odst. 1 tr. řádu

¹³⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 356

elektronického monitoringu. V poslední fázi plánované na roky 2011 až 2013 mělo dojít k zavádění elektronického monitoringu do praxe.¹³¹

Jak bylo uvedeno výše, v současné době je již systém elektronického monitoringu plně v provozu. Je zajišťován izraelskou firmou SuperCom, která vyhrála výběrové řízení z roku 2017. Náramky jsou vybaveny pokročilou technologií a dovolují sledování aktuální polohy odsouzeného, dokonce dokáží určit trasu, kudy se odsouzený pohyboval. Celá sestava se skládá ze základové stanice, náramku a komunikátoru. Základová stanice se umístí v bydlíšti odsouzeného. Ta identifikuje přítomnost náramku ve svém dosahu a upozorňuje operační středisko na nedovolenou manipulaci. Komunikátor a mobilní alkoholtester umožňují provádět test na alkohol v kteroukoli dobu.¹³²

V současné době se však Česká republika potýká s problémem v podobě opožděných dodávek náramků od společnosti SuperCom a s řadou dalších potíží, které vedou k tomu, že Probační a mediační služba vyslovila obavy, že by dočasně mohlo dojít přerušení elektronického monitoringu. Ten by pak musel být nahrazen namátkovými kontrolami probačních úředníků.¹³³

Ad b) do doby, než začal plně fungovat elektronický monitoring, byla jedinou možností kontroly výkonu domácího vězení namátková kontrola prováděná probačním úředníkem. Ta se samozřejmě jeví jako nepříliš šťastné řešení, neboť klade zvýšené nároky na práci probačních úředníků. Přitom efektivita takových kontrol je velmi nízká. Doba, ve kterou se odsouzený má zdržovat ve svém obydlí, je vzhledem k jeho pracovním povinnostem, obvykle stanovena v noční dobu. Z toho plyne, že probační úředník musí kontrolu také provádět v tento čas. To je samozřejmě velmi nepříjemné obzvláště ve vztahu k členům společné domácnosti odsouzeného. Dle metodických pokynů by měla kontrola probíhat alespoň třikrát v měsíci. Z toho vyplývá, že přistížení odsouzeného při porušení podmínek trestu je spíše dílem náhody.¹³⁴

---

¹³¹ C. H. BECK. Vláda schválila propojení domácího vězení s elektronickým monitoringem. Právní zpravodaj, 20. 10. 2009

¹³² Česká justice. Co umí náramky pro vězně? Sledují trasu pohybu a měří alkohol od 0,2 promile [online]. 21. 09. 2018 [cit. 2021-12-02]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2018/09/umi-naramky-vezne-sleduji-trasu-pohybu-meri-alkohol-od-02-promile/>

¹³³ Zpravy.aktualne.cz Firma nedodala elektronické náramky pro domácí vězně, hrozí omezení monitoringu [online]. 14. 1. 2020 [cit. 2021-12-02]. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/firma-nedodala-elektronicke-naramky-pro-odsouzene-hrozi-omez/r~72f6d4ac36b111eaac760cc47ab5f122/>

¹³⁴ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 401-402

Při výkonu trestu domácího vězení může dojít k situaci, že bude třeba výkon trestu přerušit, popř. odložit, pokud nebyl výkon započat. Na tuto situaci zákonodárce pamatoval v ustanoveních § 334d a § 334e tr. řádu. Může tak učinit předseda senátu z důležitých důvodů. Tyto důvody však příslušná ustanovení ani příkladmo neuvádějí. Lze mít za to, že jimi budou dlouhotrvající zdravotní problémy odsouzeného, které si vyžadují hospitalizaci nebo služební cesta odsouzeného.¹³⁵

Předseda senátu může také z důležitých důvodů rozhodnout o změně místa, doby nebo přiměřených povinností a omezení výkonu trestu domácího vězení. Nesmí však dojít ke změně počtu hodin v neprospěch odsouzeného.¹³⁶

V případech vydání, vyhoštění, nevléčitelné život ohrožující nebo nevléčitelné duševní nemoci nebo jiných závažných důvodů, může soud upustit od výkonu trestu.¹³⁷

Naplní-li odsouzený během výkonu trestu domácího vězení jeden ze čtyř taxativně vymezených důvodů, zavdává tím soudu záminku pro využití nástroje v podobě přeměny trestu. Přeměna trestu domácího vězení představuje sekundární sankci odsouzeného. Právní úprava je obsažena v ustanovení § 61 tr. zákoníku.

Prvním důvodem umožňujícím sodu využití institutu přeměny je fakt, že se odsouzený vyhýbá nástupu výkonu trestu, druhým je porušení sjednaných podmínek výkonu trestu. Tato formulace, tedy „sjednané podmínky“ je zcela jistě velmi nešťastná, neboť o žádné sjednávání podmínek v případě trestu domácího vězení nejde. Soud podmínky autoritativně stanoví. Tato legislativní chyba je dle docenta Ščerby projevem pohodlnosti zákonodárce, který „okopíroval“ ustanovení vztahující se k trestu obecně prospěšných prací.¹³⁸ Za porušování podmínek nebude považováno porušení z vážných důvodů.¹³⁹ Konzumace alkoholických nápojů sama o sobě také nepředstavuje porušení podmínek. O porušení by bylo možno hovořit v případě, že byl zákaz konzumace alkoholických nápojů uložen v rámci přiměřených omezení.¹⁴⁰

---

¹³⁵ ŘÍHA, Jiří. § 334d [Odklad a přerušování výkonu trestu domácího vězení]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3851

¹³⁶ Viz § 334e odst. 1 tr. řádu, část první věty za středníkem.

¹³⁷ § 334f tr. řádu

¹³⁸ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 401-402

¹³⁹ Viz výše

¹⁴⁰ Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012

Třetím důvodem je jiné maření výkonu trestu domácího vězení. Pod takové jednání můžeme podřadit jednání ztěžující výkon trestu, jako např. neposkytnutí dostatečné spolupráce při výkonu kontrol probačním úředníkem nebo při instalaci a údržbě elektronického monitorovacího systému. Za maření výkonu domácího vězení však nelze považovat nevedení řádného života, neboť vedení řádného života není zákonnou povinností odsouzeného dle ustanovení § 60 odst. 3 tr. zákoníku. Nelze se tak ztotožnit s názorem Nejvyššího soudu, který vedení řádného života považuje za obecnou povinnost u všech alternativních trestů.¹⁴¹

Posledním zákonným důvodem je zaviněné nevykonávání trestu. Ten lze považovat za základní důvod pro přeměnu trestu. Odsouzený naplní tento poslední důvod tím, že poruší základní povinnost trestu domácího vězení, tedy setrvat v určeném obydlí v určeném čase. Tato povinnost však musí být důsledkem zaviněného jednání, nepůjde tak o případy nezávislé na vůli odsouzeného (např. zpoždění v důsledku dopravních komplikací, zdravotní potíže atd.).¹⁴²

Rozhodným obdobím, kdy soud přihlíží k těmto podmínkám přeměny, je doba od právní moci odsuzujícího rozsudku, ve kterém je ukládán trest domácího vězení, do skončení výkonu trestu domácího vězení. Pokud tedy odsouzený v této době naplní některý z výše uvedených důvodů, dává tím soudu možnost přeměnit mu zbývající trest domácího vězení na trest odnětí svobody, a to v poměru 1:1.

4.5.4 Srovnání se slovenskou právní úpravou

Zkraje je nutné uvést, že slovenská právní úprava zavedla trest do svého právního řádu o 4 roky dříve než ta česká. Trest domácího vězení upravuje ustanovení § 53 slov. tr. zákona a zvláštní zákon č. 78/2015 Z. z o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Ten nabyl účinnosti až k 1. 1. 2019 a přinesl veliké změny ve slovenské právní úpravě trestu domácího vězení.

---

¹⁴¹ ŠČERBA, Filip. § 61 [Přeměna trestu domácího vězení]. In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 817-818

¹⁴² ŠČERBA, Filip. § 61 [Přeměna trestu domácího vězení]. In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 818

Pokud srovnáme slovenské podmínky pro uložení trestu domácího vězení a podmínky, za jakých lze tento trest uložit v České republice, dojdeme ke zjištění hned několika rozdílů. Prvním rozdílem je samotná maximální výše uloženého trestu, ta dle slovenské úpravy představuje 4 roky, tedy dvojnásobnou výši než dle české úpravy. Co se týče kategorie trestných činů, za které lze trest domácího vězení uložit, neomezuje se slovenská úprava pouze na kategorii přečinů, jako tak činí ta česká. Trest domácího vězení lze uložit za trestný čin, za který zákon stanoví horní hranici trestu odnětí svobody nepřevyšující deset let.¹⁴³ Nejnižší možná výměra trestu domácího vězení je stanovena jako u trestu odnětí svobody. Ta je teoreticky možná ve výši 24 hodin.¹⁴⁴

Pro uložení trestu jsou zároveň stanoveny podmínky obdobné jako v české úpravě. Tedy pokud vzhledem k povaze trestného činu a s přihlédnutím k osobě a poměrům pachatele postačí takový to trest. Současně je vyžadován písemný slib pachatele. Musí být také splněny podmínky výkonu kontroly prostřednictvím technických prostředků. Absence těchto podmínek byla slovenské úpravě již řadu let vytýkána.¹⁴⁵

V případě obsahu trestu domácího vězení postrádá slovenská úprava (stejně jako ta česká) přesnou formulaci pravidel pro určení doby, po kterou je odsouzený povinen setrvat v obydlí. Ve slovenské úpravě navíc absentuje soubor kritérií, uvedených v ustanovení § 60 odst 4 tr. zákoníku. Slovenská úprava tak nenabízí ani určité vodítko pro její určení. Je teda zcela na úvaze soudu, v jakém rozsahu bude tato povinnost uložena.¹⁴⁶ Co lze u slovenské právní úpravy trestu odnětí svobody považovat za velmi pozitivní, je výslovně zmíněná povinnost odsouzeného vést po dobu výkonu řádný život. Kladem je také přesnější vymezení místa výkonu trestu, kdy slovenská úprava kromě obydlí výslovně uvádí i přilehlé venkovní prostory (zahrada, dvůr, terasa atd.).

V případě přeměny odpovídá současná slovenská právní úprava úpravě české. Před účinností výše zmíněného zákona č. 78/2015 Z. z. byl však užíván jiný přepočít pro stanovení výměry trestu odnětí svobody, konkrétně 2:1.

---

¹⁴³ § 53 odst. 2 slov. tr. zákona

¹⁴⁴ NOVOCKÝ, Juraj. § 46 [Trest odňatia slobody]. In: ČENTĚŠ, Jozef a kolektiv : Trestný zákon, Veľký komentár. 5. Aktualizované vydanie. Žilina. september 2020, Eurokodex s. 102

¹⁴⁵ Viz ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 361

¹⁴⁶ NOVOCKÝ, Juraj. § 46 [Trest domáceho väzenia]. In: ČENTĚŠ, Jozef a kolektiv : Trestný zákon, Veľký komentár. 5. Aktualizované vydanie. Žilina. september 2020, Eurokodex s. 118

Zajímavým rozdílem je ustanovení § 435 odst. 4 trestného poriadku,¹⁴⁷ který stanoví možnost odsouzeného požádat po vykonání poloviny trestu o upuštění výkonu jeho zbytku. O takové žádosti rozhodne soud do 60 dní.

4.6 Obecně prospěšné práce

4.6.1 Obecná charakteristika

S trestem obecně prospěšných prací se v historii setkáváme už ve středověku v podobě švýcarského a německého „Arbeitsstrafe“. Určitý vývoj lze sledovat v 19. stol. po mezinárodních kongresech, po kterých se začal trest obecně prospěšných prací objevovat v právních řádech mnoha zemí. K širokému uplatňování tohoto institutu však dochází až po diskuzích v 60. letech 20. století a nepochybně k němu přispívá i rozvoj sociální práce a pedagogiky. Tyto skutečnosti vedly k vytvoření potřebné infrastruktury v podobě fungující probační služby s dostatečným personálním základem. Pozitivní roli se hrála i skutečnost, že existoval dostatečný počet subjektů poskytujících pracovní místa pro výkon takového trestu. První zemí, která zavedla do svého právního řádu trest obecně prospěšných prací, byla Velká Británie. Ta tak učinila přijetím institutu „*community service*“¹⁴⁸ v roce 1972. V různých zemích byl však trest obecně prospěšných prací přijímán v různých formách.¹⁴⁹ Těmito formami jsou:

- a) Samostatná trestní sankce (např. Francie, Nizozemsko),
- b) Forma výkonu krátkodobého nepodmíněného trestu (např. Švýcarsko, Finsko),
- c) Alternativa náhradního trestu odnětí svobody při nedobytném peněžitém trestu (např. Německo, Polsko),
- d) Povinnost uložená soudem při podmíněném odsouzení nebo probaci (např. Francie Dánsko) nebo v rámci jiných opatření,
- e) Samostatná forma pro sankcionování mladistvých (např. Německo).¹⁵⁰

Trest obecně prospěšných prací řadíme do systému alternativních sankcí. Má podobu probační sankce a jeho cílem je resocializace pachatele, přičemž

---

¹⁴⁷ zákon č. 301/2005 Z.z.

¹⁴⁸ BOTTOMS, A., E., Rex, S., Robinson, G. *Alternative to Prison: Options for an Insecure Society*. Willian Pub, 2004.

¹⁴⁹ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 116

¹⁵⁰ SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 116-117

naplňuje i funkci restituční. Zároveň také představuje prostředek, jak pachatele potrestat. Vše výše zmíněné z něj tak činí institut plně zapadající do konceptu restorativní justice.¹⁵¹

Do českého právního řádu byl zaveden zákonem č. 152/1995 Sb. s účinností od 1. 1. 1996. Od té doby prošel řadou změn. Zásadní byla novelizace provedená zákonem č. 265/2001 Sb., která rozšířila okruh subjektů, u kterých lze trest obecně prospěšných prací vykonávat. Dále pak upravila podmínky ukládání tak, že trest obecně prospěšných prací pro příště nepředstavuje alternativu pouze k nepodmíněnému trestu. Zároveň výslovně stanovila zákaz užití tohoto trestu k výdělečným účelům. Za zásadní okamžik lze považovat přijetí zákona č. 257/2000 Sb., kterým došlo k zřízení Probační a mediační služby.¹⁵² Po rekodifikaci trestního práva hmotného měly na vývoj právní úpravy vliv zejména novely č. 330/2011 Sb.¹⁵³ a č. 390/2012 Sb.¹⁵⁴ Poslední novelizace provedená zákonem č. 333/2020 Sb. upravila možnost přeměny tohoto trestu tak, že od příště je možné trest obecně prospěšných prací přeměnit pouze na trest odnětí svobody.

Obecně prospěšné práce mají představovat alternativu ke krátkodobým nepodmíněným trestům odnětí svobody. Ukládán je zpravidla u pachatelů méně závažné trestné činnosti, u kterých by uložení nepodmíněného trestu nebo trestu domácího vězení představovalo neúměrně přísnou sankci, a zároveň není vhodné ukládat samostatně trest peněžitý.¹⁵⁵ Ze systematiky trestů vyplývá, že se jedná o relativně přísný trest, neboť je řazen už na třetí místo. Zároveň ho nelze považovat za trest, který je obecně mírnější, než podmíněné odsouzení.¹⁵⁶

Podstatou trestu obecně prospěšných prací je uložení povinnosti pachateli provést práce k obecně prospěšným účelům ve stanoveném rozsahu. Tyto práce můžou spočívat v celé řadě činností jako např. v údržbě a úklidu veřejných prostranství či komunikací. Nemusí se však jednat pouze o jednoduché manuální práce, může jít i o činnosti kvalifikované. Práce musí být vykonávány k obecně

---

¹⁵¹ STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK. Alternativne tresty. Bratislava: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5. s. 115

¹⁵² SCHEINOST, Miroslav. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 58-59 Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/371.pdf>

¹⁵³ Umožňovala soudu přeměnit trest obecně prospěšných prací na domácí vězení.

¹⁵⁴ Tato novela zavedla možnost přeměny peněžitého trestu na trest obecně prospěšných prací.

¹⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523587. s.

¹⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001

prospěšným účelům, a je tedy vyloučeno, aby sloužila k výtěžným účelům odsouzeného. Není však vyloučeno, aby z nich získala finanční prospěch instituce, u které jsou práce vykonávány.¹⁵⁷

Na první pohled se může zdát, že institut obecně prospěšných prací koliduje s ustanovením článku 4 odst. 2 Evropské úmluvy o lidských právech, jakož i s vnitrostátní úpravou v podobě článku 9 odst. 1 LZPS. Obě tato ustanovení zapovídají výkon nucených prací. Avšak trest obecně prospěšných prací je nutné podřadit pod ustanovení článku 4 odst. 3 písm. a) Evropské úmluvy o lidských právech a ustanovení článku 9 odst. 2 písm. a) LZPS. Tato ustanovení představují výjimku ze zákazu nucených prací.¹⁵⁸

Obecně prospěšné práce tak představují určitý druh legálních nucených prací, jejichž úprava je zcela v souladu s vnitrostátními i mezinárodními standardy, neboť představují prostředek, jímž dochází k nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody.¹⁵⁹

4.6.2 Podmínky pro uložení

Zákonná úprava institutu obecně prospěšných prací obsažená v ustanovení § 62 tr. zákoníku stanovuje dvě základní podmínky, za kterých lze tento trest uložit.

První podmínkou je, aby byl trest obecně prospěšných prací ukládán za přečin.¹⁶⁰ Právní úprava účinná do 31. 12. 2009 nepracovala s bipartitou trestných činů. Okruh trestných činů, za které bylo možné uložit trest obecně prospěšných prací, byl stanoven maximální horní hranicí trestní sazby odnětí svobody, kterou mohl soud uložit. Tato hranice nesměla převyšovat pět let. V důsledku rekodifikace tak došlo k rozšíření skupiny trestných činů, za které je možné uložit trest obecně prospěšných prací o nedbalostní trestné činy, u kterých horní hranice odnětí svobody přesahuje pět let.

---

¹⁵⁷ ŠČERBA, Filip. § 62 [Obecně prospěšné práce] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 824

¹⁵⁸ MLSNA, Petr, GRIVNA, Tomáš. Nucená práce z pohledu ústavního, mezinárodního a trestního práva. Právní rozhledy, 2011, č. 21, s. 772-779

¹⁵⁹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 295

¹⁶⁰ Viz § 14 odst. 2 tr. zákoníku

Takové rozšíření se však stalo terčem kritiky skupiny odborníků,¹⁶¹ neboť do takto rozšířené kategorie mohla spadat i tak závažná trestná činnost, jako je obchodování se ženami nebo ozbrojený útok na veřejného činitele. Proto oponenti nové právní úpravy navrhovali snížení horní hranice na tři roky.¹⁶² K takové změně nedošlo. Dle mého názoru však není na místě úvaha, že soudy mohou přistupovat k ukládání trestu obecně prospěšných prací i v případě tak závažné trestné činnosti, jaká byla uvedena výše. Nelze totiž přehlížet fakt, že soud je vázán obecnými pravidly pro ukládání trestů uvedenými v ustanovení § 39 odst. 1 tr. zákoníku. Lze však konstatovat, že soudy musí v takovém případě postupovat s extrémní precizností.

Druhá podmínka uvedená v ustanovení § 62 odst.1 tr. zákoníku se týká řešení situace, zda lze tento trest uložit samostatně, nebo i vedle jiného trestu. Samostatně jej lze uložit za předpokladu, že *„vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.“*¹⁶³ Odkazuje tedy na dodržování obecných zásad stanovených pro ukládání trestů uvedených v ustanovení § 39 tr. zákoníku. Trest obecně prospěšných prací lze ukládat i vedle jiných trestů, avšak při respektování omezení uvedených v ustanovení § 53 odst. 1 tr. zákoníku. Tento trest tedy nelze uložit vedle trestu odnětí svobody a vedle trestu domácího vězení.

Při ukládání trestu obecně prospěšných prací je soud vázán některými dalšími omezeními. Pro případ opětovného ukládání se jedná o pravidlo uvedené v ustanovení § 62 odst. 2 tr. zákoníku. To stanoví, že by soud neměl přistupovat k uložení trestu obecně prospěšných prací u pachatele, kterému byl tento trest v předchozích třech letech přeměněn dle ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku. Předchozí právní úprava takové pravidlo stanovila jen pro případ přeměny v trest odnětí svobody, nikoli pro případ přeměn na domácí vězení nebo peněžitý trest. Tyto dvě možnosti přeměn však byly zrušeny novelizací provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. Formulace obsažená v ustanovení § 62 odst. 2 tr. zákoníku však není přísným zákazem a umožňuje za určitých podmínek trest přesto uložit.

---

¹⁶¹ Srov JELÍNEK, Jiří. Novelizace trestního zákona v roce 1995. Bulletin advokacie, 1995, č. 9, s. 6 nebo HANÁK, Václav. Sazba trestu obecně prospěšných prací a jeho přeměna v trest odnětí svobody. Právní praxe, 1998, č. 4, s. 231.

¹⁶² VÚJTĚCH, Jan a Václav HANÁK. Výzkum institutu obecně prospěšných prací: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-48-7.

¹⁶³ § 62 odst. 1 část věty za středníkem

Bude se jednat z pravidla o změnu postoje pachatele k tomuto trestu nebo výraznou změnu co do okolností případu. Svou roli může hrát také stálé zaměstnání pachatele a rodina, která může mít pozitivní vliv na výkon takového trestu. Pokud soud přistoupí k opětovnému uložení trestu obecně prospěšných prací, musí své rozhodnutí náležitě odůvodnit.¹⁶⁴ Výše uvedené pravidlo bylo zavedeno od 1. 1. 2010. Jednalo se o reakci na případy, nevhodného ukládání trestů obecně prospěšných prací i v případech recidivistů, kteří předchozí trest řádně nevykonali.¹⁶⁵

Další specifické podmínky stanovuje § 64 tr. zákoníku. První takovou podmínkou je stanovisko pachatele, ke kterému má soud při ukládání trestu obecně prospěšných prací přihlídnout. Jedná se však o podmínku značně problematickou hned z několika důvodů. První problém představuje pro soud samotné opatření stanoviska. V případě, že bude o trestu rozhodovat v hlavním líčení, opatří si jej jednoduše v jeho průběhu. Pro případ, že bude rozhodovat trestním příkazem nebo v nepřítomnosti obžalovaného, musí si soud zajistit stanovisko již předem. Takový postup je upraven v ustanovení § 314e odst. 3 tr. řádu. Druhým sporným bodem je posuzování takového stanoviska. Zákon hovoří o tom, že soud při ukládání trestu obecně prospěšných „přihlédne“ ke stanovisku pachatele. Z takové formulace vyplývá, že rozhodnutí soudu o uložení trestu obecně prospěšných prací není v žádném případě podmíněno kladným stanoviskem pachatele. Bude však představovat důležitou informaci o vztahu pachatele k ukládanému trestu. Soud tak bude moci vycházet z takového stanoviska při posuzování vhodnosti a přiměřenosti trestu, zároveň si může učinit představu o schopnosti trestu resocializovat pachatele.¹⁶⁶ Zákon však neřeší případ, kdy pachatel takové stanovisko odmítne dát. Docent Ščerba¹⁶⁷ i doktor Púry¹⁶⁸ v komentářích zastávají shodný názor, že vyjádření

---

¹⁶⁴ ŠČERBA, Filip. § 62 [Obecně prospěšné práce] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 823-824

¹⁶⁵ HÁLKOVÁ, L., KOTULAN, P., ROZUM, J.: Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. Trestní právo 2005, č. 4, s. 10

¹⁶⁶ ŠČERBA, Filip. § 64 [Stanovisko pachatele a jeho zdravotní způsobilost] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 823-824 shodně PÚRY, František. § 64 [Stanovisko pachatele a jeho zdravotní způsobilost]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 853.

¹⁶⁷ ŠČERBA, Filip. § 64 [Stanovisko pachatele a jeho zdravotní způsobilost] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 828-829

stanoviska je právem pachatele, nikoli jeho povinností. Dle tohoto názoru lze trest obecně prospěšných prací uložit i bez takového vyjádření. Poněkud odlišný názor však zastává doktor Durdík,¹⁶⁹ který tvrdí, že by soud bez stanoviska pachatele neměl přistoupit k uložení takového trestu, neboť tak nemá potřebné informace k určení vhodnosti trestu vzhledem ke všem relevantním okolnostem. Radikální názor, že odmítnutí pachatele vyjádřit své stanovisko k trestu obecně prospěšných prací představuje překážku pro uložení takového trestu, zastává ve starší literatuře docent Ščerba.¹⁷⁰ Změnu svého postoje však nikde nevysvětluje. Judikatura se v tomto případě nijak nevyjadřuje a věnuje se jen posuzováním stanoviska daného pachatelem.¹⁷¹

Řešení se nabízí již dlouhá léta, a to v podobě změny právní úpravy tak, aby byl pro příště pro uložení trestu obecně prospěšných prací vyžadován výslovný souhlas pachatele. To je obsaženo i v doporučení Rady Evropy R (92) 16 čl. 31-36. V takové podobě je souhlas vyžadován např. v Británii a ve Francii.¹⁷² V prostředí našeho právního řádu je souhlas vyžadován pro uložení trestu domácího vězení (viz kapitola 4.5).

Posledními kritérii, ke kterým musí soud při ukládání trestu obecně prospěšných prací přihlídnout, je zdravotní stav pachatele a možnosti uložení takového trestu. Zdravotní stav pachatele může mít vliv jak na určený druh práce, tak na konkrétní výměru trestu. V případě, že soud shledá obviněného ze zdravotního hlediska práce neschopným, takový trest neuloží. Soud při ukládání trestu obecně prospěšných prací přihlíží k faktu, zda existuje dostatek vhodných pracovních míst pro zařazení odsouzeného k výkonu trestu.

Trest soud vyměří v celých hodinách v zákonem stanoveném rozmezí 50 – 300 hodin. Mimořádné zvýšení nebo snížení zákon nepřipouští. Soud je při určování výměry trestu limitován ustanovením § 65 odst. 2 tr. zákoníku,

---

¹⁶⁸ PŮRY, František. § 64 [Stanovisko pachatele a jeho zdravotní způsobilost]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRÍVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 853.

¹⁶⁹ DURDÍK, Tomáš. § 64 [Stanovisko pachatele a jeho zdravotní způsobilost] In: DRAŠTÍK, Antonín. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

¹⁷⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 300

¹⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 1. 2014, sp. zn. 7 Tdo 1451/2013-21

¹⁷² VŮJTĚCH, Jan a Václav HANÁK. Výzkum institutu obecně prospěšných prací: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-48-7. s. 16-17

kteře nepřipouští uložení trestu v takové výměře, že by po přeměně přesahovala výměra trestu odnětí svobody horní hranici uvedenou u daného trestného činu.¹⁷³ Toto pravidlo však neplatí pro případ, že by v důsledku přeměny došlo k uložení trestu ve výměře pod dolní hranicí příslušné trestní sazby.¹⁷⁴ Soud může zároveň pachateli uložit přiměřená omezení a povinnosti shodně jako je tomu např. u domácího vězení (§ 60 odst. 5 tr. zákoníku).

4.6.3 Výkon

K samotnému výkonu trestu obecně prospěšných prací dochází na základě rozhodnutí o nařizení výkonu trestu okresním soudem, který dříve trest obecně prospěšných prací uložil. Soud tak činí na návrh probačního úředníka.¹⁷⁵ Tento soud je pak příslušný i v případě rozhodování o případných změnách co do místa a druhu vykonávané práce. Takové rozhodnutí přitom činí na návrh odsouzeného nebo probačního úředníka.¹⁷⁶ K výše uvedenému způsobu určování příslušnosti soudu rozhodujícího o nařizení výkonu došlo na základě novelizace provedené zákonem č. 41/ 2009 Sb. s účinností od 1. 1. 2010. V rámci předchozí právní úpravy byl příslušný k rozhodování o nařizení výkonu trestu obecně prospěšných prací soud, v jehož obvodu měl odsouzený tento trest vykonat.

Docent Ščerba takovou změnu hodnotí vcelku kladně, avšak upozorňuje také na některé její nedostatky. Zákon totiž uvádí, že „o druhu a místě výkonu obecně prospěšných prací rozhodne okresní soud...“¹⁷⁷. Tato formulace však ignoruje fakt, že za určité situace může dojít k uložení trestu obecně prospěšných prací i krajským soudem. V praxi totiž mohou nastat dvě situace, kdy může krajský soud uložit takový trest. Prvním takovým případem je situace, kdy krajský soud, jako soud druhého stupně, uloží trest obecně prospěšných prací např. nahradí výrok o trestu nepodmíněného odnětí svobody výrokem o uložení obecně prospěšných prací. Ve druhém případě půjde o uložení takového trestu v rámci řízení před krajským soudem jako soudem první instance. U některých trestných činů je totiž dána příslušnost krajského soudu jako soudu prvního stupně bez ohledu na trestní sazbu, kterou za takové trestné činy zákon stanoví.¹⁷⁸ Takovým trestným činem je např. manipulace s kurzem investičních nástrojů

¹⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 4 Tz 34/2007

¹⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001

¹⁷⁵ § 336 tr. řádu

¹⁷⁶ § 336 odst. 5 tr. řádu

¹⁷⁷ § 336 odst. 2 tr. řádu

¹⁷⁸ § 17 odst. 1 písm. a) až d) tr. řádu

(§250 tr. zákoníku) , pokud bude naplněna pouze základní skutková podstata, lze za takový trestný čin uložit trest obecně prospěšných prací.¹⁷⁹

I přes výslovné znění zákona, že „*rozhodne okresní soud*“ bude ve výše uvedených případech o nařízení výkonu obecně prospěšných prací rozhodovat krajský soud. Tuto formulaci je třeba považovat za legislativní chybu zákonodárce.¹⁸⁰

Jak bylo uvedeno na úvod, nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací se děje na návrh úředníka Probační a mediační služby. Tomu je zaslán opis rozhodnutí, podle kterého má dojít k výkonu takového trestu ihned, jak nabyde vykonatelnosti.¹⁸¹ Návrh vypracovává probační úředník, který v něm zohlední schopnosti, znalosti a dovednosti odsouzeného tak, aby došlo k jeho zařazení na vhodné pracovní místo. Při určování místa výkonu obecně prospěšných prací musí probační úředník přihlídnout k potřebám takových prací v obvodu soudu, kde odsouzený bydlí. Trest má být zpravidla vykonáván co nejbližší místu bydliště odsouzeného. Mimo obvod ve kterém odsouzený bydlí, může být výkon nařízen pouze s jeho souhlasem. Probační úředník při určování vhodného pracovního místa vychází z informací střediska Probační a mediační služby ležící v obvodu soudu, ve kterém má být trest vykonán. Tyto informace získává středisko Probační a mediační služby od obecních úřadů a dalších institucí, u kterých lze trest obecně prospěšných prací vykonávat.¹⁸² Povinnost pro střediska Probační a mediační služby shromažďovat informace od institucí, které nabízejí místa pro výkon obecně prospěšných prací,¹⁸³ byla zavedena od 1. 1. 2010. Do té doby tak činil soud.

Z rozhodnutí o nařízení výkonu trestu vyplývají odsouzenému dvě základní povinnosti, a to dostavit se nejpozději do 14 dnů na příslušné středisko Probační a mediační služby a dostavit se na místo výkonu trestu. Konkrétní čas je určen dozorujícím probačním úředníkem. O těchto povinnostech musí být odsouzený poučen.

---

¹⁷⁹ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 318-319

¹⁸⁰ ŠKVAJN, Petr. § 336 [Příslušnost soudu]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PURY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAJN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3875.

¹⁸¹ § 336 odst. 1 tr. řádu

¹⁸² ŠKVAJN, Petr. § 336 [Příslušnost soudu]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PURY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAJN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3875.

¹⁸³ Viz § 338 odst. 2 tr. řádu

Cílem první schůzky s probačním úředníkem je sjednání podmínek výkonu trestu. Probační úředník v součinnosti s odsouzeným sestaví harmonogram výkonu obecně prospěšných prací, který je odsouzený povinen dodržovat.¹⁸⁴ Jeho vážnější porušování by mohlo mít za následek přeměnu trestu na trest odnětí svobody. Harmonogram sestaví probační úředník tak, aby v něm byly zohledněny důležité skutečnosti, jako zaměstnání odsouzeného nebo jeho studium, a aby jeho plnění bylo reálně možné. Zároveň stanoví den nástupu výkonu trestu.¹⁸⁵

Kontrolu nad výkonem trestu obecně prospěšných prací vykonává probační úředník, který je pověřen soudem. Soud při pověřování vybere takového probačního úředníka, který je činný při středisku Probační a mediační služby v obvodu soudu, kde má být trest vykonán.

Základní povinností odsouzeného je vykonat uložený trest obecně prospěšných prací do jednoho roku ode dne, kdy byl soudem nařízen jeho výkon. Současně je také povinen dodržovat sjednaný harmonogram. S roční lhůtou pro výkon trestu pracovala právní úprava už od přijetí institutu obecně prospěšných prací do našeho právního řádu, tedy od roku 1995. Bez výraznější předchozí kritiky však došlo zákonem č. 330/2011 Sb. k jejímu prodloužení na dva roky. Dvouletá lhůta však byla kritizována¹⁸⁶ pro svou přílišnou benevolentnost, neboť při maximální sazbě 300 hodin, která byla zachována, nepředstavoval pro pachatele takový trest výraznější újmu. Zákonodárce tak zákonem č. 150/2016 Sb. tuto lhůtu stanovil v původní výši jednoho roku. Zákon stanoví, že do této lhůty se nezapočítává doba, po kterou nemohl odsouzený trest vykonávat ze zdravotních nebo jiných překážek, nebo z toho důvodu, že byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody.¹⁸⁷

Další obligatorní podmínkou pro řádný výkon trestu obecně prospěšných prací je vedení řádného života (blíže k povinnosti vést řádný život viz podkapitola 4.4.1.3). Soud dle ustanovení § 63 odst. 2 tr. zákoníku také může přistoupit k uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností demonstrativně uvedených v ustanovení § 48 odst. 4 tr. zákoníku.

Ustanovení § 339 tr. řádu stanoví podmínky, za kterých může soud přistoupit k odkladu nebo přerušení výkonu trestu obecně prospěšných prací.

---

¹⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. 7 Tz 138/98

¹⁸⁵ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 320-321

¹⁸⁶ Srov. např. ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 306

¹⁸⁷ § 65 odst. 1 písm. a) a b) tr. zákoníku

Jak pro odklad, tak pro přerušení platí stejná pravidla s jednou výjimkou v podobě ustanovení § 339 odst. 3 tr. řádu, která stanoví možnost, aby předseda senátu odložil výkon trestu obecně prospěšných prací z jiných důležitých důvodů. Odklad je však možný maximálně na tři měsíce. Za důležité důvody lze považovat např. zahraniční pracovní cestu nebo přípravu na závěrečné zkoušky.¹⁸⁸

Společnými důvody pro odložení a přerušení jsou:

- a) zdravotní důvody vylučující schopnost odsouzeného trest vykonat,
- b) těhotenství a fakt, že je žena matkou novorozence (maximální doba odložení nebo přerušení je stanovena na jeden rok od porodu),
- c) povolání k výkonu vojenské služby (dle § 340 tr. řádu).

Doba, po kterou byl trest přerušen nebo odložen, se nepočítá do zákonné lhůty stanovené pro výkon trestu obecně prospěšných prací. Od výkonu trestu lze upustit v případě, že došlo ke změně zdravotního stavu odsouzeného, v jejímž důsledku je neschopen trest vykonat.¹⁸⁹

V případě, že odsouzený vykonal obecně prospěšné práce v plném rozsahu a vedl řádný život, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen. Stejně důsledky má i pravomocné upuštění od tohoto trestu.¹⁹⁰

4.6.4 Přeměna trestu

Pro případy, kdy odsouzený neplní, nebo poruší povinnosti vyplývající z uloženého trestu obecně prospěšných prací, upravuje zákon institut přeměny takového trestu na trest odnětí svobody. Novelizací provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. byla stanovena jedna jediná možnost přeměny, a to na trest odnětí svobody. Došlo tedy k návratu k původní úpravě účinné do konce listopadu 2011.¹⁹¹ Právní úprava účinná do 30. 9. 2020 pracovala ještě s možnostmi přeměny trestu obecně prospěšných prací na trest domácího vězení a na peněžitý trest. To bylo však kritizováno, neboť možnost přeměn mezi alternativními tresty

---

¹⁸⁸ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 323

¹⁸⁹ § 340a tr. řádu

¹⁹⁰ § 65 odst.4 tr. zákoníku

¹⁹¹ Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 333/2020 Dz

navzájem značně snižuje jejich autoritu, a to jak ze strany soudů, tak z pohledu veřejnosti.¹⁹²

Soud může přistoupit k přeměně trestu obecně prospěšných prací, pokud odsouzený naplní alespoň jeden z pěti důvodů pro přeměnu uvedených v ustanovení § 65 odst. 2 tr. zákoníku. Těmito důvody jsou:

- a) nevedení řádného života,
- b) vyhýbání se odsouzeného nástupu trestu,
- c) porušení podmínek sjednaných pro výkon trestu,
- d) jiné maření výkonu trestu,
- e) nevykonávání trestu ve stanovené době.

Ad a) je vedení řádného života jedním ze základních předpokladů pro vykonání trestu obecně prospěšných prací. Interval, ve kterém se sleduje, zda odsouzený vede řádný život, počíná právní mocí rozsudku (popř. trestního příkazu) jímž byl takový trest uložen a končí v ideálním případě odpracováním stanoveného počtu hodin. Tato povinnost může skončit také upuštěním od výkonu trestu (§ 340a tr. řádu) nebo rozhodnutím o přeměně (§ 340b tr. řádu). K vedení řádného života viz podkapitola 4.4.1.3. Judikatura uvádí, že v případě, že se odsouzený v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací dopustí trestného činu, může soud rozhodnout o přeměně až po právní moci odsuzujícího rozsudku.¹⁹³

Ad b) za takové jednání lze považovat např. nesplnění podmínky sejít se do 14 dnů s probačním úředníkem za účelem sjednání podmínek výkonu trestu nebo nedostavení se v den nástupu trestu na příslušné pracoviště.¹⁹⁴

Ad c) porušení podmínek můžeme sledovat až po jejich sjednání, tedy v průběhu výkonu trestu. Může jím být např. nedodržování pracovních předpisů, pozdní příchody na pracoviště, ledabylé provádění prací atd.¹⁹⁵

---

¹⁹² ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 323

¹⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 8 Tz 55/2013-47

¹⁹⁴ ŠČERBA, Filip. § 65 [Výkon trestu obecně prospěšných prací] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 835

¹⁹⁵ ŠČERBA, Filip. § 65 [Výkon trestu obecně prospěšných prací] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 835-336

Ad d) jako jiné maření výkonu trestu můžeme kvalifikovat jakékoli jednání, které není uvedeno pod ostatními body, a které má negativní vliv na výkon trestu.¹⁹⁶

Ad e) musí dojít k nevykonání trestu ve stanovené době zaviněně, tedy buď úmyslně, nebo alespoň z nedbalosti. Tento důvod bude naplněn především, pokud odsouzený ve lhůtě jednoho roku nevykoná uložený počet hodin obecně prospěšných prací. Pokud však k nařízení výkonu vůbec nedošlo, není možné trest přeměnit z důvodu, že nebyl vykonán.¹⁹⁷

Zákonný přepočít stanovený pro výpočet trestu odnětí svobody, na který lze obecně prospěšné práce přeměnit, je stanoven v poměru 1:1, tedy jedna hodina nevykonaného trestu (byť jen započatá) se přemění na jeden den trestu odnětí svobody. V případě přeměny celého trestu lze tedy uložit trest odnětí svobody v maximální výměře 300 dnů.

Mezním okamžikem, do kdy je možné zahájit řízení o přeměně, je vykonání plného počtu uložených hodin. Samotné zahájení řízení, a dokonce ani nepravomocné rozhodnutí o přeměně, nevytváří překážku pro pokračování ve výkonu trestu.¹⁹⁸ Rozhodným okamžikem pro stanovení počtu hodin, které bude soud přeměňovat, je tedy moment rozhodování soudu. Ten musí vždy vycházet z aktuálních informací. Může však nastat i situace, kdy odsouzený vykoná určitý počet hodin obecně prospěšných prací v období mezi právní mocí rozhodnutí o přeměně a nástupem trestu. V tom případě je nutné analogicky vykonanou část trestu započít do trestu odnětí svobody dle ustanovení § 92 odst. 2 tr. zákoníku.¹⁹⁹

Předseda senátu rozhodne o přeměně bez zbytečného odkladu na návrh osob uvedených v ustanovení § 340b odst. 1 tr. zákoníku, nebo i bez takového návrhu. Těmito osobami jsou probační úředník pověřený kontrolou a obecní úřad nebo instituce, u které je trest vykonáván. Ve výčtu není uveden odsouzený, není tedy osobou, která by mohla navrhnout přeměnu trestu.²⁰⁰

---

¹⁹⁶ PÚRY, František. § 65 [Výkon trestu obecně prospěšných prací]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRÍVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 856.

¹⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 4 Tz 71/2011

¹⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. 7 Tz 138/98-III.

¹⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. 7 Tz 138/98-IV.

²⁰⁰ Usnesení Okresního soudu v Trutnově ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. 1 T 68/2018

Obdobně jako v případě podmíněného odsouzení zákon připouští výjimečné ponechání trestu v platnosti za podmínek uvedených v ustanovení § 65 odst. 3 tr. zákoníku.

Pokud pachatel trest obecně prospěšných prací vykoná nebo pokud bude od takového výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno, hledí se na pachatele jako by nebyl odsouzen.

4.6.5 Srovnání se slovenskou právní úpravou

Slovenská právní úprava přistoupila k přijetí trestu povinnej práce (obdoba českého trestu obecně prospěšných prací) až v roce 2005 přijetím slovenského trestného zákona.²⁰¹ Prvním zajímavým rozdílem je fakt, že slovenská procesní úprava trestu povinnej práce je obsažena ve zvláštním zákoně, konkrétně v zákoně č. 528/2005 Z. z., o výkone trestu povinnej práce. Nutno dodat, že s takovou úpravou bylo počítáno i v případě trestu obecně prospěšných prací v rámci naší úpravy.²⁰²

Vzhledem k výrazné podobnosti procesní úpravy trestu povinnej práce a trestu obecně prospěšných prací se zaměříme na rozdíly obsažené v hmotněprávní úpravě. Z procesních rozdílů lze uvést např. rozdíl v příslušnosti soudů nařizujících výkon takového trestu. V podmínkách slovenské úpravy je takovým soudem ten, v jehož obvodu odsouzený bydlí, nikoli ten, který trest uložil.²⁰³

Z hlediska hmotněprávní úpravy lze mezi českou a slovenskou vysledovat hned několik zajímavých rozdílů. Prvním takovým rozdílem jsou podmínky potřebné pro uložení trestu povinnej práce. Slovenská úprava uvádí v ustanovení § 54 slov. tr. zákona, že pro uložení trestu povinnej práce se vyžaduje souhlas pachatele. Neudělení takového souhlasu má za následek nemožnost uložení trestu povinnej práce. Česká právní úprava vyžaduje pouze opatření stanoviska pachatele, kdy obsah takového stanoviska není pro soud závazný (§ 64 tr. zákoníku). Další rozdíl nalézáme v úpravě upuštění od výkonu takového trestu. Slovenská právní úprava nepřipouští upuštění od výkonu trestu povinnej práce z důvodu trvalé pracovní neschopnosti odsouzeného, pokud k ní došlo

---

²⁰¹ Zákon č. 300/2005 Z. z.

²⁰² ŠKVAJN, Petr. § 335 [Obecné ustanovení]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PURY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAJN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3873.

²⁰³ § 11 odst. 2 zákona č. 528/2005 Z. z.

zaviněným jednáním odsouzeného (tedy úmyslně, nebo z nedbalosti).²⁰⁴ Takové ustanovení však může být právem považováno za nepřiměřeně přísné. Proto § 7 zákona o výkonu trestu povinnej práce připouští upuštění od výkonu trestu z důvodu trvalé pracovní neschopnosti nebo invalidity odsouzeného, kterou si odsouzený nezpůsobil úmyslně.

Z výše uvedeného příkladu je však vidět určitý rozpor mezi hmotněprávní a procesněprávní úpravou. Proto je takové rozdělení jednoho institutu do dvou předpisů předmětem oprávněné kritiky.²⁰⁵

Slovenská úprava v ustanovení § 34 odst. 7 slov. tr. zákona uvádí případy, kdy není možné jednotlivé tresty kumulovat. Z tohoto ustanovení vyplývá, že na rozdíl od české úpravy, úprava slovenská připouští uložení trestu povinnej práce vedle trestu domácího vězení. Docent Ščerba tento fakt oprávněně kritizuje, neboť kumulace takových druhů trestů vzhledem k jejich povaze není vhodná.²⁰⁶ Téměř shodně je uvedeno rozmezí, ve kterém soud stanoví daný trest (40 – 300 hodin). Na rozdíl od české úpravy však lze tyto hranice modifikovat dle ustanovení § 38 a §39 slov. tr. zákona. V celku podstatný rozdíl také představuje povinnost uvedená v ustanovení § 2 odst. 3 zák. č. 528/2005 Z. z. Dle ní je odsouzený povinen odpracovat minimálně 20 hodin za každý kalendářní měsíc. Pro případ přeměny trestu nebo jeho části uvádí slovenská úprava přepočít v poměru 2:1. Vzhledem k našim zkušenostem s trestem obecně prospěšných prací lze takový přepočít označit za příliš benevolentní.

4.7 Peněžitý trest

4.7.1 Obecná charakteristika

Peněžitý trest lze označit za jeden z nejstarších druhů trestů. Původně však nesloužila částka získaná prostřednictvím tohoto trestu ku prospěchu státu, potažmo širší společnosti, ale byla spíše chápána jako náhrada škody. Ve feudálních dobách byl určen především pro majetnější vrstvy, které si tak mohly dovolit odčinit i podstatně závažné trestné činy. Problém pro širší uplatnění

---

²⁰⁴ § 55 odst. 5 slov. tr. zákona

²⁰⁵ K tomu viz ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 327

²⁰⁶ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 328

takového trestu představovaly právě rozdílné majetkové poměry osob, kterým měl být trest ukládán.²⁰⁷

Problém nerovnosti občanů před zákonem, způsobený jejich rozdílnými majetkovými poměry, se snaží státy vyřešit různou formou zohlednění jejich majetkové situace při určování výše trestu. Prvním takovým pokusem je zavedení povinnosti přihlížet k majetkovým poměrům pachatele při určování výměry trestu. V takových případech je výše sankce vyměřena např. s přihlédnutím k výši příjmů pachatele. Jako nejdokonalejší se zatím jeví systém výpočtu peněžitých sankcí založený na tzv. denních pokutách. Trest je tak ukládán ve dvou krocích. Předně se na základě závažnosti a dle obecných pravidel pro ukládání trestu stanoví počet denních sazeb a následně se s přihlédnutím k osobním a majetkovým poměrům stanoví jejich výše. Celkový trest je tak určen součinem počtu a výše denních sazeb. Takový výpočet začal být prvně využíván ve skandinávských zemích ve 20. letech minulého století.²⁰⁸

Pokud přistoupíme k mapování vývoje právní úpravy peněžitého trestu na našem území v moderních dějinách, můžeme začít úpravou peněžitého trestu v zákoně č. 117/1852 říš. zák. o zločinech, přečinech a přestupcích. Ten upravoval peněžitý trest jako trest vedlejší. V případě přestupků a přečinů jej bylo možné uložit i jako trest hlavní. Zákon z roku 1852 pak uváděl dvě možnosti přeměny trestu. Prvním případem je možnost přeměny peněžitého trestu na trest odnětí svobody „*kdyžby pokuta peněžitá mohla býti odsouzcenci nebo rodině jeho na dotklivou újmu jmění nebo provozování živnosti*“²⁰⁹ Ve druhém případě je upravena opačná situace, tedy přeměna trestu odnětí svobody na trest peněžitý, a to „*kdyžby tím, že by vězení tak dlouho trvalo, jak dle zákona ustanoveno jest, výživa trestancova nebo rodiny jeho přijíti mohla v úpadek neb aspoň v nepořádek*“²¹⁰ Další významný moment lze spatřovat v přijetí zákona č. 562/1919 Sb z. a n., který umožňoval podmíněné odložení peněžitého trestu.

Peněžitý trest příliš nezapadal do socialistické ideologie trestání, proto jeho úprava zůstávala stranou zájmu a umožňovala uložit peněžitý trest pouze jako trest vedlejší. Jako samostatný jej bylo možné ukládat až podle

---

²⁰⁷ STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK. Alternativne tresty. Bratislava: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5. s. 131

²⁰⁸ SOLNAŘ, Vladimír. Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 136-138

²⁰⁹ Viz § 260 odst. 1 písm. a) Zákona trestního o zločinech, přečinech a přestupcích pro císařství Rakouské vydaný dne 27. května 1852, č. 117. říš. zák.

²¹⁰ Viz § 260 odst. 1 písm. b) Zákona trestního o zločinech, přečinech a přestupcích pro císařství Rakouské vydaný dne 27. května 1852, č. 117. říš. zák.

zák. č. 140/1961 Sb., ale pouze v taxativně vymezených případech a pokud jiného trestu nebylo třeba. Zároveň neexistovalo řešení v podobě náhradního trestu pro případ, že by nebyl trest vykonán. Novela provedená zák. č. 56/1965 Sb. rozšiřovala možnosti užití peněžitého trestu jako trestu samostatného a zároveň zaváděla náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok pro případ nevykonání peněžitého trestu. K zásadním změnám došlo až po roce 1989.²¹¹

Peněžitý trest je pokládán za základní majetkovou sankci. To je odůvodněno především jeho značnou flexibilitou, která z něj činí do jisté míry trest univerzální. Jedná se o jednu z nejdůležitějších alternativ k trestu odnětí svobody. Bývá určen především pachatelům, jejichž motivace k páčání kriminálních činů je založena na ziskuchtivosti nebo neúctě k cizímu majetku (vandalismus). Kromě toho jej lze užit i v řadě dalších případů.²¹² Podstata peněžitého trestu spočívá v odčerpání části finančních prostředků pachateli, který je tak nucen omezit uspokojování svých potřeb. Způsobuje přechodné omezení životní úrovně pachatele, nikdy by však neměl mít konfiskační charakter.²¹³ Trest nesmí být pro pachatele likvidační, může však (a do jisté míry také má) způsobovat určité komplikace v životě pachatele, který tak musí např. prodat svůj nemovitý majetek, aby byl schopen uložený peněžitý trest vykonat.²¹⁴

Výhody peněžitého trestu jsou zcela evidentní. Na základě § 69 odst. 1 tr. zákoníku připadají zaplacené částky státu a tvoří tak nezanedbatelný zdroj příjmů státního rozpočtu. Uložením peněžitého trestu místo nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou také eliminovány negativní vlivy vězeňského prostředí, kterým by byl pachatel vystaven (blíže k negativním vlivů nepodmíněného trestu odnětí svobody viz podkapitola 4.1).

Nelze však opomenout i fakt, že peněžitý trest představuje výjimku ze zásady personality sankce, neboť odčerpáním finančních prostředků pachateli, může být ohrožena jeho schopnost plnit vyživovací povinnosti, jakož i závazky vůči případným věřitelům. Není také vyloučeno, že se pachatel v důsledku uložení peněžitého trestu dopustí další trestné činnosti, jejíž výnosy použije na plnění takového trestu.

---

²¹¹ SOLNAŘ, Vladimír. Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 140-141

²¹² ŠČERBA, Filip. § 67 [Peněžitý trest] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 835-336

²¹³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523587. s.

²¹⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2139/16

4.7.2 Podmínky pro uložení

Právní úprava peněžitého trestu je obsažena v ustanoveních § 67 až § 69 tr. zákoníku, a stanovuje nám okruhy případů, kdy je možné peněžitý trest uložit. Zároveň je třeba pamatovat na ustanovení § 53 odst. 1 tr. zákoníku, dle kterého nelze peněžitý trest kombinovat s další, nejpřísnější majetkovou sankcí, tj. s propadnutím majetku. Tr. zákoník umožňuje ukládat peněžitý trest jako trest vedlejší i jako trest samostatný. V případě ukládání takového trestu jako trestu samostatného, musí být splněny požadavky uvedené v ustanovení § 67 odst. 3 tr. zákoníku, tedy že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Soud při ukládání peněžitého trestu samozřejmě vychází z obecných zásad pro ukládání trestů uvedených v ustanovení § 39 tr. zákoníku.

Prvním okruhem případů, kdy lze přistoupit k uložení peněžitého trestu, jsou případy trestných činů motivovaných získáním majetkového prospěchu. Dle ustanovení § 67 odst. 1 tr. zákoníku lze přistoupit k uložení peněžitého trestu pokud dojde ke splnění (kumulativně) dvou podmínek. Tou první je fakt, že byl trestný čin spáchán úmyslně, druhou pak ta, že pachatel tak získal majetkový prospěch nebo se jej alespoň získat pokusil. Zároveň se soud v takovém případě musí řídit ustanovením § 39 odst. 8 tr. zákoníku, které stanoví (až na určité výjimky, které se týkají majetkových a osobních poměrů pachatele.) povinnost uložit některý z trestů, který postihuje pachatele v oblasti majetku. Novelizace provedená zákonem č. 333/2020 Sb. zakotvila do příslušného ustanovení pasáž, dle které má soud upřednostňovat právě peněžitý trest před ostatními majetkovými sankcemi.²¹⁵

Dle ustanovení § 67 odst. 2 tr. zákoníku lze uložit peněžitý trest v dalších dvou případech. Zároveň, uložení trestu dle tohoto odstavce, nevyžaduje splnění podmínek uvedených v ustanovení § 67 odst. 1 tr. zákoníku. Těmito případy jsou:

- a) Pokud to trestní zákon dovoluje. V takovém případě není možnost uložení peněžitého trestu navázána na typovou závažnost trestného činu. Jedná se např. o trestné činy proti majetku uvedené v hlavě V nebo trestné činy hospodářské uvedené v hlavě VI tr. zákoníku zvláštní části.

---

²¹⁵ ŠČERBA, Filip. § 67 [Peněžitý trest] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 848

b) Za situace, kdy dochází k ukládání trestu za trestný čin spadající do kategorie přečinu. Zároveň musí dojít ke splnění dvou dalších podmínek. První je fakt, že u spáchaného trestného činu není výslovně uveden jako sankce peněžitý trest. V takovém případě by totiž došlo k uložení trestu dle § 67 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku. Druhou podmínkou je skutečnost, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele nepřistoupí soud k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. V takovém případě pak peněžitý trest představuje alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Zároveň však ze znění zákona vyplývá, že je možné v takovém případě kumulovat peněžitý trest a trest odnětí svobody, který byl podmíněně odložen.²¹⁶

Zde je dobré zmínit, že právní úprava účinná do 31. 12. 2009 připouštěla ukládání peněžitého trestu dle ustanovení § 53 odst. 2 písm. b) pouze u takových trestných činů, za které zákon stanovil trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby maximálně tři roky. V rámci rekodifikace tak došlo ke značnému rozšíření případů, kdy lze peněžitý trest ukládat. To zcela odpovídá dlouhodobé snaze o zvýšení počtu ukládaných peněžitých trestů. V rámci rekodifikace tak došlo k jakémusi zrovnoprávnění mezi peněžitým trestem a ostatními alternativními tresty, neboť je nyní lze aplikovat na stejný okruh deliktů.²¹⁷

Důležitou součástí úpravy peněžitého trestu je způsob vypočtení jeho výše. Jak bylo řečeno na úvod této kapitoly, peněžitý trest by měl představovat citelný (ne však likvidační) zásah do majetkové sféry pachatele. Zároveň by jeho výpočet měl být spravedlivý a transparentní. Trestní zákon účinný do 31. 12. 2009 upravoval výpočet peněžitého trestu tak, že soud vždy stanovil až finální částku, kterou musel odsouzený zaplatit. Jednalo se o metodu na první pohled jednoduchou, avšak pro soud představovala značné problémy. Soud totiž při stanovení této jedné částky musel zohledňovat dvě základní skutečnosti. Na jedné straně byla závažnost spáchaného činu a osoba pachatele, na straně druhé pak majetkové poměry pachatele. To vedlo k tomu, že nebylo patrné, v jaké míře soud přihlížel k těm kterým skutečnostem. Výsledná výše peněžitého trestu tak mohla vzbuzovat dojem netransparentnosti.

---

²¹⁶ ŠČERBA, Filip. § 67 [Peněžitý trest] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 849

²¹⁷ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 363

Zákonodárce tak přistoupil v rámci rekodifikace trestního práva hmotného k osvědčenému způsobu výpočtu peněžitého trestu formou denních sazeb.²¹⁸ Výpočet se tak provádí ve dvou krocích, pro které platí specifická pravidla.

V první fázi je třeba určit počet sazeb. Ustanovení § 68 odst. 1 tr. zákoníku stanoví jejich minimální (20) a maximální (730) počet. Při tom soud přihlíží především k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu (§ 68 odst. 3 tr. zákoníku). Při svých úvahách by soud měl také zohlednit typovou závažnost daného trestného činu, neboť peněžitý trest lze uložit za široké spektrum trestných činů od přečinů až po zvláště závažné zločiny. Novelizací provedenou zákonem č. 333/2020 Sb. bylo zakotveno ještě jedno pravidlo vztahující se k určování počtu denních sazeb. To je obsaženo v ustanovení § 68 odst. 3 věta druhá tr. zákoníku a stanoví maximální počet denních sazeb, které může soud uložit tak, že jejich dvojnásobek nesmí spolu s uloženým trestem odnětí svobody (pokud je ukládán) přesahovat horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody. Pro případ, že by byl peněžitý trest ukládán trestním příkazem činí tato horní hranice jeden rok (§ 314e odst. 5 tr. řádu).²¹⁹

Ve druhé fázi dojde ke stanovení výše denní sazby. Ta dle ustanovení § 68 odst. 2 tr. zákoníku činí nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč. Základním kritériem při určování konkrétní výše denní sazby jsou pro soud osobní a majetkové poměry pachatele. Soud při tom zpravidla vychází z čistého denního příjmu pachatele (§ 68 odst. 3 poslední věta), dále také vezme v potaz jeho již nabytý majetek. Na druhou stranu nesmí soud opomenout pachatelovy vyživovací povinnosti a další podobné závazky vůči třetím osobám. Při posuzování majetkové podstaty pachatele však nelze zohledňovat prostředky získané protiprávně, nebo dokonce trestnou činností.²²⁰ Další možnost, jak určit konkrétní výši denní sazby, je uvedena v ustanovení § 68 odst. 4 tr. zákona a je ve vztahu k té předchozí subsidiární. Dle ní může soud odhadem stanovit podklady pro určení výše denní sazby. Musí však vycházet z logického posouzení pachatelových příjmů, hodnoty jeho majetku, vzdělání atd. Dále musí vzít v úvahu jeho závazky a majetkové povinnosti.²²¹ Svůj závěr musí soud opřít o důkazy,

---

²¹⁸ Ve Finsku užíván již od 20. let minulého století. K tomu blíže viz SOLNAŘ, Vladimír. Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9. s. 136 a násl.

²¹⁹ ŠČERBA, Filip. § 68 [Výměra peněžitého trestu] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 852

²²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1466/2011

²²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016

kteří svědčí o pachatelově schopnosti vykonat peněžitý trest. Takovými důkazy budou především svědecké výpovědi, listinné důkazy atd.²²²²²³

Soud musí v rámci transparentnosti a důvěryhodnosti, postup, jakým došel ke konkrétním hodnotám, náležitě odůvodnit a opřít o skutková zjištění. Zcela nepřípustný je opačný postup, tedy případ, kdy by soud předně určil konečnou výši peněžitého trestu a zpětně se snažil určit počet a výši denních sazeb.²²⁴

V souvislosti s výpočtem peněžitého trestu je třeba zmínit, že přijetí takového postupu v rámci rekonstrukce trestního práva hmotného, nepředstavovalo pro český právní řád úplnou novinku. Jako fakultativní postup při určování výměry peněžitého opatření jej znal už zákon o soudnictví ve věcech mládeže.²²⁵

Peněžitý trest je splatný zpravidla do jednoho měsíce od doby, kdy předseda senátu vyzval odsouzeného, aby trest zaplatil. Předseda senátu tak učiní, jakmile bude rozsudek vykonatelný (§ 341 tr. řádu). Tato povinnost se vztahuje na peněžitý trest v plné výši. Ustanovení § 68 odst. 5 však dává soudu možnost, s přihlédnutím k osobním a majetkovým poměrům pachatele, povolit plnění trestu v měsíčních splátkách. Soud tak učiní již v odsuzujícím rozsudku. V takovém případě není stanovena žádná zákonná doba, na kterou by takové splácení mělo být omezeno. Soud je dále oprávněn stanovit, že výhoda splátek odpadá, pokud odsouzený nezaplatí dílčí částku včas. V takovém případě má nezaplacení dílčí částky za následek splatnost celého zbytku peněžitého trestu.²²⁶

Zákon stanovuje také negativní podmínku v podobě zákazu ukládání peněžitého trestu v případě, že by byl zřejmě nedobytný.²²⁷ V takovém případě představuje nedobytnost peněžitého trestu zákonnou překážku pro jeho uložení.²²⁸ Zároveň je hledisko dobytnosti peněžitého trestu limitující pro určování jeho výše. Peněžitý trest má být stanoven jen v takové výši, v jaké je dobytný. Pokud je

---

²²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1364/2013-111

²²³ ŠČERBA, Filip. § 68 [Výměra peněžitého trestu] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 853-854

²²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017

²²⁵ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 365

²²⁶ ŠČERBA, Filip. § 68 [Výměra peněžitého trestu] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 855

²²⁷ § 68 odst. 6 tr. zákoníku

²²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 2. 1977, sp. zn. 2 Tzf 3/76

možné dobytosti trestu docílit stanovením plnění peněžitého trestu ve formě dílčích splátek, měl by k tomu soud přistoupit.²²⁹

4.7.3 Výkon

Právní úprava výkonu peněžitého trestu je obsažena v ustanoveních § 341 až 344 tr. řádu. Jakmile rozsudek, kterým byl uložen peněžitý trest, nabyde vykonatelnosti, vyzve předseda senátu odsouzeného k zaplacení peněžitého trestu. Odsouzený je povinen tak učinit do jednoho měsíce. Zároveň musí být předsedou senátu upozorněn na následky nezaplacení peněžitého trestu, tedy na možnost trest vymáhat nebo přeměnit.²³⁰ Novelizace provedená zákonem č. 333/2020 Sb. prodloužila zmiňovanou lhůtu z patnácti dnů na jeden měsíc. Zákonodárce tak učinil, protože považoval původní lhůtu za příliš krátkou a slibuje si od jejího prodloužení větší dobytelnost trestu i u méně majetných pachatelů, a to i bez využití možnosti odkladu a splátek.²³¹

Tyto dvě poslední možnosti jsou upraveny v ustanovení § 342 tr. řádu. Soud tak může na žádost odsouzeného povolit z důležitých důvodů odklad výkonu peněžitého trestu. Za důležité důvody lze považovat především rodinné a osobní změny, ke kterým došlo po vyhlášení rozsudku a které mají za následek snížení schopnosti odsouzeného plnit peněžitý trest. Zároveň se však nejedná o snahu pachatele vyhnout se peněžitému trestu.²³² Soud je však limitován maximální možnou dobou odkladu, která činí jeden rok od uplynutí jednoměsíční lhůty uvedené výše. Výše zmíněnou novelou došlo mimo jiné k prodloužení i této doby. Úprava účinná do 30. 9. 2020 povolovala odklad na dobu nejvýše tří měsíců a počátek běhu této doby spojovala s právní mocí rozsudku, kterým byl trest uložen. Z důvodu, aby mohl povolený odklad lépe reflektovat důvody, které vedly k jeho povolení, a aby odklad přinesl kýžený efekt, došlo novelou jednak

---

²²⁹ PŮRY, František. § 68 [Výměra peněžitého trestu]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada, VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 894.

²³⁰ Viz § 341 tr. řádu

²³¹ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 333/2020 Dz

²³² ŠKVAIN, Petr. § 342 [Odklad, splátky]. In: ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PŮRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3904

k prodloužení této lhůty a jedna k jejímu navázání na konec lhůty uvedené v ustanovení § 341 tr. řádu.²³³

Druhou možností uvedenou ve zmíněném ustanovení představuje rozložení peněžitého trestu do přiměřených měsíčních splátek. I tato možnost byla upravena zmíněnou novelou. Ta zrušila lhůtu jednoho roku, do které nejpozději muselo dojít k zaplacení peněžitého trestu. Došlo tak k setření rozdílů mezi úpravou splátek obsaženou v ustanovení § 68 odst. 5 tr. zákoníku a úpravou obsaženou v tr. řádu. Rozložení peněžitého trestu do přiměřených splátek se taktéž děje na žádost odsouzeného.

Jak vyplývá z dikce ustanovení § 342 odst. 2 tr. řádu, bude předseda senátu povinen odvolat povolení odkladu nebo splátek, a to proto, že odpadly důvody vedoucí k jejich povolení nebo pokud odsouzený nedodrží bez závažného důvodu splátky.

Předsedovi senátu ukládá ustanovení § 342a tr. řádu povinnost upustit od výkonu peněžitého trestu ze dvou důvodů.

Prvním důvodem vedoucím k rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu je fakt, že se odsouzený ne z vlastní viny stal dlouhodobě neschopným peněžitého trestu plnit. To může být zapříčiněno např. změnou majetkových nebo zdravotních poměrů odsouzeného. Druhým důvodem je ohrožení výživy nebo výchovy osoby v péči odsouzeného, přičemž tato vyživovací povinnost musí vyplývat ze zákona. Samotný fakt, že jsou z jakéhokoli jiného důvodu na výživě odsouzeného závislé jiné osoby, nebude představovat důvod pro upuštění od výkonu peněžitého trestu.²³⁴²³⁵

Proti rozhodnutí o upuštění výkonu peněžitého trestu zákon připouští stížnost, které zároveň přiznává odkladný účinek.

Významnou změnou prošlo také ustanovení § 343 tr. řádu upravující postup soudu při vymáhání peněžitého trestu. Kromě zvýšení lhůty z 15 dnů na jeden měsíc, po jejímž marném uplynutí předseda nařídí vymáhání peněžitého trestu, zákonodárce zakotvil i možnost takové vymáhání nenařídít a přistoupit

---

²³³ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 333/2020 Dz

²³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 11. 1966, sp. zn. 5 Tz 52/66

²³⁵ ŠKVAJN, Petr. § 344 [Upuštění od výkonu peněžitého trestu, přeměna v trest domácího vězení nebo v trest obecně prospěšných prací a nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PURY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAJN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3910.

rovnou k přeměně peněžitého trestu. Původní znění účinné do 30. 9. 2020 totiž uvádělo nařízení vymáhání peněžitého trestu jako obligatorní povinnost. Pouze po neúspěšném vymáhání bylo možné přistoupit k přeměně peněžitého trestu na trest jiný, popřípadě přistoupit k uložení náhradního trestu. Tato skutečnost byla předmětem kritiky mnoha osob z řad představitelů justice.²³⁶ Zákodárce tak vyslyšel jejich prosby vložení nového druhého odstavce, dle kterého nenařídí předseda senátu vymáhání peněžitého trestu v případech, kdy by takové vymáhání mohlo být zmařeno nebo by bylo bezvýsledné. Zároveň bylo zachováno znění upravující postup při plnění placení peněžitého trestu z peněžité záruky.

4.7.4 Přeměna trestu

Podstatnou změnu prodělala ustanovení upravující postup pro řešení případů, kdy nedojde k zaplacení ani při přistoupení k vymození peněžitého trestu. Právní úprava platná do 30. 9. 2020 uváděla jako obligatorní postup soudu pro případ nesplnění a nevymození peněžitého trestu jeho přeměnu na některý ze dvou alternativních trestů (domácí vězení nebo obecně prospěšné práce). Teprve při porušení podmínek stanovených pro tyto tresty (viz kapitola 4) mohl soud přistoupit k přeměně na nepodmíněný trest odnětí svobody. To bylo předmětem silné kritiky odborné veřejnosti, zejména z řad odborníků věnujícím se problematice alternativních trestů. Takový postup totiž do jisté míry popíral smysl alternativních trestů a odporoval jejich podstatě.²³⁷ Platná právní úprava připouští přeměnu pouze na trest odnětí svobody.²³⁸ Současně zákonodárce přikročil ke zrušení institutu náhradního trestu. Ten mohl být uložen dle předchozí právní úpravy až do výše 4 let.²³⁹

K přeměně peněžitého trestu na trest odnětí svobody dle ustanovení § 69 odst. 2 tr. zákoníku je možné přistoupit, pokud nejsou splněny podmínky pro nařízení vymáhání takového trestu a zároveň se nejedná o případy, kdy soud od výkonu trestu upustí. Takový postup je tedy vůči výše uvedeným postupům subsidiární. Rozhodne-li předseda senátu o přeměně peněžitého trestu nebo jeho zbytku na trest odnětí svobody, učiní tak mimo veřejné zasedání. Na žádost odsouzeného tak učiní předseda senátu ve veřejném zasedání. Zároveň rozhodne

²³⁶ SCHEINOST, Miroslav. Sankční politika pohledem praxe. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-144-8. s. 125 dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/419.pdf>

²³⁷ KALVODOVÁ, Věra. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-163-7. s. 16

²³⁸ Viz § 69 tr. zákoníku

²³⁹ Viz § 69 odst. 1 tr. zákoníku ve znění účinném do 30. 9. 2020

o způsobu výkonu přeměněného trestu (je vyloučeno, aby trest odnětí svobody podmíněně odložil) a určí jeho výměru. Při tom je vázán zákonným přepočtem v poměru 1:2, tedy každá zcela nezaplacená částka denní sazby odpovídá dvěma dnům odnětí svobody.²⁴⁰

Zákon dává odsouzenému možnost kdykoli od nařízení výkonu přeměněného trestu takový výkon trestu odvrátit²⁴¹ tak, že peněžitý trest nebo jeho část zaplatí. Při zaplacení jen části peněžitého trestu rozhodne předseda senátu, jakou část trestu bude třeba vykonat. Odsouzený může odvrátit výkon přeměněného trestu i během samotného výkonu.²⁴²

S vykonáním peněžitého trestu spojuje právní úprava vznik fikce neodsouzení. To ale jen v takových případech, pokud se pachatel nedopustil zvlášť závažného zločinu.²⁴³

4.7.5 Srovnání se slovenskou právní úpravou

Úprava peněžitého trestu obsažená v ustanoveních § 56 a § 57 slov. tr. zákona se do značné míry velice podobá úpravě české, nicméně především vzhledem k poslední novelizaci české právní úpravy peněžitého trestu provedené zákonem č. 333/2020 Sb. je třeba upozornit na některé rozdíly.

Slovenská úprava umožňuje uložit peněžitý trest ve dvou případech. Tím prvním je případ, kdy pachatel úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.²⁴⁴ Ve druhém případě (bez splnění podmínky týkající se majetkového prospěchu) může soud uložit peněžitý trest pachateli přečinu, za současného splnění podmínky, že vzhledem k povaze spáchaného činu a možnostem nápravy pachatele není uložení trestu odnětí svobody třeba. To odpovídá i české právní úpravě, nicméně slovenská úprava absentuje možnost uložit peněžitý trest v případech, ve kterých to trestný zákon dovoluje. Důvod je prostý. Slovenský trestný zákon totiž ve své zvláštní části neuvádí žádný jiný druh sankcí než trest odnětí svobody.

Tím že slovenský trestný zákon neumožňuje ukládání peněžitého trestu v případech uvedených ve své zvláštní části, značně limituje jeho využití jako doplňující trestní sankce k trestu odnětí svobody. Docent Ščerba tento fakt

---

²⁴⁰ ŠČERBA, Filip. § 69 [Výkon peněžitého trestu] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 858-860

²⁴¹ Viz § 344 odst. 2 tr. řádu

²⁴² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 5. 1999, sp. zn. 11 To 86/99

²⁴³ Viz § 69 odst. 3 tr. zákoníku

²⁴⁴ Viz § 56 odst. 1 slov tr. zákona

označuje za výrazný deficit slovenské úpravy, neboť kombinace peněžitého trestu a podmíněného odnětí svobody představuje účinný sankční prostředek.²⁴⁵

Podstatný rozdíl představuje ustanovení § 56 odst. 5 slov. tr. zákona, které zakazuje ukládat peněžitý trest v situaci, kdy by tím byla ohrožena možnost pachatele poskytnout náhradu škody způsobenou trestným činem. Zákon tak výslovně preferuje možnost náhrady škody před výkonem peněžitého trestu. Soudu tak vzniká povinnost zkoumat majetkové poměry pachatele a dospěje-li k závěru, že vylučují nahradit škodu a vykonat peněžitý trest, od uložení peněžitého trestu upustí.²⁴⁶ To, že slovenská právní úprava obsahuje takové ustanovení chránící zájmy poškozeného lze jednoznačně hodnotit kladně. Obzvláště, když česká právní úprava hmotněprávní ani procesněprávní takové ustanovení neobsahuje.

Zásadní rozdíl představuje způsob výpočtu výše peněžitého trestu. Slovenská úprava totiž doposud nepřistoupila na výpočet peněžitého trestu formou denních sazeb. To lze zcela jistě hodnotit jako deficit slovenské úpravy, neboť výhody spojené se systémem denních sazeb jsou jednoznačné (viz výše). Výměra peněžitého trestu se může dle ustanovení § 56 odst. 1 slov. tr. zákona pohybovat v zákonném rozmezí od 160 až do 331 930 eur. Toto na první pohled poněkud zvláštní číslo je dáno faktem, že Slovensko bylo v rámci přechodu na společnou evropskou měnu euro nuceno provést patřičný přepočtení hranic pro ukládání peněžitého trestu původně vyjádřených ve slovenských korunách. Pokud převedeme tyto hranice peněžitého trestu na české koruny,²⁴⁷ dostaneme čísla 4 144 Kč a 8 596 987Kč. Slovenská horní hranice trestní sazby peněžitého trestu není v porovnání s tou českou ani čtvrtinová.

Slovenská právní úprava také stále počítá s náhradním trestem odnětí svobody ve výši až pěti let pro případ, že by výkon peněžitého trestu byl úmyslně mařený.

Procesní úprava obsažená v ustanoveních § 429 až § 432 trestného poriadku v podstatě odpovídá české úpravě účinné do 30. 9. 2020.

---

²⁴⁵ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 284-285

²⁴⁶ NOVOCCKÝ, Juraj. § 56 [Peňažný trest]. In: ČENTÉŠ, Jozef a kolektiv : Trestný zákon, Veľký komentár. 5. Aktualizované vydanie. Žilina. september 2020, Eurokodex s. 122

²⁴⁷ Pro přepočtení byl užit kurz 1 EUR=25,9 Kč

4.8 Ostatní alternativní tresty

Výše uvedené tresty představují významné alternativy k trestu odnětí svobody. Právní řád však počítá i s dalšími tresty, které také mohou představovat alternativy k trestu odnětí svobody. Nutno však dodat, že jejich význam, co by alternativy k trestu odnětí svobody, je v porovnání s výše uvedenými tresty (podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem, domácí vězení, obecně prospěšné práce a peněžitý trest) minimální. To je způsobeno tím, že jako tresty samostatné jsou ukládány spíše výjimečně. Častěji jsou ukládány jako sankce doplňující některý z výše uvedených alternativních trestů.²⁴⁸

Propadnutí majetku. Propadnutí majetku představuje nejpřísnější trest postihující pachatele v majetkové rovině. Vzhledem k jeho tvrdosti je možné takový trest uložit jen za nejzávažnější trestné činy. Proto jej lze uložit společně s výjimečným trestem, za trestný čin spadající do kategorie zvláště závažného zločinu pokud byl pachatel motivován ziskuchtivostí, anebo v případech zločinů, u kterých tuto možnost výslovně uvádí tr. zákoník ve své zvláštní části. Propadnutí majetku se vztahuje buď na celý pachatelův majetek, nebo jen na určenou část. Zákon nepřipouští uložení takového trestu vedle trestu peněžitého.²⁴⁹

Propadnutí věci. Propadnutí věci představuje další z trestů postihujících pachatele na majetku. Ukládá se především s cílem zbavit pachatele vlastnictví k věci, která by mohla sloužit k páčání trestné činnosti, nebo byla k takové činnosti použita, jakož i k odčerpání zisků z takové protiprávní činnosti. Jeho ukládání je jak fakultativní tak obligatorní. Obligatorně uloží soud trest propadnutí věci v případě, že pachatel nabyl věc trestným činem nebo jako odměnu za takový čin. Pro případ, že věc, kterou soud mohl prohlásit za propadlou, pachatel poškodil, zcizil, zužitkoval, přeměnil atp., může soud uložit trest propadnutí náhradní hodnoty.²⁵⁰

---

²⁴⁸ SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7. s. 350

²⁴⁹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRÍVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523587

²⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRÍVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523587

Zákaz činnosti. Zákaz činnosti představuje trest, jehož cílem je zabránit pachateli v dalším páchání trestné činnosti tak, že ho dočasně omezí v možnosti vykonávat činnost, v rámci které pachatel spáchal trestný čin. Pachateli je tak zakázáno vykonávat některé činnosti, funkce, povolání atd., ke kterým je zapotřebí určitého povolení nebo které jsou regulovány jinými právními předpisy. Soud může zákaz činnosti uložit v rozmezí jednoho až deseti let. Při tom nelze analogicky použít ustanovení § 58 tr. zákoníku o mimořádném snížení trestu odnětí svobody. Jeho uložení je vždy fakultativní.

Zákaz držení a chovu zvířat. Jedná se o novinku, která rozšířila taxativní výčet trestů novelou č. 114/2020 Sb. Podstata trestu je obdobná jako v případě zákazu činnosti, tedy zabránit pachateli v dalším páchání trestné činnosti spojené s určitou aktivitou, v tomto případě chováním zvířat. Takový zákaz se přitom vztahuje na všechna zvířata, nikoli pouze na ta, na kterých se pachatel dopustil trestné činnosti. Zákonodárce si ze zmíněného zákazu činnosti „vypůjčil“ horní hranici trestní sazby (deset let), dolní hranice však určena není. Trest lze uložit jako samostatný i vedle trestu jiného. Nutno dodat, že přijetí této novely bylo doprovázeno intenzivními společenskými a politickými diskuzemi a byla ji věnována značná mediální pozornost. Jakkoli mohly být provedené změny motivovány dobrými úmysly, nevyhnuly se kritice některých odborníků.²⁵¹

Zákaz pobytu. U trestu zákazu pobytu je kladen důraz především na zábrannou funkci. Tento trest představuje účinný prostředek, jak reagovat na úmyslnou trestnou činnost, která se vztahuje ke konkrétnímu místu. Podstatou takového trestu je uložení zákazu pachateli zdržovat se v určitém místě nebo obvodu. Soud je přitom limitován ustanovením § 75 odst. 1 tr. zákoníku, které zakazuje uložit takový trest ve vztahu k místu nebo obvodu, kde má pachatel trvalý pobyt. Výměra je stanovená na jeden až deset let. Samostatně lze takový trest uložit i v případě, kdy není u konkrétního trestného činu výslovně uveden, stanoví-li za takový trestný čin tr. zákoník trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující tři roky.²⁵²

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Tento trest je určen pro sankcionování specifické trestné činnosti spojené především

---

²⁵¹ Viz např. JELÍNEK, Jiří. K nové trestněprávní ochraně zvířat aneb trefit kozla. Bulletin advokacie, 2020, č. 6, s. 46-50

²⁵² JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3. s. 426

s konáním sportovních utkání. Vztahuje se však i na úmyslné trestné činy spojené s konáním jiných kulturních a společenských akcí. Uložený trest spočívá v zákazu účastnit se takových akcí až na deset let. Trest lze uložit samostatně i vedle trestu jiného.²⁵³

Ztráta čestných titulů a ztráta vojenské hodnosti. Jedná se o skupinu dvou trestů, které postihují pachatele na osobní cti. Jsou ze své podstaty pouze tresty vedlejšími, neboť je lze uložit pouze vedle trestu hlavního. Takovým hlavním trestem musí být trest odnětí svobody ve výměře nejméně dvou let, který je ukládán za úmyslný trestný čin, který byl motivován zvláště zavrženíhodnou pohnutkou. Ukládání těchto trestů je vždy fakultativní. Trest ztráty čestných titulů a vyznamenání spočívá v jejich odejmutí. Taková skutečnost však nebrání tomu, aby je pachatel mohl znovu nabýt. Ztráta vojenské hodnosti spočívá ve snížení vojenské hodnosti odsouzeného na nejnižší možnou, tedy na vojína.²⁵⁴

Vyhoštění. Vyhoštění představuje specifický druh trestu, a to hned z několika důvodů. První specifikum se týká okruhu pachatelů, kterým lze takový trest uložit. Vzhledem k tomu, že trest spočívá v nuceném opuštění České republiky, nelze jej uložit jejímu občanovi. Zároveň nemůže být uložen osobě, která má v České republice status uprchlíka. Druhým specifikem je možnost uložení takového trestu i na dobu neurčitou. Samotné uložení není vázáno na konkrétní kategorii trestných činů.²⁵⁵

---

²⁵³ ŠČERBA, Filip. § 76 [Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 905-906

²⁵⁴ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3. s. 426

²⁵⁵ ŠČERBA, Filip. § 80 [Vyhoštění] In: ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8. s. 922-924

5 ÚLOHA PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY ČR

Důvodem pro vytvoření Probační a mediační služby ČR bylo pronikání myšlenek restorativní justice do našeho právního řádu. S tím se pojila snaha snižovat vězeňskou populaci využíváním alternativních opatření (alternativních trestů, odklonů, později také probačních institutů) a více zapojovat oběti trestných činů a zohlednit jejich potřeby, jakož i motivovat pachatele k náhradě škod a vést je k řádnému životu. V rámci těchto změn bylo třeba zřídit instituci, která by svou činností podporovala uplatňování nové trestní politiky.²⁵⁶

Cesta ke zřízení Probační a mediační službě ČR jako samostatné instituce byla poměrně dlouhá. Její počátky můžeme spatřovat v usnesení vlády, na základě kterého ministr spravedlnosti zřídil v roce 1996 nová místa u okresních a krajských soudů. Ta byla obsazována buď stávajícími úředníky, nebo osobami kvalifikovanými v oblasti sociální práce. Náplní jejich práce bylo zajišťování výkonu trestu obecně prospěšných prací a formálního dohledu spojeného s výkonem některých trestů. Tito pracovníci se pak společně se Sdružením pro rozvoj sociální práce v trestní justici²⁵⁷ významnou měrou podíleli na přípravě koncepčních materiálů ovlivňujících budoucí podobu Probační a mediační služby ČR. Na základě pozitivních zkušeností s prací probačních úředníků rozhodlo Ministerstvo spravedlnosti o zákonné úpravě personální a organizační struktury takových pracovníků. Tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Otakar Motejl předložil v roce 1999 návrh, který představoval další etapu reformy justice. Jeho součástí bylo i přijetí nového zákona o Probační a mediační službě ČR.²⁵⁸

Tento vývoj byl završen přijetím dlouho očekávaného zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ČR (dále jen „zák. o PMS“) s účinností od 1. 1. 2001. Přijetí takové úpravy představovalo důležitou součást procesu racionalizace trestní justice. Probační a mediační služba ČR je tak organizační složkou státu a samostatnou účetní jednotkou zřízenou na základě zákona, která plní úkoly v trestním řízení. Je podřízena Ministerstvu spravedlnosti. Ministr spravedlnosti jmenuje a odvolává ředitele, který stojí v čele

---

²⁵⁶ ROZUM, Jan In: KARABEC, Zdeněk. Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8. s. 41-42 Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>

²⁵⁷ Nevládní organizace založená v květnu 1994 studenty a přednášejícími katedry sociální práce Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

²⁵⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

ústředního orgánu Probační a mediační služby ČR, tedy ředitelství. Ředitelství tvoří vrchol organizační struktury, která je dále tvořena středisky Probační a mediační služby ČR působícími při okresních soudech. Její činnost a organizace je kromě zák. o PMS dále upravena některými ustanoveními tr. zákoníku a tr. řádu. Významnými dokumenty jsou také dva interní předpisy – Statut Probační a mediační služby a Organizační řád Probační a mediační služby.

Samotná činnost Probační a mediační služby ČR spočívá, jak už z názvu vyplývá, v provádění probace a mediace. Probaci definuje ustanovení § 2 odst. 1 zák. o PMS jako činnost spočívající v:

- a) organizaci a výkonu dohledu nad obviněným,²⁵⁹
- b) kontrole výkonu alternativních trestů jakož i výkonu uložených omezení a povinností a sledování chování odsouzeného,
- c) individuální pomoci obviněnému, aby vedl řádný život a vyhověl uloženým podmínkám.

Mediace dle ustanovení § 2 odst. 2 zák. o PMS spočívá ve zprostředkování mimosoudního řešení sporů mezi obviněným a poškozeným, jakož i urovnání konfliktního stavu. Dále příslušné ustanovení stanovuje pravidlo, že se tak může dít pouze s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. K využití mediace dochází především při aplikaci odklonů tj. podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání atd.

Konkrétní formy činností Probační a mediační služby ČR uvádí ustanovení § 4 zák. o PMS. Konkrétní činnost Probační a mediační služby ČR tak spočívá především:

- a) v zajišťování podkladů důležitých pro rozhodování v trestním řízení, zejména obstarávání podkladů týkajících se osoby obviněného a jeho rodinného a sociálního zázemí (taková činnost je důležitá např. při ukládání trestu domácího vězení trestním příkazem dle ustanovení § 314e odst. 3 a 4 tr. řádu),
- b) ve vytváření podmínek pro zvláštní procesní postupy a pro tresty nespojené s odnětím svobody (např. podmíněné zastavení trestního stíhání, schválení narovnání, uzavření dohody o náhradě škody mezi obviněným a poškozeným atd.),

---

²⁵⁹ Slovo obviněný je zde využíváno jako legislativní zkratka. Hovoří-li zák. o PMS o obviněném, má se tím na mysli též obžalovaný i odsouzený.

- c) ve vykonávání dohledu nad obviněným v těch případech, kdy byla vazba nahrazena probačním dohledem (takový druh činnosti se označuje jako tzv. včasná pomoc),²⁶⁰
- d) ve vykonávání dohledu nad obviněným v případě, že byl uložen, jakož i kontrole dodržování podmínek, omezení, povinností a opatření, která byla obviněnému uložena. Stejně tak činí Probační a mediační služba ČR v případech nahrazení vazby jiným opatřením, v případech odložení nebo přerušování výkonu trestu odnětí svobody a při kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody,
- e) ve sledování a kontrole odsouzeného ve zkušební době v případě jeho podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

Jako další činnosti Probační a mediační služby ČR můžeme zmínit pomoc poškozeným a dalším osobám zasaženým trestným činem při odstraňování následků takového činu.²⁶¹ Probační a mediační služba se má svou činností podílet také na prevenci trestné činnosti.²⁶²

Podle fází trestního řízení, ve kterých tyto činnosti probíhají, je můžeme dělit na předrozsudkové, porozsudkové a vykonávací.²⁶³ Svou činností se Probační a mediační služba ČR snaží dosáhnout třech základních cílů, a to integrovat pachatele do společnosti, umožnit poškozenému participovat na procesech vedených Probační a mediační službou ČR a chránit společnost.²⁶⁴ Tyto cíle, společně s dalšími, dále podrobně rozvíjí dokument představující koncepci rozvoje probace a mediace do roku 2025.²⁶⁵

---

²⁶⁰ ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9. s. 391

²⁶¹ Viz § 4 odst 3 zák. o PMS

²⁶² Viz § 4 odst 5 zák. o PMS

²⁶³ BRUCKNEROVÁ, Eva. Postavení a úkoly Probační a mediační služby. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7. s. 54

²⁶⁴ *Probační a mediační služba České republiky* [online]. PMSČR: 2021 [cit. 2021-22-02]. Dostupné na: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>

²⁶⁵ Viz Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025. Dostupné na: https://www.pmscr.cz/download/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf

6 NÁVRHY DE LEGE FERENDA

6.1 Podmíněné odsouzení-

Podmíněné odsouzení představuje dlouhodobě nejčastěji ukládaný trest.²⁶⁶ Proto v jeho právní úpravě nevidím problém. Otázkou však zůstává, zda nedochází k ukládání podmíněného odsouzení na úkor jiných alternativních trestů. Podmínky pro uložení podmíněného odsouzení jsou totiž v porovnání s podmínkami např. pro uložení domácího vězení nebo obecně prospěšných prací ve značném nepoměru. Nelze se tak ubránit dojmu, že je četnost ukládání podmíněného odsouzení ovlivněna určitou „pohodlností“ soudů. Zlepšení této praxe však nevidím v legislativních změnách, ale spíše v ovlivnění stávající praxe činností Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství. Ta by měla vést soudy k tomu, aby byly jednotlivé tresty ukládány v těch nejvhodnějších případech bez ohledu na to, jak je proces ukládání pro soudy náročný.

Počet uložených podmíněných trestů s dohledem je ve výrazném nepoměru vůči prostému podmíněnému odsouzení.²⁶⁷ To je způsobeno především tím, že v případě častějšího ukládání takového trestu by nebylo v silách Probační a mediační služby ČR dohled vykonávat. Tuto skutečnost reflektují i sami soudci při svém rozhodování.²⁶⁸ Řešení se nabízí dvoje, a to buď v podobě posílení personálních kapacit Probační a mediační služby ČR, nebo v legislativní změně umožňující uložit dohled jen na určitou část zkušební doby. Osobně si myslím, že pokud by mělo dojít ke zvýšení počtu ukládaných podmíněných odsouzení s dohledem, bude třeba přistoupit na kombinaci těchto dvou řešení.

6.2 Trest domácího vězení

Trest domácího vězení představuje jakési zklamání tr. zákoníku. S jeho zavedením do systému trestů byla spojována nemalá očekávání, která však zůstala nenaplněna. To vedlo k tomu, že se začalo hovořit o legislativních změnách, které by měly vést k častějšímu ukládání tohoto trestu. Často diskutovanou změnou je vyžadování souhlasu s uložením trestu domácího vězení od osob žijících ve společné domácnosti s pachatelem.

---

²⁶⁶ Viz graf č. 4

²⁶⁷ Viz graf č. 4

²⁶⁸ SCHEINOST, Miroslav. Sankční politika pohledem praxe. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-144-8. s. 28 Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/419.pdf>

Takový souhlas by požadoval řadu legislativních změn, a to proto, že by soud musel určovat obydlí a okruh spolužijících osob již v odsuzujícím rozsudku. Výslovným souhlasem spolužijících osob by sice byl částečně legitimizován zásah do jejich soukromí a domovní svobody způsobený výkonem kontroly trestu domácího vězení, ale zároveň by jeho opatření představovalo další protahování soudního řízení. To by představovalo komplikaci zejména při ukládání takového trestu trestním příkazem. Zároveň se domnívám, že takový souhlas nemusí vždy představovat relevantní zdroj informací o postoji spolužijících osob k výkonu trestu ve společné domácnosti. Lze si totiž dobře představit situaci, že souhlas bude dán pod nátlakem nebo ze strachu z pachatele. V takovém případě postrádá smysl. Z toho důvodu si nemyslím, že by mělo dojít ke změně právní úpravy tímto směrem. Právní úpravu trestu domácího vězení považuji za obstojnou. Zrušení přeměn na jiné alternativní tresty považuji za krok správným směrem, neboť ze samé podstaty alternativních trestů vyplývá, že by měly představovat alternativu k trestu odnětí svobody, a nikoli alternovat sebe mezi sebou. Problém nízkého počtu ukládaných trestů domácího vězení²⁶⁹ nepovažuji za vhodné řešit legislativními změnami, ale spíše vzděláváním soudců a státních zástupců vhodnými osvětovými programy, jako jsou semináře, školení a konference. Tato cesta se ukázala jako velmi účinná při snaze o zvýšení ukládání peněžitých trestů,²⁷⁰ kdy se Nejvyšší soud ve spolupráci s Nejvyšším státním zastupitelstvím zavázal usilovat o to, aby byl peněžitý trest ukládán ve všech vhodných případech.²⁷¹

Za důležité považuji provedení legislativní změny týkající se rozsahu trestu domácího vězení, tedy stanovení konkrétní doby, po kterou je pachatel povinen se zdržovat v obydlí. Navrhují tak návrat k právní úpravě účinné do 30. 11. 2011, neboť se domnívám, že přílišná návodnost tehdejšího znění zákona, které stanovovalo povinnost pachatele zdržovat se v obydlí ve dnech pracovního volna, pracovního klidu a ve všedních dnech od 20:00 do 05:00 hodin, nebyla na škodu.²⁷² Soudu totiž dávalo jasně najevo, jaký má být rozsah uloženého trestu. Přitom mohl soud vymezit tuto dobu i jinak, to mu umožňovala

---

²⁶⁹ Viz graf č. 1

²⁷⁰ Viz graf č. 3

²⁷¹ Tisková zpráva: peněžitě tresty, Nejvyšší soud ČR. Dostupné na: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/0/D33596C9D638B1FAC125807400307BB6?openDocument

²⁷² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, č. 330/2011 Dz

formulace obsažená v ustanovení § 60 odst. 3 tr. zákoníku ve znění účinném do 30. 11. 2011. Dle mého názoru by taková legislativní změna mohla znamenat určitý impuls pro častější ukládání takového trestu.

Za přínosné bych považoval upravení možnosti ponechat trest domácího vězení v platnosti, i když odsouzený zavedl svým chováním příčinu pro přeměnu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody. Tím by se zmírnila případná přísnost postupu proti odsouzenému. Tato možnost se nabízí už vzhledem k tomu, že ji připouští ostatní alternativní tresty jako obecně prospěšné práce a podmíněné odsouzení, kde se ukázala jako opodstatněná.

6.3 Obecně prospěšné práce

Trest obecně prospěšných prací představuje trest vcelku hojně ukládaný,²⁷³ který si od doby svého zavedení do systému trestních sankcí vydobyl své místo. Proto nevidím důvod provádět v tomto směru podstatné legislativní změny. Výjimku by mohla představovat změna spočívající v podmínce výslovného souhlasu pachatele s uložením takového trestu. Úprava týkající se stanoviska pachatele (viz kapitola 4.6) je formulována poněkud nešťastně. Přestože v praxi formulace obsažená v ustanovení § 64 tr. zákoníku zjevně nečiní problémy, navrhuji ji změnit na výslovný souhlas pachatele. S takovou úpravou pracuje i trest domácího vězení a vyslovení souhlasu umocňuje resocializační funkci trestu, neboť pachatel tím takový trest výslovně přijímá.

6.4 Peněžitý trest

Vzhledem k tomu, že právní úprava peněžitého trestu prošla v poslední době vcelku vydařenou novelizací, (provedenou zákonem č. 333/2020 Sb.) nepovažuji za vhodné provádět v tomto směru další legislativní změny. Jedinou výjimku představuje institut zahlazení, jehož možnost využití byla zmíněnou novelou značně rozšířena (zahlazení se nevztahuje pouze na zvlášť závažný zločin). Určitý nedostatek aktuální právní úpravy spatřuji v možnosti aplikace ustanovení § 69 odst. 3 tr. zákoníku na všechny pachatele, kteří uložený peněžitý trest vykonali. Zákon přitom výkon trestu v tomto smyslu nijak blíže nespecifikuje, to znamená, že zahlazení odsouzení se vztahuje i na pachatele, kteří byli k výkonu trestu donuceni. Dle mého názoru to představuje určitou

---

²⁷³ Viz graf č. 2

nespravedlnost a de lege ferenda by bylo vhodnější spojit zahlazení odsouzení pouze s případy dobrovolného vykonání peněžitého trestu, kdy soud nemusí přistoupit k jeho vymáhání dle ustanovení § 343 tr. řádu. V takovém případě by zahlazení představovalo určitý benefit. Pachatele by také vidina zahlazení mohla účinně motivovat k dobrovolnému vykonání peněžitého trestu.

SHRNUTÍ

Trestání, jako součást trestní politiky státu, je přirozenou reakcí na porušování všeobecně přijímaných norem společenského života. Jeho podoba je z tohoto důvodu do jisté míry ovlivněna společenskými náladami a postoji. Jakožto společenský fenomén prošlo trestání zajímavým vývojem. Po dlouhou dobu byl na našem území trest chápán jako prostředek represe, přičemž byla akcentována jeho retributivní a eliminační funkce. Toto, do jisté míry klasické chápání trestu, bylo postupem času ovlivňováno společenskými změnami, které s sebou přinesly nový pohled na danou problematiku. Myšlenky restorativní justice, jakožto nového pohledu na problematiku trestání, jsou založeny na obnově narušených vztahů a náhradě škody. Tyto myšlenky ovlivňovaly tvorbu nové koncepce trestního práva završenou přijetím zákona č. 40/2009 Sb.

Alternativní tresty plně zapadají do konceptu restorativní justice. Systematika trestů v tr. zákoníku však příliš restorativním myšlenkám neodpovídá, neboť jsou tresty nadále řazeny dle míry zásahu do sféry lidských práv a základních svobod. Trest odnětí svobody tak stojí ve výčtu na prvním místě, přestože tato skutečnost koliduje s jeho pojetím jako prostředkem *ultima ratio*.

Primárním cílem této diplomové práce bylo na teoretickém podkladu provést analýzu platné právní úpravy systému alternativních trestů, a to vzhledem k rozsahu tématu alternativních trestů v tzv. užším pojetí. Právní úprava se v této oblasti ukázala jako poměrně dynamická, když alternativní tresty prošly za dobu své existence v našem právním řádu četnými změnami. Nutno zmínit, že se takové změny neukázaly vždy jako krok správným směrem, byť byly jistě motivovány dobrými úmysly zákonodárce. Z provedené analýzy jsem dospěl k závěru, že systém alternativních trestů lze označit za dostačující, a že není třeba uvažovat o jeho rozšíření o další alternativní tresty. Trestní zákoník nám předkládá poměrně pestrou nabídku alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. To umožňuje soudům v konkrétních případech postihovat pachatele rozličných trestných činů vhodnějším způsobem, který splní účel trestu lépe, než tradiční trest odnětí svobody

Otázkou zůstává, z jakého důvodu není potenciál alternativních trestů v praxi plně využit. Na základě svých zjištění jsem dospěl k závěru, že zde hraje roli několik faktorů. Prvním takovým faktorem je přístup soudů, které přistupují

k ukládání podmíněného trestu na úkor ostatních alternativ. Druhou skutečností ovlivňující množství uložených alternativních trestů jsou problémy spojené s kontrolou jejich výkonu, např. personální nedostatky Probační a mediační služby nebo dlouholetá absence elektronického monitorovacího systému. Jeho uvedení do provozu lze považovat za důvod k mírnému optimismu, neboť dle statistických údajů lze od té doby spatřovat nárůst počtu uložených trestů domácího vězení dospělým pachatelům cca o třetinu. Svou roli hrají zcela jistě i legislativní problémy, které však byly z větší části odstraněny posledními novelizacemi.

Pozornost zákonodárce by se měla zaměřit především na dopracování nedostatků, na které upozorňuji v poslední kapitole. Úvahy ohledně přijímání nových druhů alternativních trestů nepovažuji za přínosné a aktuální.

Po zhodnocení platné právní úpravy alternativních trestů, doplněné komparací s úpravou slovenskou, jsem dospěl k závěru, že alternativní tresty jsou etablovanou součástí českého trestního práva.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Česká odborná literatura

1. BRUCKNEROVÁ, Eva. Postavení a úkoly Probační a mediační služby. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.
2. DRAŠTÍK, Antonín. Trestní zákoník: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.
3. GRŮVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
4. HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTURMA, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana, KARFÍKOVÁ, Marie. Právní slovník. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009.
5. JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3.
6. JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 8. vydání. Praha: Leges, [2020]
7. KALVODOVÁ, Věra. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 8021030259.
8. KALVODOVÁ, Věra. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-163-7.
9. KARABEC, Zdeněk. Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-7338-021-8. Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>

10. KRATOCHVÍL, Vladimír. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.
11. MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. V Praze: C.H. Beck, 2019. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074007569.
12. MAŠLANYOVÁ, Darina. Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť. 2., aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeněk, 2016. Slovenské učebnice. ISBN 978-80-7380-618-7.
13. NOVOTNÝ, Oto. Trestní právo hmotné. 3. přeprac. vyd. Praha: Codex, 1997. ISBN 80-85963-24-8.
14. SCHEINOST, Miroslav. Kriminalita očima kriminologů. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-096-0. s. 58-59
Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/371.pdf>
15. SCHEINOST, Miroslav. Sankční politika pohledem praxe. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-144-8. Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/419.pdf>
16. SOCHŮREK, Jan. Kapitoly z penologie. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-205-0.
17. SOLNAŘ, Vladimír. Systém českého trestního práva, část 3. Tresty a ochranná opatření. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.
18. SOTOLÁŘ, Alexander, Pavel ŠÁMAL a František PÚRY. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C.H. Beck, 2000. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-350-7.
19. STRÉMY, Tomáš, Lucia KURILOVSKÁ a Miroslava VRÁBLOVÁ. Restorativna justícia. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-075-8.
20. ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, HERCZEG, Jiří, KRATOCHVÍL, Vladimír, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav, ŠÁMALOVÁ, Milada,

VÁLKOVÁ, Helena, VANDUCHOVÁ, Marie. Trestní zákoník. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012

21. ŠÁMAL, Pavel, GŘIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. Trestní řád I, II, III. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013
22. ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. Trestní právo hmotné. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523587.
23. ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.
24. ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8.
25. ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.
26. VŮJTĚCH, Jan a Václav HANÁK. Výzkum institutu obecně prospěšných prací: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivity justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1998. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-86008-48-7.

Odborné články

1. BOLEDOVIČOVÁ, Lucie. Podmínky uložení českého trestu domácího vězení a anglického curfew requirement. Trestněprávní revue, 2013, č. 3
2. C. H. BECK. Vláda schválila propojení domácího vězení s elektronickým monitoringem. Právní zpravodaj, 20. 10. 2009
3. HÁLKOVÁ, L., KOTULAN, P., ROZUM, J.: Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. Trestní právo 2005, č. 4
4. HANÁK, Václav. Sazba trestu obecně prospěšných prací a jeho přeměna v trest odnětí svobody. Právní praxe, 1998, č. 4

5. JELÍNEK, Jiří. K nové trestněprávní ochraně zvířat aneb trefit kozla. Bulletin advokacie, 2020, č. 6
6. JELÍNEK, Jiří. Novelizace trestního zákona v roce 1995. Bulletin advokacie, 1995, č. 9
7. KALVODOVÁ, V. Filozofie trestání deset let od přijetí trestního zákoníku. In JELÍNEK, Jiří. Deset let od přijetí českého trestního zákoníku. Vydání první. Praha: Leges, 2019. Teoretik. ISBN 978-80-7502-354-4.
8. KRAHL, Matthias. Elektronicky hlídané domácí vězení. Právní rozhledy, 1998, č. 5
9. LUKÁŠOVÁ, Marcela. Nepodmíněný trest odnětí svobody ve světle alternativních a krátkodobých trestů. Trestněprávní revue. 2020, č. 1
10. MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justici vlastně jde? (zaměřeno na aktuální otázky české sankční politiky). Trestněprávní revue. 2016, č. 11-12
11. MLSNA, Petr, GŘIVNA, Tomáš. Nucená práce z pohledu ústavního, mezinárodního a trestního práva. Právní rozhledy, 2011, č. 21
12. REPÍK, B. Trestné sankce. Justičná Revue, 1991, č. 1

Zahraniční odborná literatura

1. BOTTOMS, A., E., Rex, S., Robinson, G. Alternative to Prison: Options for an Insecure Society. Willian Pub, 2004.
2. ČENTÉŠ, Jozef a kolektiv: Trestný zákon, Veľký komentár. 5. Aktualizované vydanie. Žilina. september 2020, Eurokodex
3. STRÉMY, Tomáš a Jaroslav KLÁTIK. Alternatívne tresty. Bratislava: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-89603-56-5.
4. Zehr, H., Gohar, A. The Little Book of Restorative Justice, PA: Good Books, 2002

České právní předpisy

1. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
2. Ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
3. Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady
4. Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích
5. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů
8. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
9. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ČR
10. Zákon č. 562/1919 Sb., o podmíněném odsouzení a o podmíněném propuštění
11. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zahraniční právní předpisy

1. Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon v znení neskorších predpisov
2. Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 528/2005 Z. z., o výkone trestu povinnej práce v znení neskorších predpisov

4. Zákon č. 78/2015 Z. z., o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskošých predpisov

Judikatura

1. Nález Ústavného soudu ze dne 15. 8. 2017, sp. zn. I. ÚS 1202/17
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 25. 6. 1970, sp. zn. 2 Tz 8/70
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 29. 11. 1966, sp. zn. 5 Tz 52/66
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5. 9. 1966, sp. zn. Pls 8/66
7. Rozhodnutí Ústavného soudu ze dne 11. 6. 2014, sp. zn. I. ÚS 4503/12
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 2. 1977, sp. zn. 2 Tzf 3/76
9. Rozsudek Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. 10. 1988, sp. zn. 8 Tz 79/88
10. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 4 Tz 71/2011
11. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 4 Tz 34/2007
12. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 8 Tz 55/2013-47
13. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2013, sp. zn. 11 Tz 17/2013
14. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 5. 1999, sp. zn. 11 To 86/99
15. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1094/2012
16. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 8. 2016, sp. zn. 5 Tdo 866/2016
17. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. 7 Tz 138/98
18. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 1998, sp. zn. 7 Tz 138/98
19. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1364/2013-111

20. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001
21. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. 11 Tz 129/2001
22. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. 6 Tdo 1466/2011
23. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 5 Tdo 213/2017
24. Usnesení Okresního soudu v Trutnově ze dne 9. 1. 2019, sp. zn. 1 T 68/2018
25. Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 2139/16
26. Zpráva Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2014, sp. zn. Ts 43/2012

Internetové zdroje

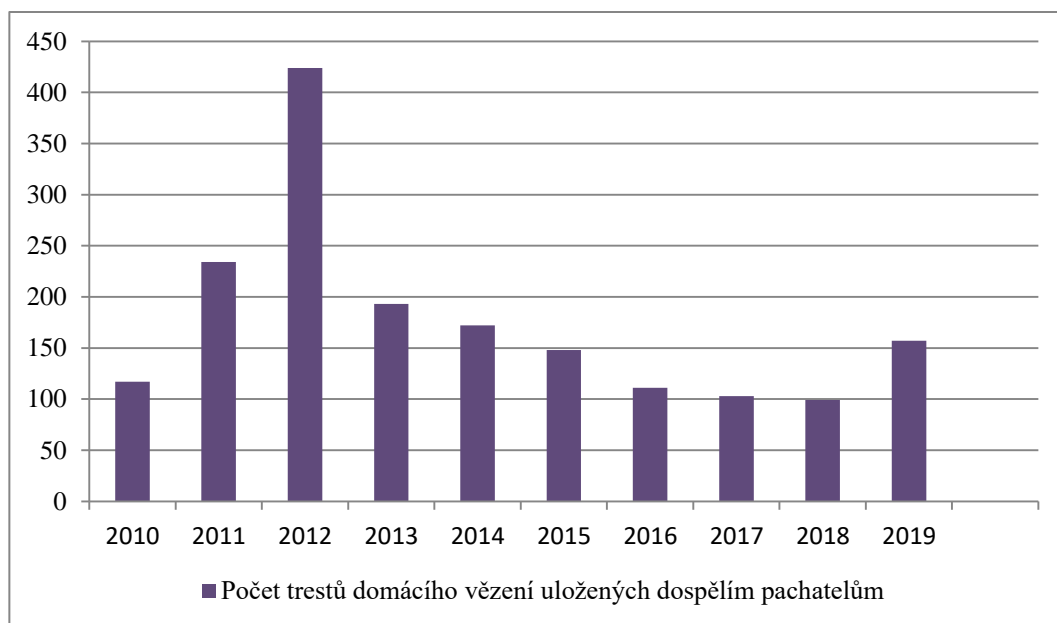
1. Česká justice. Co umí náramky pro vězně? Sledují trasu pohybu a měří alkohol od 0,2 promile [online]. 21. 09. 2018 [cit. 2021-12-02]. Dostupné na: <https://www.ceska-justice.cz/2018/09/umi-naramky-vezne-sleduji-trasu-pohybu-meri-alkohol-od-02-promile/>
2. Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025. Dostupné na: https://www.pmscr.cz/download/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf
3. Probační a mediační služba České republiky [online]. PMSČR: 2021 [cit. 2021-22-02]. Dostupné na: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>
4. Probační a mediační služba České republiky, 2020 [online]. PMSČR. [cit. 2020-02-11]. Dostupné na: <https://www.pmscr.cz/restorative-justice-strategies-for-change/>
5. Tisková zpráva: peněžité tresty, Nejvyšší soud ČR. Dostupné na: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/0/D33596C9D638B1FAC125807400307BB6?openDocument
6. Zpravy.aktualne.cz Firma nedodala elektronické náramky pro domácí vězně, hrozí omezení monitoringu [online]. 14. 1. 2020 [cit. 2021-12-02]. Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/firma-nedodala-elektronicke-naramky-pro-odsouzene-hrozi-omez/r~72f6d4ac36b111eaac760cc47ab5f122/>

Ostatní

1. Doporučení č. R(92)16 Výboru ministrů členských států k Evropským pravidlům o trestech a opatřeních realizovaných ve společenství
2. Doporučení Rady Evropy o restorativní justici v trestních věcech, dostupné na:
https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808e35f3
3. Důvodová zpráva k zákonu č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, č. 330/2011 Dz
4. Instrukce Ministerstva spravedlnosti č.j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, č. 1/2002 SIS
5. Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, ÚMLUVA
6. statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2019
7. United Nations Office on Drugs and Crime Handbook on Restorative Justice Programmes second edition. United Nations: Vienna, 2020, Dostupné na:
https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/20-01146_Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf
8. Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 333/2020 Dz
9. Úřad vlády: Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, č. 40/2009 Dz

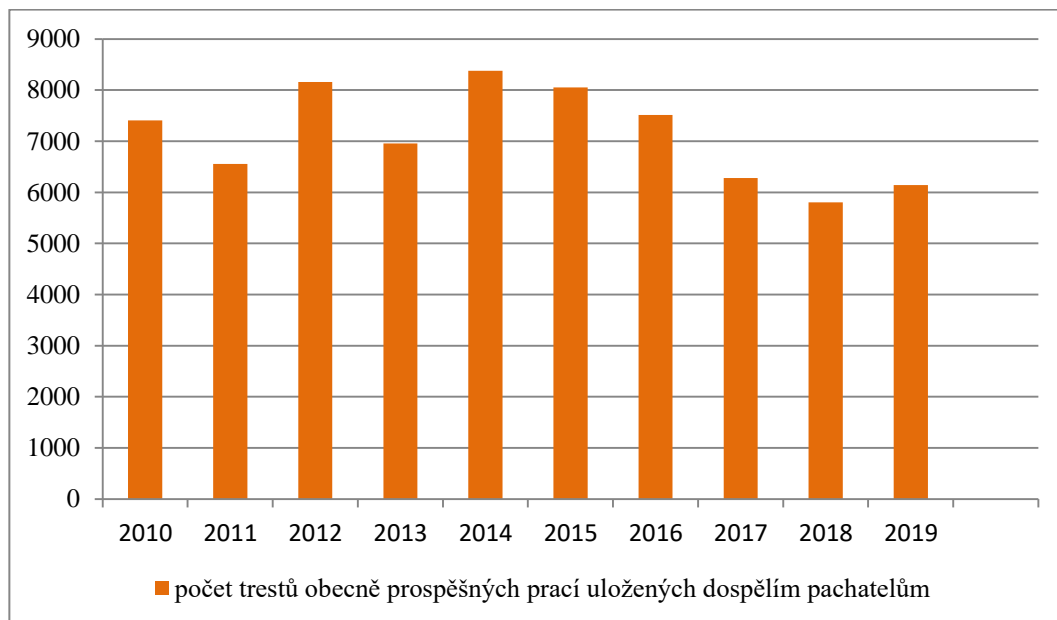
SEZNAM PŘÍLOH

Graf č. 1

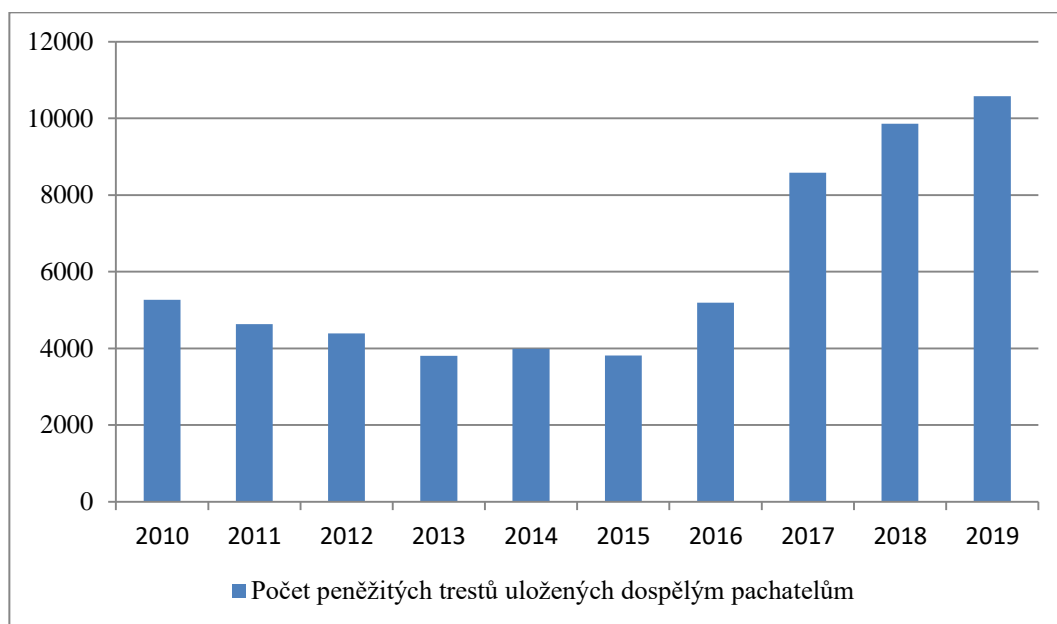
Data pochází ze statistických listů za roky 2010 – 2019. Dostupné na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Graf č. 2

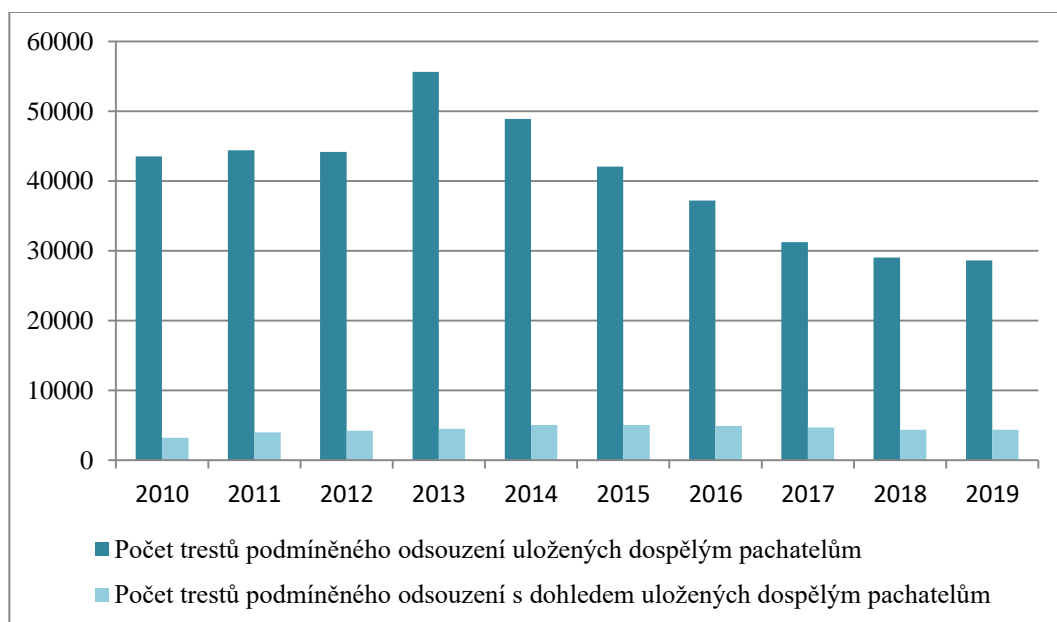
Data pochází ze statistických listů za roky 2010 – 2019. Dostupné na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Graf č. 3

Data pochází ze statistických listů za roky 2010 – 2019. Dostupné na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Graf č. 4

Data pochází ze statistických listů za roky 2010 – 2019. Dostupné na: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

RESUMÉ

This diploma thesis deals with a problematic of alternative sentences. Given the fact the of the complexity and broad scope of the whole problematic, the main focus is paid to the alternative sentences in a so-called narrower rendition which means; suspended sentence, probation, house arrest, community service and pecuniary penalty. For completeness only, there are also alternative sentences mentioned in so-called broader rendition.

The primary aim of the thesis is inform the readers about valid legal legislation governing alternative sentences. This thesis is covering the outlined problematic in six chapters.

The first three chapters are designed as a theoretical background for further explications. The first chapter is dedicated to the term of a sentence as such and to individual theories of criminal law. The second chapter deals with problematic of restorative and retributive justice while highlighting concrete illustrations of restorative justice in the penal code. The third chapter is concentrating on systematics and arrangement of particular types of sentences in the penal code.

The chapter four, which constitutes a key part of this thesis, forms an analysis of the current valid modification of four, respectively five main alternatives to custodial sentences. Presentation of individual sentences is stated by generic characteristics and short historical references. Further, the work continues with dissection of terms for a sentence infliction and analysis of treatment of the execution of a given punishment. Among other aspects this thesis is also mentioning comparisons with foreign jurisdiction which is, in this case, jurisdiction of Slovak Republic.

The fifth chapter is then focused on the role of the Probation and mediation service of The Czech Republic that is an integral part of the whole system of the alternative punishments.

The last chapter forms author's proposals *de lege ferenda*, by virtue of which the author reacts on found deficiencies of the current legislation treating the alternative sentences and which he considers necessary to be rectified for the future.